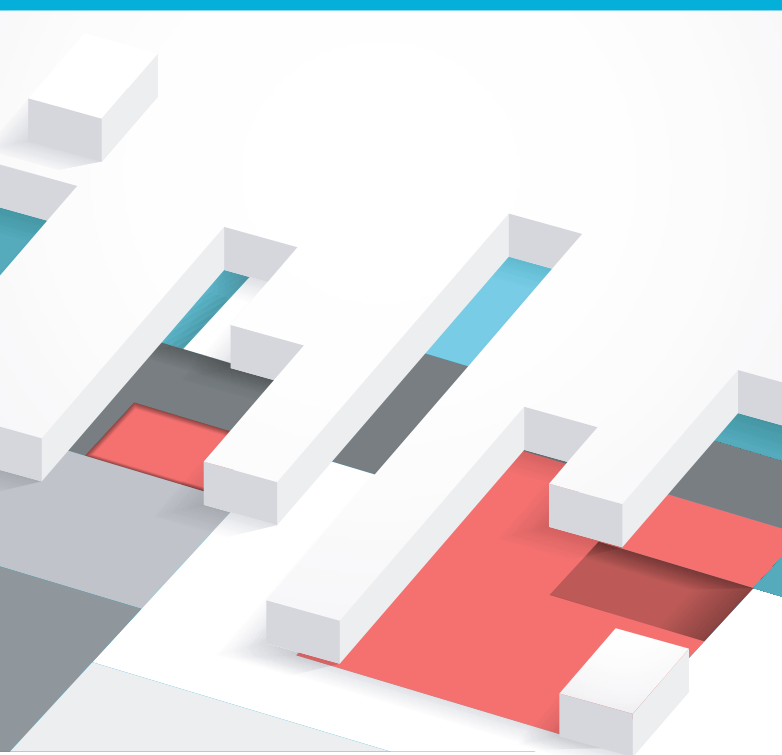

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕФОРМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: РЕЗУЛЬТАТИ ТРЕТЬОЇ ХВИЛІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ
2017

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ.....	4
ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ.....	6
РОЗДІЛ I. РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ ПОЛІТИКОЮ.....	13
1.1 Рівень зацікавленості політикою серед населення України	13
1.2 Причини незацікавленості політикою серед населення України	16
1.3 Авторитетні особи або суспільні інституції в питаннях політики	17
1.4 Структура джерел інформації про новини	21
РОЗДІЛ II. РЕФОРМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	25
2.1 Актуальність реформи місцевого самоврядування і децентралізації	25
2.2 Обізнаність з кроками з реформування місцевого самоврядування і децентралізації. Термін завершення реформи	29
2.3 Сприйняття результатів зростання доходів місцевих бюджетів.....	33
2.4 Сприйняття можливих наслідків реформи місцевого самоврядування і децентралізації влади в Україні.....	37
2.5 Очікувані результати реформи місцевого самоврядування і децентралізації	42
2.6 Готовність органів місцевого самоврядування до використання нових повноважень. Наслідки отримання додаткових повноважень.....	50
2.7 Динаміка якості послуг, які надаються у громаді	54
2.8 Фактори, які мають враховуватися реформаторами.....	57
2.9 Провідники і опоненти реформи місцевого самоврядування і децентралізації	62
2.10 Встановлення нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування....	66
2.11 Оцінка діяльності органів місцевого самоврядування	72
РОЗДІЛ III. КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА	79
3.1 Актуальність внесення змін до Конституції і можливість реформи місцевого самоврядування і децентралізації без внесення змін.....	79
3.2 Обізнаність з внесенням змін до Конституції України щодо децентралізації	84

3.3	Можливість зміни думки щодо реформи самоврядування, децентралізації, змін до Конституції у разі отримання додаткових роз'яснень.....	87
-----	--	----

РОЗДІЛ IV. ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 90

4.1	Обізнаність щодо об'єднання територіальних громад. Обізнаність з заходами, пов'язаними з об'єднанням територіальних громад.....	90
4.2	Підтримка об'єднання територіальних громад серед жителів міст	96
4.3	Ставлення до об'єднання територіальних громад серед жителів сіл і селищ міського типу	99
4.4	Метод об'єднання територіальних громад.....	107
4.5	Ставлення місцевих органів влади (місцевих рад, районних державних адміністрацій) до об'єднання територіальних громад.....	110
4.6	Сприйняття можливості процесу об'єднання сприяти розвитку громади	113

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

Третя хвиля всеукраїнського соціологічного дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування» проводилася Київським міжнародним інститутом соціології у жовтні-грудні 2017 року на замовлення Програми Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні» у співпраці та координації з експертами Ради Європи, фахівцями з питань місцевого самоврядування та Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. У процесі дослідження шляхом опитування вивчалися суспільно-політичні настрої дорослих жителів України (у віці 18 років і старше). Основні етапи дослідження включали розробку анкети та супровідного інструментарію, розробку вибірки, проведення інтерв'ю з респондентами, контроль якості виконаної роботи, введення та перевірку даних на логічні помилки, підготовку остаточного масиву даних, таблиць одно- і двовимірних розподілів та аналітичного звіту. Перша хвиля дослідження проводилася у вересні-жовтні 2015 року, друга хвиля – у жовтні-грудні 2016 року.

Для проведення опитування була розроблена стратифікована, чотириступенева вибірка, випадкова на кожному ступені. Вибірка репрезентативна для дорослого населення, яке постійно проживає на території України, не проходить військову службу і не перебуває у в'язницях або медичних закладах (лікарнях, медичних інтернатах). До вибірки не включалися території, які тимчасово не контролюються владою України, – АР Крим, окремі райони Донецької і Луганської областей.

Спочатку населення України було стратифіковане за регіонами (24 області та м. Київ), далі населення кожного регіону додатково стратифікувалося на міське (міста і селища міського типу) і сільське населення (за винятком м. Києва, де населення суцільно міське). Тобто, у цілому населення України було поділене на 49 страт. Для кожної страти пропорційно до чисельності дорослого населення визначалося, скільки інтерв'ю в ній має бути проведено, а також скільки населених пунктів, де буде проводитися опитування, має припадати на неї. У випадку Донецької і Луганської областей для стратифікації використовувалася чисельність населення лише тих територій, які зараз контролюються владою України.

Після стратифікації проводився відбір конкретних точок, де мали працювати інтерв'юери. На першому етапі в межах кожної страти відбиралися населені пункти. Міські населені пункти відбиралися з імовірністю, пропорційною до чисельності дорослого населення в населеному пункті. В межах страт сільського населення спочатку відбиралися райони (з імовірністю, пропорційною до чисельності дорослого сільського населення в районі), а в межах уже відібраного району випадковим чином відбиралися села. На другому етапі в межах кожного населеного пункту відбиралися виборчі ділянки. На третьому етапі для кожної виборчої ділянки відбиралася початкова адреса – вулиця, номер будинку та, у випадку багатопверхових будинків, номер квартири, з якої інтерв'юери розпочинали опитування. На четвертому етапі відбувався відбір і опитування респондентів методом модифікованої маршрутно-випадкової вибірки.

Опитування проводилося методом особистих інтерв'ю з респондентами в домогосподарствах, де вони проживають.

Унаслідок реалізації випадкової на всіх етапах вибірки у фінальному масиві даних дещо перепредставлені жінки і особи старшого віку. Для відновлення правильних пропорцій були побудовані спеціальні статистичні «ваги».

Нижче дані наводяться для України в цілому і окремо для 4-х макрорегіонів України. Склад макрорегіонів: *Західний* макрорегіон – Волинська, Рівненська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Закарпатська, Хмельницька, Чернівецька області; *Центральний* макрорегіон – Вінницька, Житомирська, Сумська, Чернігівська, Полтавська, Кіровоградська, Черкаська, Київська області, м. Київ, *Південний* макрорегіон – Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Херсонська, Одеська області, *Східний* макрорегіон – Донецька, Луганська і Харківська області.

Польовий етап дослідження тривав з 3 по 19 листопада 2017 року. Загалом в рамках дослідження було проведено 2040 інтерв'ю з респондентами, які проживають у 110 населених пунктах України.

Статистична похибка для вибірки 2040 респондентів (з імовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1.5) не перевищує:

- 3.3% для показників, близьких до 50%,
- 2.8% для показників, близьких до 25 або 75%,
- 2.0% для показників, близьких до 12 або 88%,
- 1.4% для показників, близьких до 5 або 95%,
- 0.7% для показників, близьких до 1 або 99%.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

ІНТЕРЕС ДО ПОЛІТИКИ ТА СТРУКТУРА ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

- Простежується продовження зниження зацікавленості політикою – якщо у 2015 році 58% скоріше або дуже нею цікавилися, у 2016 році – уже 52%, у 2017 році – 45%. Натомість з 41% у 2015 році до 53% зараз зросла частка тих, хто не цікавиться нею.
- Основними причинами, чому українці не цікавляться політикою, лишається те, що вони не довіряють політикам (таке пояснення дають 42% тих, хто скоріше або зовсім не цікавляться політикою), загалом не довіряють владі (36%) і вважають, що від них усе рівно нічого не залежить (31%). Загалом, у 2017 році 60% українців, які не цікавляться політикою, пояснювали це однією (або обома) з двох причин «не довіряють політикам» і «не довіряють владі» (у 2015 році – 55%).
- І серед тих, хто цікавиться політикою, і серед тих, хто не цікавиться нею, в політичних питаннях найбільше українці продовжують довіряти родичам і близьким знайомим (36% серед усього населення, 33-40% серед виділених двох груп). Усім іншим інституціям або авторитетним особам в питаннях політики довіряють не більше 10% серед усього населення. Прикметним є те, що рівень довіри до науковців та експертів є вищим порівняно з іншими інституціями (крім ЗМІ), що свідчить про запит відчутної частки населення на покладення відповідальності за запропоновані напрямки змін саме на цю категорію.
- При цьому Президенту довіряють лише 6%, Уряду – 3%, Верховній Раді – 1%. Разом з цим місцевій владі довіряють 8%, експертам і науковцям – 10%, Церкві – 9%.
- Серед тих, хто цікавиться політикою, кожен четвертий (25%) зазначив, що взагалі нікому не довіряє. Водночас частка таких осіб серед тих, хто не цікавиться політикою, – 41%.
- З 2015 року загалом з 27% до 34% зросла частка тих, хто нікому не довіряє. Тобто простежується хоч і поступовий, але процес наростання недовіри. Навіть у випадку близького оточення за останній рік з 41% до 36% знизилася частка тих, хто довіряє їм в питаннях політики.
- Основним джерелом інформації про актуальні новини для абсолютної більшості населення (80%) лишається телебачення. Кожен третій респондент (34%) отримує інформацію з Інтернету. Інші джерела називали не більше 14% населення.

РЕФОРМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

- Більшість населення (58%) продовжує вважати потрібною реформу місцевого самоврядування та децентралізацію, але з них лише 20% вважають її безумовно потрібною.

- При цьому, якщо з 2015 до 2016 року частка тих, хто вважає реформу потрібною, трохи виросла (до 64%), то зараз вона повернулася до рівня 2015 року. Утім, все одно можна констатувати, що впродовж останніх двох років стійка більшість українців визнають актуальність реформи.
- Рівень обізнаності з реформою місцевого самоврядування і децентралізації влади практично не змінюється з 2015 року. Як і раніше, **переважна більшість населення знає про реформування місцевого самоврядування і децентралізацію** (зараз 79% знають про певні кроки у цьому напрямку проти 80-82% у 2015-2016 роках), але при цьому досі **лише 19% жителів стверджують, що вони дуже добре обізнані з цим** (приблизно стільки ж було у 2015-2016 роках).
- Як і минулого року, переважна більшість населення, яке принаймні щось знає про реформу (55%), вважає, що вона відбувається повільно / занадто повільно. **Лише 21% говорять про нормальні темпи реформи місцевого самоврядування і децентралізації влади в Україні.** Лише 6% дотримуються думки, що реформа відбувається швидко або навіть занадто швидко.
- Якщо у 2015 році лише 19% відзначали певні **зміни на краще** у своєму населеному пункті в результаті збільшення місцевих бюджетів, то у 2016 році частка таких людей зросла майже в 2.5 рази більше – до 46%. **У 2017 році загальна частка трохи знизилася з 46% до 43%.** Ще 18% змін ще не помітили, але чули про них. Тобто загалом станом на кінець 2017 року **61% українців або відчувли покращення, або очікують на нього** (у 2016 році показник становив 67%).
- **Найбільш помітним покращенням** ситуації, яке відзначають **70%** тих, хто помітив або почув про певні позитивні зміни у своєму населеному пункті, лишається (як і раніше) **ремонт покриття вулиць, дворів.** Досить багато респондентів відзначили позитивні зміни з освітленням (40%), облаштування соціальної інфраструктури (37%), ремонт бюджетних приміщень (31%).
- Загалом, **46% українців очікують, що децентралізація сприятиме покращенню ситуації в Україні в цілому.** Порівняно з 2016 роком оптимізм дещо знизився (минулого року він становив 49%), але при цьому все одно перевищує рівень 2015 року і лишається, враховуючи загальноукраїнський контекст, на досить високому рівні.
- Разом з цим, **45% українців вірять, що нинішня реформа місцевого самоврядування і децентралізація сприятиме розвитку громад України,** хоча з них лише 9% повністю переконані в цьому. Не вірять у потенціал реформи – 35% населення. Загалом, у всіх регіонах простежується такий «обережний» оптимізм, крім Сходу, де приблизно однакова кількість населення вірять і не вірять у потенціал реформи. Водночас, порівняно з 2016 року показник незначною мірою, але знизився (з 51% до 45%).
- **Зі зростанням обізнаності зростає оптимізм щодо результатів реформи з децентралізації.** Якщо серед тих, хто нічого не знає про реформу, лише 27% очікують на покращення і 17% вірять у те, що це

сприятиме розвитку громад (проти 37%, які не вірять), то у випадку тих, кому вже «дещо відомо» уже 48% очікують на покращення ситуації і 51% вважають, що це сприятиме розвитку громад (проти 34%). У випадку же тих, кому **добре відомо** про реформу, **62% очікують на покращення** ситуації в Україні в цілому і **58% вірять, що це сприятиме розвитку** громад (проти 38%).

- **Зараз найбільш очікуваним результатом від реформи є поліпшення якості і доступності послуг** – 63% хотіли б відчутти такий наслідок, а 24% називають це «очікуваним наслідком №1» для них. Далі за рівнем очікувань ідуть зменшення корупції (відповідно, 52% і 29%) та покращення добробуту громад (51% і 18%).
- Порівняно з минулим роком дещо змінилася структура очікувань. Помітно менш вираженими стали очікування щодо зменшення корупції (з 67% до 52% зменшилася частка тих, хто хотіли б відчутти такий наслідок). Якщо впродовж минулих двох років це очікування було найважливішим, то тепер на перше місце виходить більш прагматичне очікування кращої якості послуг. Цілком імовірно, що якщо раніше корупція була домінуючим фактором загалом і респонденти не дуже відрізняли, хто відповідальний за боротьбу з нею, то тепер, після створення антикорупційних органів та їхньої активної діяльності, акценти очікувань переключились на сфери, які дійсно відповідають зусиллям саме місцевої влади. Стабільно зростає з року в рік очікування щодо добробуту громад – з 40% у 2015 році до 46% у 2016 році і до 51% зараз. Водночас, стабільно знижується таке очікування, як «прискорення розв'язання конфлікту на сході України» – з 47% у 2015 році до 29% у 2016 році і до 25% зараз. Це може бути свідченням того, що населення більшою мірою починає сприймати ситуацію так, що децентралізація лише опосередковано може вплинути на розв'язання конфлікту.
- Загалом, **не більше 21% українців очікують на погіршення якості послуг** в окремих сферах внаслідок реформи місцевого самоврядування і децентралізації (у 2016 році максимальний показник був 15%). Українці в найгіршому випадку скоріше не вірять у зміни, а не «бояться» негативних наслідків.
- **Найбільш позитивні очікування знову стосуються ремонту і утримання доріг, тротуарів (50% вважають, що якість покращиться, 29% вважають, що нічого не зміниться) і благоустрою (46% і 33%).** Але при цьому лише, відповідно, 8% і 11% вірять у *значне* покращення ситуації. Тобто в даному випадку коректніше говорити про «обережний» оптимізм (який зберігається з минулого року).
- **У випадку інших сфер від чверті до третини очікують на покращення якості**, і від третини до половини вважають, що змін не буде, тобто настрої є скоріше лишаються нейтрально-позитивними. Причому, відчутна частка населення очікує на покращення у соціальних сферах – наприклад, 25% очікують на покращення у сфері охорони здоров'я.

- Хоча тренд до певного зниження позитивних очікувань від реформи місцевого самоврядування є незначним, але, утім, це тривожний сигнал. Особливо на фоні того, що (55%), вважає, що вона відбувається повільно / занадто повільно. Наразі суспільна думка лишається на боці підтримки реформаційних заходів, але якщо тренд продовжиться, то наступні періоди для ухвалення законопроектів і рішень будуть менш сприятливими в контексті сприйняття їх громадськістю.
- **Близько половини населення (44%) вважають, що органи місцевого самоврядування загалом готові** використати надані їм нові повноваження на благо громади, хоча з них лише 10% повністю переконані в цьому (у 2016 році 45% вважали готовими. При цьому кожен третій українець (38%, у 2016 році – 33%) дотримується протилежної думки. Подібні показники простежують і у випадку готовності своєї місцевої ради – 44% вважають, що «їхня» місцева рада готова до цього (минулого року – 47%), не вважають так – 36% (минулого року – 29%).
- Населення України має суперечливі думки щодо можливих наслідків надання місцевим органам влади додаткових повноважень: 31% очікують прискорення розвитку, а 13% на зниження корупції. Водночас 24% вважають, що це може сприяти формуванню замкненої і фактично непідконтрольної місцевої влади, а 21% очікують на зростання корупції. **У цілому, один з позитивних наслідків очікують 38%, а один з негативних – 37% населення.** Це є тривожним індикатором, адже такі страхи в майбутньому можуть стати бар'єром сприйняття результатів реформи.
- При цьому, абсолютна більшість населення (88%) очікує, що **необхідно встановити державний нагляд** над законністю рішень органів місцевого самоврядування. Але при цьому думки щодо того, хто має здійснювати нагляд, розділилися: по 32% говорять про прокуратуру і спеціально створений орган виконавчої влади, а 20% вважають, що це має здійснювати місцева державна адміністрація (до внесення змін до Конституції) чи префект (після внесення змін до Конституції).
- Також **91% респондентів дотримуються думки, що потрібно встановити відповідальність** органів місцевого самоврядування за бездіяльність, що призвела до негативних наслідків, у вигляді дострокового припинення повноважень. Щодо того, який орган має ухвалювати рішення щодо дострокового припинення повноважень, то думки також розділилися: 39% вважають, що має бути проведений референдум, по 19% покладаються відповідальність на сам суд і місцеву державну адміністрацію / префекта. Меншість назвали органи центральної влади: 6% назвали Верховну Раду і лише 3% – Президента.
- Загалом, хоч респонденти і розділились в думці з приводу органу, який має здійснювати нагляд і контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування, але безумовно очевидним є запит на нього. Вочевидь, це питання має потребу в терміновому вирішенні. Утім, органам влади в своїй діяльності потрібно враховувати певну традиційно вищу довіру до такого інструменту як референдум, аніж до інституцій влади.

- У цілому, як і раніше, на думку українців в першу чергу реформатори мають враховувати **думку експертів** (64% вважають, що їхню думку мають враховувати, а 16% вважають, що їхню думку найбільш важливою), **думку громадськості через лідерів громадських рухів** (відповідно, 60% і 23%) та **думку громадськості через депутатів місцевих рад** (58% і 32%). Прикметним є те, що респонденти в останню чергу ставлять досвід іноземних країн, як фактор, який потрібно враховувати реформаторам.
- Більшість українців (56%) вважають, що за останній рік у їхній громаді якість послуг не змінилася (минулого року 58% дали аналогічну відповідь). Разом з цим порівняно з минулим роком, хоч і незначно, але все-таки з **25% до 28% зросла частка тих, хто відзначає покращення надання якості послуг**. Утреті менше респондентів (8%) говорять про погіршення якості.
- Як і минулого року, **найчастіше серед найбільших провідників реформи місцевого самоврядування і децентралізації влади респондентами називався Уряд (29% респондентів обрали цей варіант). При цьому Президента України дещо менше людей (21%) вважають одним з головних провідників реформи**. Ще по 14% говорили Верховну Раду і 12% – про місцеву владу. Третина респондентів не змогли відповісти на це запитання. У випадку ж опонентів реформи 61% респондентів не змогли відповісти на запитання. Відносно ж найчастіше називалися окремі політики/партії (14%). При цьому, значно рідше називалися органи публічної влади регіонального та субрегіонального рівня.
- При цьому, більшість респондентів не можуть чітко асоціювати політичні партії з реформою децентралізації (ані з підтримкою, ані зі спротивом). А це може створювати можливість для маніпулювання громадською думкою. Разом з цим, усе-таки відносно найбільше людей з реформою асоціюють «Блок П. Порошенка». Прикметним є зниження з 15% до 10% тих, хто називає противником реформи «Опозиційний блок». Загалом, інші партії суттєво не фігурують в переліку тих, хто підтримує чи опонує реформі.
- У середньому, за 5-бальною шкалою (де 1 означає «дуже погано», а 5 – «дуже добре») респонденти оцінюють свої органи влади **на 3.1-3.3 бали**. Загалом, 38% позитивно оцінюють роботу голови (негативно – 14%), 23% – виконавчого органу (негативно – 13%), 30% – ради (негативно – 16%). Ще 27-29% вважають роботу «ні доброю, ні поганою». Тобто, оцінки є скоріше **позитивно-нейтральними**.

КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА

- **Половина населення (51%) вважає, що вносити зміни до Конституції потрібно** (хоча з них лише 16% цілком упевнені в цьому), виступають проти – 15%. Порівняно з 2016 роком трохи зменшилася частка тих, хто вбачає потребу у внесенні змін до Конституції (з 55% до 51%).
- При цьому думки населення щодо можливості реформи місцевого самоврядування і децентралізації без внесення змін до Конституції

розділилися: **26%** вважають, що реформа можлива без конституційних змін, 36% не вважають так. Ще 38% не змогли відповісти на це запитання.

- **Серед тих, хто вважає потрібною** реформу місцевого самоврядування, **33%** вважають за неможливе здійснення реформи без змін в **Основному Законі**, хоча при цьому 40% дотримується протилежної думки.
- Якщо у 2015 році 78% українців знали принаймні що-небудь про внесення змін до Конституції, то в 2016 році – уже 64%, а зараз – **50%** (в т.ч. лише 7% добре обізнані з ними).
- **Більшість українців (65%) допускає**, що за умови надання додаткових роз'яснень вони можуть **змінити свою думку** щодо ставлення до планованих реформ.

ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

- **Більшість українців (71%) знає про об'єднання територіальних громад**, але з них лише **16%** дуже добре обізнані з цим, решта ж лише «дещо чули». Впродовж останніх двох років частка тих, хто обізнаний, коливається в межах 69-72%.
- Якщо між 2015 і 2016 роками з 24% до 36% зросла частка тих, хто обізнаний про певні заходи у своєму населеному пункті, пов'язані з реформою, то зараз їхня частка знизилася до 29%. Найчастіше респонденти пригадують заходи, організовані місцевою владою.
- **Серед жителів міст продовжує зростати підтримка процесу об'єднання громад** – якщо у 2015 році 37% скоріше або повністю підтримували цей процес, то у 2016 році – уже 47%, а у **2017 році рівень підтримки сягнув 50%**. Кількість противників цього процесу серед міського населення складає 22%.
- Серед жителів сіл і СМТ, які не проходили процес об'єднання, **62% підтримають об'єднання в тому випадку, якщо їхнє село / селище стане центром** нової громади, виступають проти – 20%. Хоча порівняно з 2016 року простежується легке зниження ентузіазму (тоді показник підтримки склав 68%), але при цьому нинішній рівень підтримки вищий за 2015 рік.
- Ситуація стає дзеркально протилежною, **якщо село / селище не стає центром** громад: **59% не підтримають** таке об'єднання, підтримають – лише 20%. Якщо ж **додати уточнення**, що внаслідок такого об'єднання **якість послуг навіть підвищиться**, то все одно **підтримують об'єднання 25%**, не підтримають – 57% (при цьому, у 2016 році така опція викликала більше оптимізму – тоді 33% схвалили б об'єднання на таких умовах).
- Як і раніше, абсолютна більшість респондентів (76%) вважають, що староста має обиратися жителями села (хоча у 2016 році таких було 83%). Найбільше респондентів (47%) підтримують варіант обрання на загальних зборах.
- За останні два роки з 71% до 83% зросла частка українців, які вважають, що об'єднання громад має відбуватися на добровільних засадах . Як і раніше,

серед таких людей безумовно домінує думка (75%), що вирішувати це питання має населення громад.

- Близько половини жителів сіл, СМТ та міст, які *не* мають статус обласного значення, не мають думки, як їхня місцева рада та як їхня місцева районна державна адміністрація ставиться до об'єднання територіальних громад. Водночас, близько третини населення (36% у випадку «своєї» місцевої ради і 41% у випадку місцевої РДА) вважають, що місцеві органи влади підтримують цей процес. Значно менше людей дотримуються думки, що місцеві органи влади, навпаки, не підтримують процес об'єднання.
- Серед жителів сіл, СМТ та міст не обласного значення (які не проходили процес об'єднання) **40% вірять, що об'єднання їхнього населеного пункту з іншими в одну громаду сприятиме розвитку їхнього населеного пункту.** Утім, лише трохи менше (36%) *не* вірять у це. Порівняно з 2016 роком ситуація практично не змінилася.

РОЗДІЛ І. РІВЕНЬ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ ПОЛІТИКОЮ

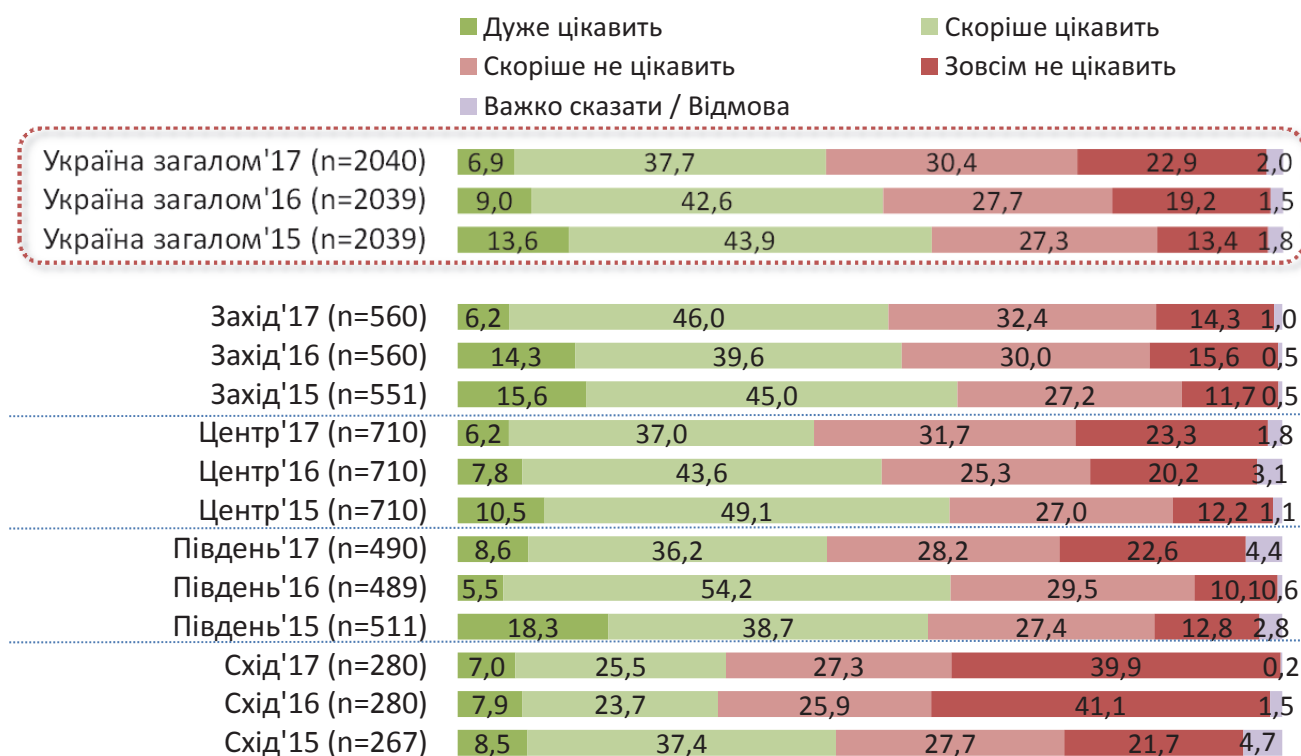
1.1 Рівень зацікавленості політикою серед населення України

Простежується продовження зниження зацікавленості політикою – якщо у 2015 році 58% скоріше або дуже нею цікавилися, у 2016 році – уже 52%, у 2017 році – 45% (Діаграма 1.1.1). Натомість з 41% у 2015 році до 53% зараз зростає частка тих, хто не цікавиться нею. Тенденція до зменшення зацікавленості простежується у практично всіх регіонах України. Утім, на тлі високої недовіри до політичних інституцій і нинішніх суб'єктів політичної діяльності та ряду резонансних подій за останній роки, зафіксоване зниження зацікавленості політикою не можна вважати кардинальним.

Діаграма 1.1.1

Якою мірою Вас цікавить політика?

(% серед усіх респондентів)

Нижче в Таблиці 1.1.1 рівень зацікавленості політикою наводиться **серед окремих соціально-демографічних верств** населення. Тут і далі в звіті для таких таблиць наводиться «потенціал» кожної верстви за результатами опитування. Під потенціалом мається на увазі демографічний потенціал – частка населення, яка припадає на цю верству. Ця інформація є допоміжним інструментом розуміння важливості і впливовості позиції окремо узяті верстви. Наприклад, якщо 100% певної верстви підтримують певну думку, але при цьому на цю верству припадає лише 3.3% населення, то, зрозуміло, впливовість цієї верстви на загальну громадську думку буде мінімальною.

Таблиця 1.1.1

Якою мірою Вас цікавить політика?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Цікавить	Не цікавить	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
	☺	☹	?	↑
Тип і розмір населеного пункту				
- село (n=690)	50.3	48.2	1.6	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	44.1	54.0	1.9	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	39.4	58.5	2.0	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	41.5	56.1	2.4	44.8
Гендерні верстви				
- чоловік (n=757)	47.8	50.1	2.0	45.2
- жінка (n=1283)	42.0	56.0	2.0	54.8
Вікові верстви				
- 18-29 років (n=270)	30.6	68.7	0.7	21.2
- 30-39 років (n=371)	36.5	60.8	2.6	18.5
- 40-49 років (n=336)	46.0	51.6	2.4	16.6
- 50-59 років (n=417)	53.1	44.2	2.8	17.7
- 60-69 років (n=383)	58.8	39.7	1.6	12.4
- 70+ років (n=263)	52.1	45.7	2.1	13.7
Освітні верстви				
- неповна середня і нижча (n=139)	37.1	60.4	2.4	7.3
- повна середня (n=699)	42.7	55.6	1.7	33.7
- середня спеціальна (n=632)	46.9	50.8	2.4	29.8
- вища (n=563)	46.6	51.4	1.9	29.0
Основний рід занять				
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	34.5	62.4	3.1	19.0
- службовець (n=182)	40.3	57.2	2.5	9.2
- спеціаліст (n=235)	48.4	48.9	2.7	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	51.1	46.9	2.0	5.6

100% у рядку	Цікавить 	Не цікавить 	Важко сказати / Відмова ?	Потенціал верстви*
- домогосподарка (n=179)	45.3	53.8	0.8	9.0
- на пенсії (n=736)	54.6	44.0	1.4	30.1
- учень, студент (n=45)	28.0	72.0	0.0	3.7
- безробітний (n=159)	36.4	60.4	3.2	8.5
Рівень добробуту родини**				
- дуже низький (n=324)	41.7	56.5	1.8	14.9
- низький (n=1050)	44.6	53.9	1.5	49.8
- середній (n=584)	47.1	50.0	2.8	30.3
- високий (n=52)	49.0	51.0	0.0	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

1.2 Причини незацікавленості політикою серед населення України

Основними причинами, чому українці не цікавляться політикою, лишається те, що вони не довіряють політикам (таке пояснення дають 42% тих, хто скоріше або зовсім не цікавляться політикою), загалом не довіряють владі (36%) і вважають, що від них усе рівно нічого не залежить (31%) (Діаграма 1.2.1).

Порівняно з попередніми роками структура причин практично не змінилася. У 2015 році респондентам однією з відповідей був варіант «не довіряю ані владі, ані політикам», який у двох останніх хвилях опитуванні був розведений на різні варіанти. Якщо аналізувати, скільки респондентів обрали один з двох варіантів, то їх виявиться 55% у 2015 році, 62% у 2015 році і 60% у 2017 році. Тобто загальна недовіра політикам/владі лишається домінантною причиною низької зацікавленості в політиці.

Діаграма 1.2.1

Чому Вас не цікавить політичне життя країни?*

(% серед респондентів, яких скоріше або зовсім не цікавить політика, n=932)

* У 2015 році використовувалася дещо інша шкала відповідей.

1.3 Авторитетні особи або суспільні інституції в питаннях політики

І серед тих, хто цікавиться політикою, і серед тих, хто не цікавиться нею, в політичних питаннях найбільше українці продовжують довіряти родичам і близьким знайомим (36% серед усього населення, 33-40% серед виділених двох груп) (Діаграма 1.3.1). Усім іншим інституціям або авторитетним особам в питаннях політики довіряють не більше 10% серед усього населення.

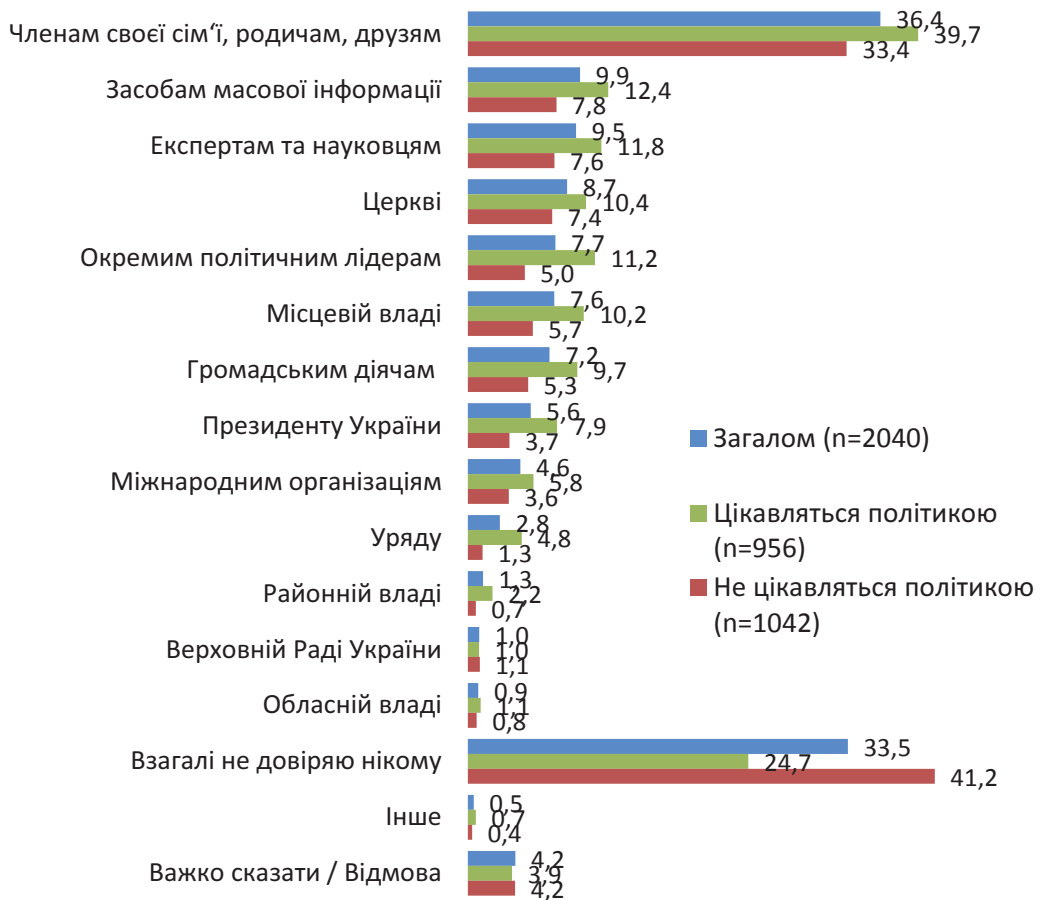
При цьому Президенту довіряють лише 6%, Уряду – 3%, Верховній Раді – 1%. Разом з цим місцевій владі довіряють 8%, експертам і науковцям – 10%, Церкві – 9%.

Серед тих, хто цікавиться політикою, кожен четвертий (25%) зазначив, що взагалі нікому не довіряє. Водночас частка таких осіб серед тих, хто не цікавиться політикою, – 41%.

Діаграма 1.3.1

В питаннях політики кому Ви схильні більше довіряти?

(% серед усіх респондентів)

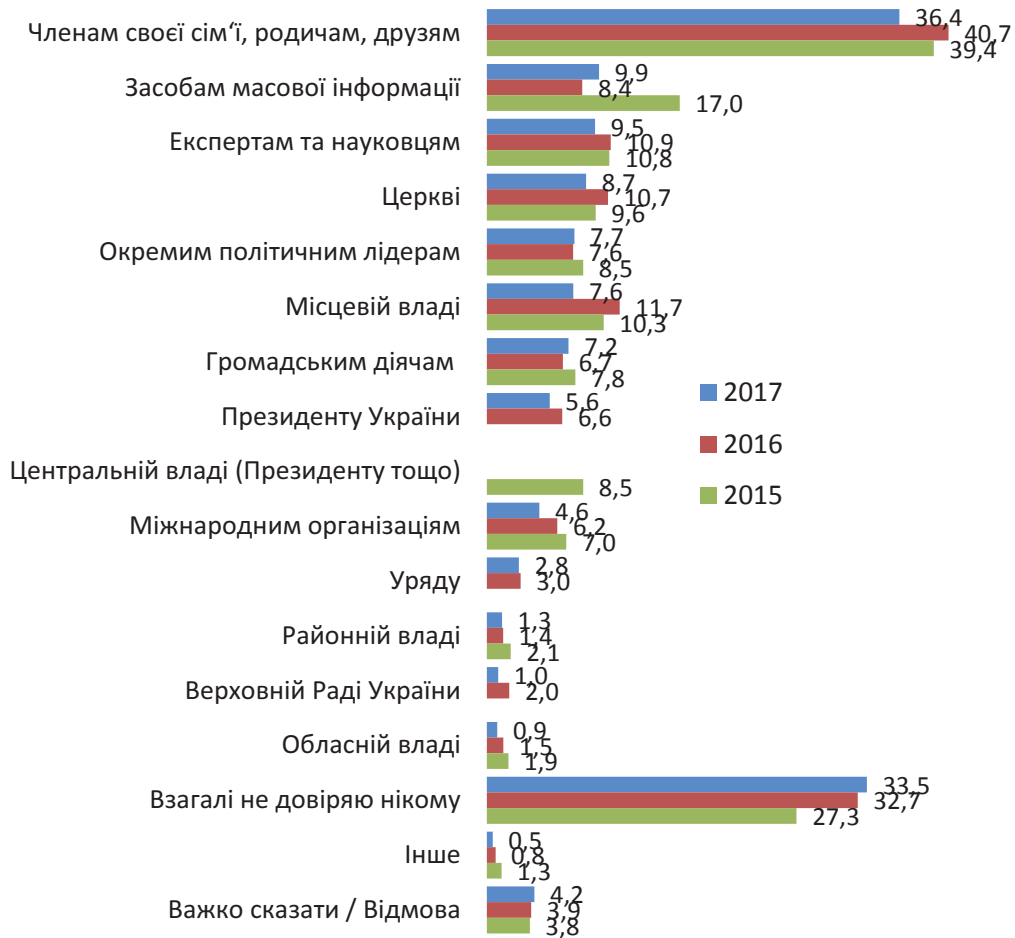

З 2015 року загалом з **27% до 34%** зростає частка тих, хто нікому не довіряє (Діаграма 1.3.2). Тобто простежується хоч і поступовий, але процес наростання недовіри. Навіть у випадку близького оточення за останній рік з 41% до 36% знизилася частка тих, хто довіряє їм в питаннях політики.

Діаграма 1.3.2

В питаннях політики кому Ви схильні більше довіряти?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 1.3.1 довіра в питаннях політики наводиться для окремих верств населення.

Таблиця 1.3.1

В питаннях політики кому Ви схильні більше довіряти?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

% у рядку	Президенту	Уряду	Верховній Раді	Обласній владі	Районній владі	Місцевій владі	Церкві	Політичним лідерам	Громадським діячам	Експертам та науковцям	Міжнародним організаціям	ЗМІ	Членам своєї сім'ї, родичам, друзям	Взагалі не довіряю нікому
Регіони України														
- Захід (n=560)	3.2	2.1	0.5	0.5	0.1	5.1	15.8	7.7	12.4	8.3	7.7	11.9	39.0	27.6
- Центр (n=710)	6.2	3.4	0.3	0.3	0.7	4.6	6.4	6.9	6.9	9.4	2.6	9.1	35.8	37.5
- Південь (n=490)	8.3	4.0	2.6	1.9	3.0	13.1	6.4	10.9	4.2	10.7	4.2	10.5	34.6	31.9
- Схід (n=280)	3.4	0.5	0.7	1.4	2.4	10.4	4.9	4.1	3.0	10.2	4.8	6.4	35.7	38.3
Тип і розмір населеного пункту														
- село (n=690)	3.2	1.7	0.4	0.5	1.5	9.1	14.0	4.6	5.8	5.3	3.8	10.6	40.6	36.6
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	4.2	1.5	0.8	0.0	0.9	6.1	6.7	7.7	5.2	10.9	3.0	9.3	36.3	33.9
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	3.7	2.8	0.0	0.9	0.5	8.5	6.5	5.2	4.3	7.8	5.8	9.5	36.7	37.8
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	8.0	4.1	1.7	1.5	1.5	6.8	5.8	10.6	9.4	12.6	5.5	9.6	33.1	30.3
Гендерні верстви														
- чоловік (n=757)	5.9	3.7	0.7	0.4	0.8	6.3	7.4	7.1	7.8	10.0	5.4	8.6	34.7	36.4
- жінка (n=1283)	5.3	2.1	1.2	1.4	1.8	8.7	9.9	8.3	6.7	9.2	4.0	10.9	37.7	31.1
Вікові верстви														
- 18-29 років (n=270)	6.5	4.3	2.5	0.6	2.4	7.9	6.4	5.0	9.4	8.7	6.5	15.2	28.3	37.3
- 30-39 років (n=371)	6.4	3.4	1.2	1.7	1.7	6.4	6.7	8.5	8.2	11.9	5.0	7.6	37.0	31.9
- 40-49 років (n=336)	4.4	3.2	0.0	0.3	0.6	9.1	7.3	8.6	7.3	9.0	5.4	9.6	41.0	29.7
- 50-59 років (n=417)	4.7	1.0	0.4	1.7	1.6	8.1	9.1	7.2	7.0	13.0	5.1	10.2	40.4	31.9
- 60-69 років (n=383)	3.7	2.2	0.5	0.9	0.5	7.7	11.8	8.6	5.5	5.8	3.7	8.9	36.8	32.4
- 70+ років (n=263)	7.1	2.1	0.8	0.0	0.6	6.4	13.6	9.6	4.1	7.2	0.7	5.6	36.7	37.3

% у рядку	Президенту	Уряду	Верховній Раді	Обласній владі	Районній владі	Місцевій владі	Церкві	Політичним лідерам	Громадським діячам	Експертам та науковцям	Міжнародним організаціям	ЗМІ	Членам своєї сім'ї, родичам, друзям	Взагалі не довіряю нікому
Освітні верстви														
- неповна середня і нижча (n=139)	8.7	3.2	2.0	0.0	0.8	6.4	13.2	6.3	3.6	9.5	3.7	10.4	35.9	34.0
- повна середня (n=699)	5.2	3.0	1.3	0.7	1.5	8.7	11.3	6.0	3.7	5.3	3.4	7.1	35.7	37.4
- середня спеціальна (n=632)	4.3	1.3	0.3	1.7	1.5	7.3	7.8	7.2	7.1	10.5	4.1	9.1	39.9	32.1
- вища (n=563)	6.5	4.1	1.1	0.6	1.2	7.1	5.7	10.6	12.3	13.6	7.0	14.0	33.2	30.3
Основний рід занять														
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	3.1	2.3	0.0	1.1	0.8	6.8	5.5	4.7	6.8	8.9	4.4	8.1	34.3	40.2
- службовець (n=182)	4.7	3.9	1.4	0.0	2.8	7.5	3.6	9.8	6.8	12.9	4.5	9.5	36.1	33.7
- спеціаліст (n=235)	9.9	5.2	0.6	2.1	1.9	8.7	7.2	10.5	10.0	14.4	7.6	16.2	35.7	24.3
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	7.3	0.6	0.0	0.0	2.1	7.1	6.6	12.0	10.2	13.8	7.5	13.0	37.8	22.8
- домогосподарка (n=179)	4.9	2.5	1.4	1.3	2.6	6.0	8.6	9.2	5.3	7.1	3.9	16.6	42.7	33.7
- на пенсії (n=736)	5.1	2.0	0.6	0.6	0.6	7.2	12.3	8.7	5.3	7.1	2.3	7.0	37.9	34.6
- учень, студент (n=45)	14.8	5.7	10.9	1.6	1.6	13.5	4.7	0.0	12.2	9.0	16.4	9.3	19.9	25.7
- безробітний (n=159)	3.6	0.9	1.2	0.9	1.3	10.4	16.9	3.6	6.3	8.5	3.4	8.0	38.2	38.3
Рівень добробуту родини**														
- дуже низький (n=324)	2.5	1.7	0.7	0.5	1.8	5.7	7.2	6.4	3.9	8.9	2.8	6.7	35.0	39.2
- низький (n=1050)	4.9	2.8	1.4	1.3	0.7	8.2	10.2	7.3	6.8	8.0	3.7	8.7	36.0	35.2
- середній (n=584)	8.1	2.7	0.5	0.7	2.4	8.2	7.5	8.7	7.5	11.9	6.3	14.1	38.5	28.7
- високий (n=52)	5.4	8.7	2.0	0.0	0.0	7.0	3.2	12.3	27.3	18.6	12.0	5.9	21.9	28.5

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

1.4 Структура джерел інформації про новини

Основним джерелом інформації про актуальні новини для абсолютної більшості населення (80%) лишається телебачення (Діаграма 1.4.1). Кожен третій респондент (34%) отримує інформацію з Інтернету. Інші джерела називали не більше 14% населення.

Діаграма 1.4.1

З яких засобів масової інформації Ви найчастіше дізнаєтесь про актуальні новини?

(% серед усіх респондентів)

З 2015 року стабільно, хоч і невеликими темпами, частка тих, для кого телебачення є основним джерелом (з 87% два роки тому до 80% зараз) (Діаграма 1.4.2). Помітна низхідна тенденція простежується і у випадку радіо і друкованих видань. При цьому, частка тих, хто назвав Інтернет/соціальні мережі – на рівні 2015 року.

Діаграма 1.4.2

З яких засобів масової інформації Ви найчастіше дізнаєтесь про актуальні новини?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 1.4.1 структура джерел інформації наводиться серед окремих верств населення України. Відзначимо, що **серед більш молодих осіб, осіб з вищою освітою, спеціалістів та підприємців, студентської молоді, найбільш заможних українців переважна більшість отримують інформацію з Інтернету.** І поширеність цього джерела для цих груп практично наближається до телебачення. Утім, серед інших верств населення безумовним лідером лишається саме телебачення.

Таблиця 1.4.1

З яких засобів масової інформації Ви найчастіше дізнаєтесь про актуальні новини?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

% у рядку	Телебачення	Радіо	Центральні газети, журнали	Місцеві газети, журнали	Інтернет, соціальні мережі	Інше	Не отримую інформацію	Важко сказати	Потенціал верстви*
Регіони України									
- Захід (n=560)	82.9	7.0	6.1	16.7	40.6	1.5	0.6	0.3	27.0
- Центр (n=710)	81.3	13.2	9.4	10.1	34.5	1.0	5.0	0.9	34.9
- Південь (n=490)	80.8	12.5	7.8	20.1	27.8	4.5	2.7	1.0	25.0
- Схід (n=280)	68.2	2.9	2.1	9.1	28.2	2.0	10.1	0.5	13.1
Тип і розмір населеного пункту									
- село (n=690)	84.2	7.0	10.3	21.5	24.1	3.7	3.6	0.7	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	90.5	13.9	5.6	14.1	26.1	1.8	3.7	0.6	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	78.0	6.6	6.1	16.4	33.6	0.3	5.0	0.6	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	73.9	11.7	5.4	8.5	43.1	1.4	4.0	0.7	44.8
Гендерні верстви									
- чоловік (n=757)	77.5	12.0	7.6	13.0	37.6	2.7	4.1	0.3	45.2
- жінка (n=1283)	81.9	8.3	6.8	15.3	30.4	1.7	3.8	1.0	54.8
Вікові верстви									
- 18-29 років (n=270)	63.6	5.5	6.6	10.2	58.1	3.2	4.6	0.9	21.2
- 30-39 років (n=371)	72.2	7.1	5.1	6.4	52.8	2.5	5.7	1.1	18.5
- 40-49 років (n=336)	83.0	8.3	7.9	14.7	37.9	1.8	2.9	0.6	16.6
- 50-59 років (n=417)	87.7	9.2	7.4	18.4	21.8	2.4	2.6	0.4	17.7
- 60-69 років (n=383)	89.6	16.1	7.1	19.5	8.8	1.3	3.3	0.9	12.4
- 70+ років (n=263)	92.8	18.5	9.5	20.6	2.5	1.0	3.9	0.0	13.7

% у рядку	Телебачення	Радіо	Центральні газети, журнали	Місцеві газети, журнали	Інтернет, соціальні мережі	Інше	Не отримую інформацію	Важко сказати	Потенціал верстви*
Освітні верстви									
- неповна середня і нижча (n=139)	80.7	10.6	7.8	9.5	14.6	3.2	9.1	0.0	7.3
- повна середня (n=699)	84.0	10.6	6.5	13.7	21.8	2.4	3.6	1.5	33.7
- середня спеціальна (n=632)	83.5	10.5	7.6	14.8	29.1	2.1	4.0	0.4	29.8
- вища (n=563)	71.2	8.3	7.3	15.5	57.2	1.6	2.9	0.2	29.0
Основний рід занять									
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	85.5	8.8	8.2	9.9	32.8	2.4	4.9	0.7	19.0
- службовець (n=182)	68.1	7.0	5.2	11.4	48.0	1.7	4.9	2.0	9.2
- спеціаліст (n=235)	71.4	7.1	7.9	13.7	61.8	2.4	1.6	0.3	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	68.4	5.5	6.5	12.1	56.9	2.9	2.1	0.0	5.6
- домогосподарка (n=179)	81.3	4.6	5.0	13.4	44.5	2.6	2.9	1.9	9.0
- на пенсії (n=736)	90.9	16.5	8.6	20.1	6.4	1.7	3.7	0.4	30.1
- учень, студент (n=45)	43.4	12.2	10.9	10.9	64.1	0.0	5.6	0.0	3.7
- безробітний (n=159)	75.8	4.6	4.1	13.1	32.2	4.3	5.2	0.6	8.5
Рівень добробуту родини**									
- дуже низький (n=324)	88.2	11.1	6.6	11.1	13.2	4.1	3.3	0.9	14.9
- низький (n=1050)	82.2	10.9	7.3	16.8	26.6	1.7	4.5	0.7	49.8
- середній (n=584)	75.5	9.0	7.5	12.3	51.0	2.3	3.5	0.5	30.3
- високий (n=52)	56.4	4.1	7.6	7.5	69.3	0.0	0.0	0.0	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

РОЗДІЛ II. РЕФОРМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

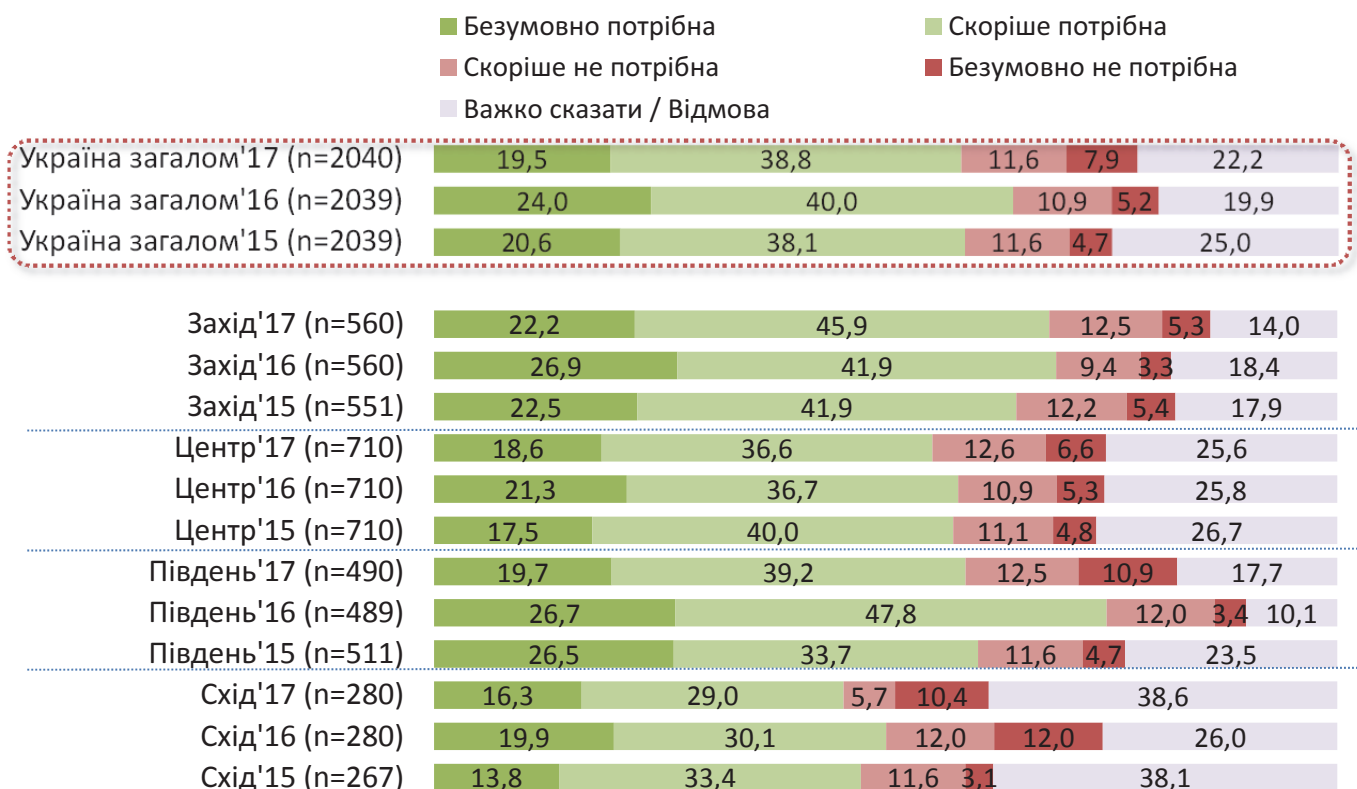
2.1 Актуальність реформи місцевого самоврядування і децентралізації

Більшість населення (58%) продовжує вважати потрібною реформу місцевого самоврядування та децентралізацію, але з них лише 20% вважають її *безумовно* потрібною (Діаграма 2.1.1). При цьому, якщо з 2015 до 2016 року частка тих, хто вважає реформу потрібною, трохи виросла (до 64%), то зараз вона повернулася до рівня 2015 року. Утім, все одно можна констатувати, що впродовж останніх двох років стійка більшість українців визнають актуальність реформи.

Діаграма 2.1.1

Як Ви вважаєте, потрібна чи не потрібна реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади?

(% серед усіх респондентів)

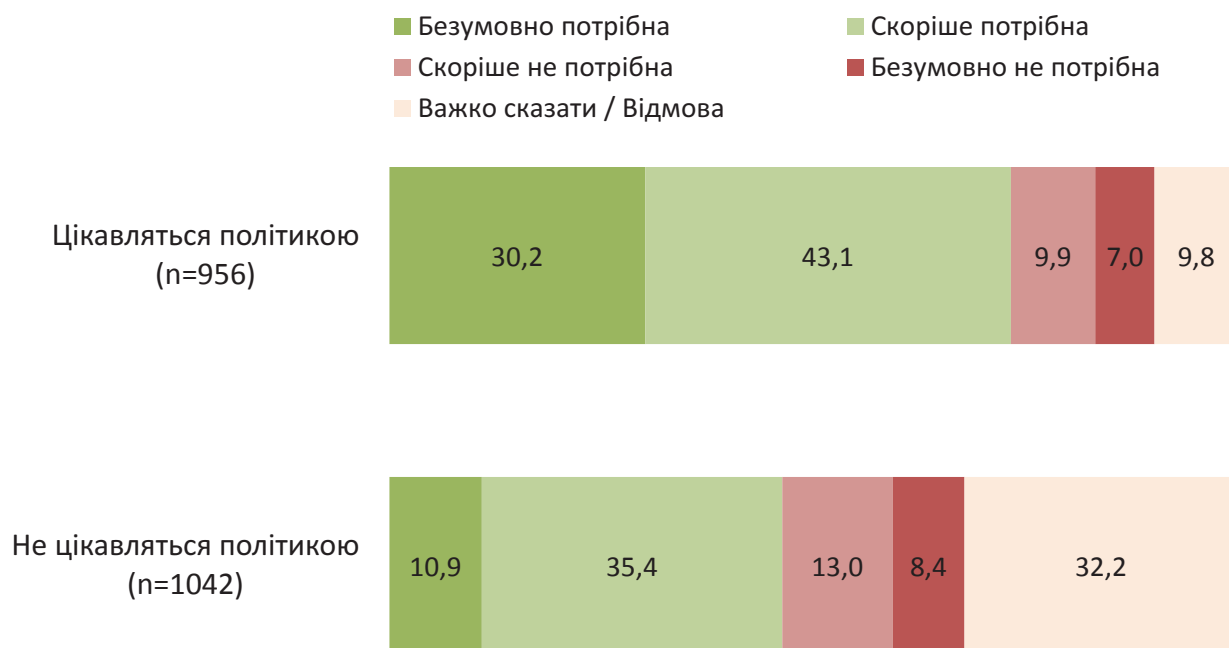

Якщо серед тих, хто цікавиться політикою, 73% вважають потрібною реформу місцевого самоврядування і децентралізацію влади, то серед тих, хто не цікавиться – уже лише 46% (Діаграма 2.1.2). При цьому, навіть серед тих, хто не цікавиться політикою, зараз переважають ті, хто вважає реформу потрібною.

Діаграма 2.1.2

Як Ви вважаєте, потрібна чи не потрібна реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади?

(% серед респондентів, які цікавляться і не цікавляться політикою)

Нижче в Таблиці 2.1.1 сприйняття актуальності реформи місцевого самоврядування і децентралізації наводиться у розрізі окремих верств населення.

Таблиця 2.1.1

Як Ви вважаєте, потрібна чи не потрібна реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Потрібна	Не потрібна	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
			?	
Тип і розмір населеного пункту				
- село (n=690)	51.6	26.1	22.3	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	58.2	19.5	22.3	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	59.3	15.4	25.3	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	63.2	15.3	21.5	44.8
Гендерні верстви				
- чоловік (n=757)	60.0	20.6	19.5	45.2
- жінка (n=1283)	56.9	18.6	24.5	54.8
Вікові верстви				
- 18-29 років (n=270)	56.2	20.5	23.3	21.2
- 30-39 років (n=371)	58.1	16.4	25.5	18.5
- 40-49 років (n=336)	61.7	21.9	16.4	16.6
- 50-59 років (n=417)	63.2	17.4	19.3	17.7
- 60-69 років (n=383)	59.7	17.5	22.9	12.4
- 70+ років (n=263)	50.2	23.6	26.2	13.7
Освітні верстви				
- неповна середня і нижча (n=139)	51.5	21.2	27.4	7.3
- повна середня (n=699)	54.3	19.4	26.3	33.7
- середня спеціальна (n=632)	58.2	18.8	23.0	29.8
- вища (n=563)	65.3	20.0	14.8	29.0
Основний рід занять				
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	49.6	24.4	26.1	19.0
- службовець (n=182)	62.9	12.2	24.9	9.2
- спеціаліст (n=235)	66.4	21.9	11.6	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	69.8	14.7	15.5	5.6
- домогосподарка (n=179)	59.5	15.6	24.9	9.0
- на пенсії (n=736)	55.7	19.4	24.9	30.1
- учень, студент (n=45)	63.4	20.6	15.9	3.7
- безробітний (n=159)	59.6	18.9	21.5	8.5

100% у рядку	Потрібна	Не потрібна	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
			?	
Рівень добробуту родини**				
- дуже низький (n=324)	53.5	20.7	25.8	14.9
- низький (n=1050)	57.2	20.1	22.7	49.8
- середній (n=584)	63.7	19.1	17.3	30.3
- високий (n=52)	60.6	12.5	26.8	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

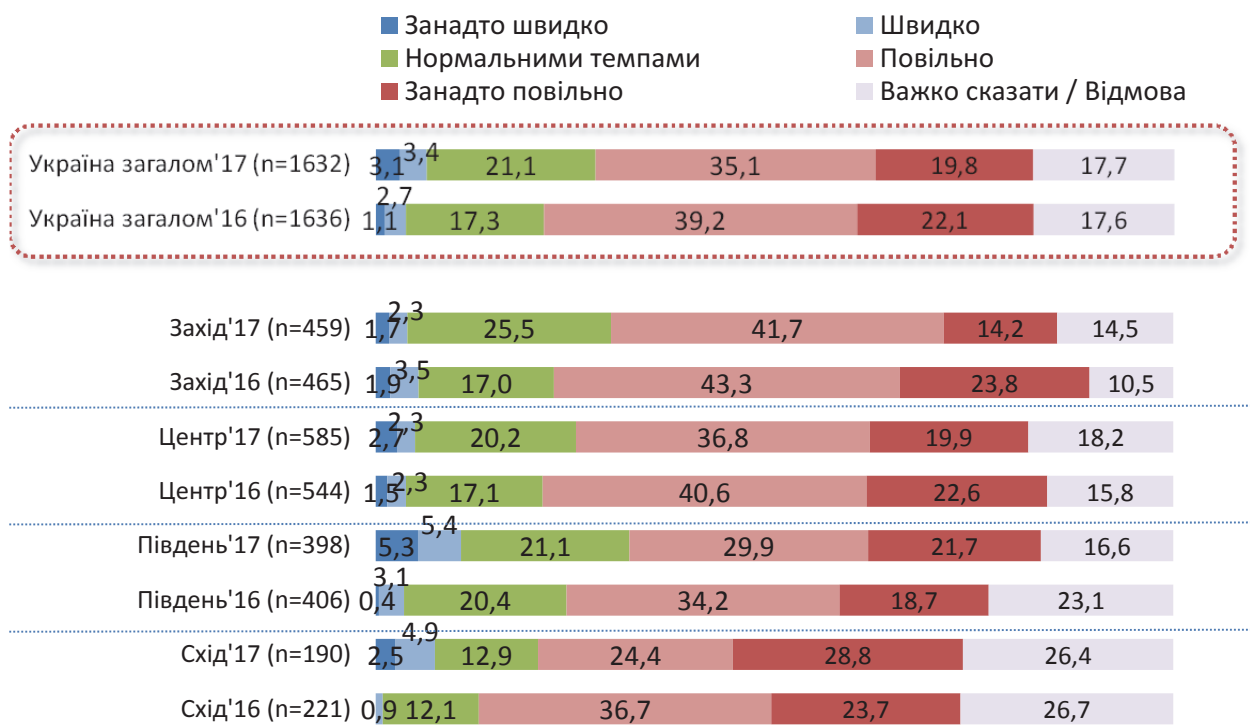

Як і минулого року, переважна більшість населення, яке принаймні щось знає про реформу (55%), вважає, що вона відбувається повільно / занадто повільно (Діаграма 2.2.2). Лише 21% говорять про нормальні темпи реформи місцевого самоврядування і децентралізації влади в Україні. Лише 6% дотримуються думки, що реформа відбувається швидко або навіть занадто швидко.

Діаграма 2.2.2

Як Ви вважаєте, реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади в Україні здійснюється...?

(% серед респондентів, яким добре або децю відомо про реформу місцевого самоврядування і децентралізацію влади).

Практично серед усіх верств населення не більше чверті дуже добре обізнані з реформою і при цьому більшість відзначає повільними темпи реалізації (Таблиця 2.2.2а-б).

Таблиця 2.2.1а-б

а. Чи відомо Вам, що в Україні вже здійснюється реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади, яка веде до збільшення повноважень і ресурсів на місцях? / б. Як Ви вважаєте, реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади в Україні здійснюється...?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Обізнаність з кроками				▶	Темп реалізації (серед тих, хто знає про реформу)						Потенціал верстви*
	Добре відомо	Деяко відомо	Зовсім невідомо	Важко сказати / Відмова		Занадто швидко	Швидко	Нормальними темпами	Повільно	Занадто повільно	Важко сказати / Відмова	
Тип і розмір населеного пункту												
- село (n=690)	27.1	56.3	14.0	2.6		4.2	3.4	23.7	34.3	15.1	19.3	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	18.9	56.5	22.1	2.4		3.5	7.2	19.6	34.6	21.1	14.0	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	9.3	66.4	19.9	4.4		0.5	0.6	29.0	26.2	18.2	25.4	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	14.5	63.4	18.6	3.5		2.4	2.7	18.1	37.4	23.4	16.0	44.8
Гендерні верстви												
- чоловік (n=757)	18.6	61.0	17.5	2.9		2.2	2.4	21.6	35.6	20.8	17.3	45.2
- жінка (n=1283)	19.1	59.8	17.7	3.3		3.7	4.2	20.7	34.6	18.9	17.9	54.8
Вікові верстви												
- 18-29 років (n=270)	14.8	61.0	22.0	2.3		2.7	2.9	26.7	32.5	15.3	19.9	21.2
- 30-39 років (n=371)	17.1	56.7	21.6	4.7		4.3	3.2	18.8	39.0	15.5	19.2	18.5
- 40-49 років (n=336)	19.9	61.3	16.1	2.7		2.8	3.3	23.4	32.1	20.7	17.7	16.6
- 50-59 років (n=417)	21.4	64.6	10.8	3.3		1.6	3.9	17.3	39.2	23.0	15.0	17.7
- 60-69 років (n=383)	23.0	60.1	14.9	2.0		3.3	3.8	20.5	34.6	21.4	16.3	12.4
- 70+ років (n=263)	19.6	58.0	18.5	3.8		4.1	3.1	18.8	32.1	24.5	17.3	13.7
Освітні верстви												
- неповна середня і нижча (n=139)	7.7	63.3	23.5	5.4		4.2	2.2	19.8	27.1	29.0	17.6	7.3
- повна середня (n=699)	18.5	55.3	22.2	4.0		3.5	5.1	20.7	34.1	18.5	18.1	33.7
- середня спеціальна (n=632)	18.5	61.6	17.1	2.8		3.1	2.3	19.8	35.0	21.2	18.6	29.8
- вища (n=563)	22.8	64.0	11.3	1.9		2.4	2.9	23.0	37.8	17.9	16.1	29.0

100% у рядку	Обізнаність з кроками				Темп реалізації (серед тих, хто знає про реформу)							Потенціал верстви*
	Добре відомо	Дещо відомо	Зовсім невідомо	Важко сказати / Відмова	Занадто швидко	Швидко	Нормальними темпами	Повільно	Занадто повільно	Важко сказати / Відмова		
Основний рід занятя												
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	14.6	59.1	22.0	4.3	3.8	2.2	22.6	32.9	18.6	19.9	19.0	
- службовець (n=182)	19.3	58.1	20.0	2.6	2.3	3.2	20.2	33.1	22.8	18.5	9.2	
- спеціаліст (n=235)	24.1	63.4	9.1	3.5	4.3	5.6	18.8	34.6	19.1	17.6	12.1	
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	16.3	66.2	13.0	4.5	1.1	2.8	24.7	36.2	19.2	16.0	5.6	
- домогосподарка (n=179)	15.6	63.6	19.8	1.0	2.2	2.5	21.7	42.0	16.7	14.9	9.0	
- на пенсії (n=736)	21.2	59.3	16.7	2.9	2.8	2.5	19.3	36.4	23.2	15.9	30.1	
- учень, студент (n=45)	11.6	63.0	21.7	3.7	2.1	7.0	35.4	26.4	8.0	21.0	3.7	
- безробітний (n=159)	23.8	53.1	19.8	3.3	3.2	6.1	16.9	35.3	18.0	20.4	8.5	
Рівень добробуту родини**												
- дуже низький (n=324)	14.7	57.6	22.3	5.4	3.2	4.4	15.8	32.0	26.0	18.6	14.9	
- низький (n=1050)	18.8	60.6	17.7	3.0	3.4	3.1	21.7	37.2	19.0	15.7	49.8	
- середній (n=584)	19.7	63.8	15.0	1.6	2.1	3.8	20.8	33.7	19.0	20.6	30.3	
- високий (n=52)	39.9	38.3	14.2	7.5	2.6	0.0	34.9	36.1	17.0	9.4	3.3	

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

2.3 Сприйняття результатів зростання доходів місцевих бюджетів

Якщо у 2015 році лише 19% відзначали певні зміни на краще у своєму населеному пункті в результаті збільшення місцевих бюджетів, то у 2016 році частка таких людей зросла майже в 2.5 рази більше – до 46% (Діаграма 2.3.1). У 2017 році загальна частка трохи знизилася з 46% до 43%.

Ще 18% змін ще не помітили, але чули про них. Тобто загалом станом на кінець 2017 року **61% українців або відчули покращення, або очікують на нього** (у 2016 році показник становив 67%).

При цьому, цей показник найбільш помітно знизився на Півдні, менш помітно – на Заході. У Центрі простежується тенденція до його зростання, а на Сході взагалі з 48% до 59% стало більше тих, хто помітив позитивні зміни.

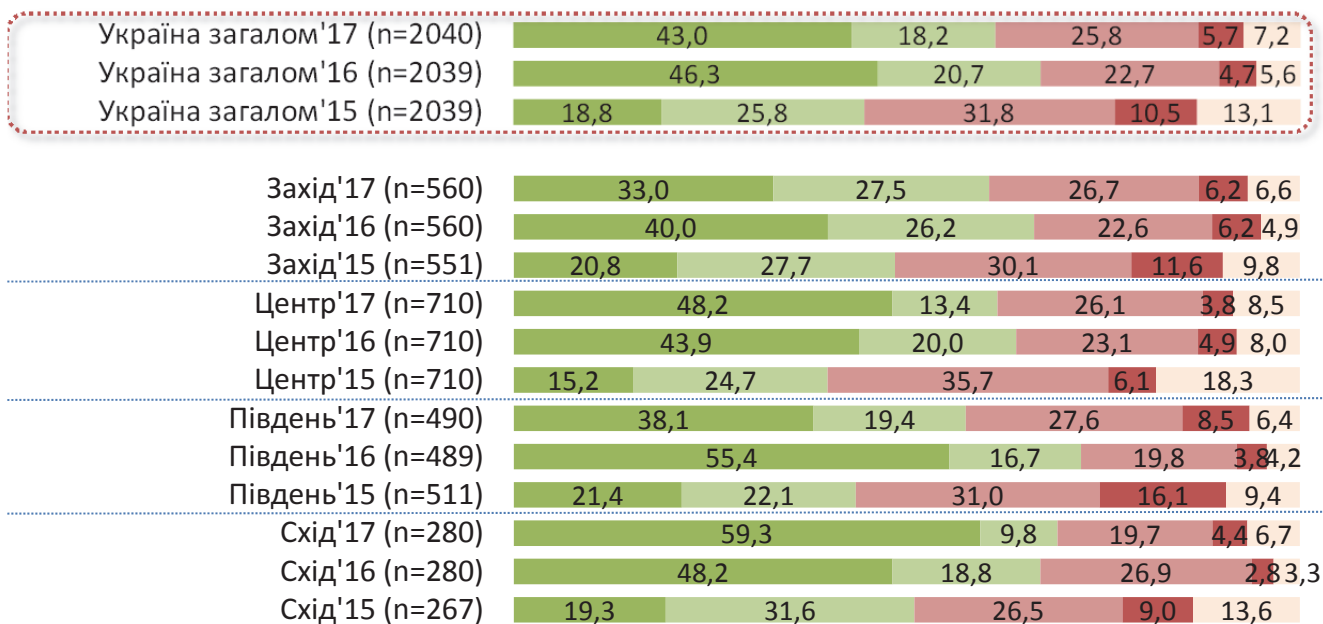
Можливо, у цьому питанні ми маємо справу, що в 2016 році на тлі 2015 і взагалі попередніх років масштаб започаткованих робіт настільки разючим, що це більше «помічалось» населенням. Зараз же йде процес «рутинізації», покращення ситуації вже стає «нормою» для населення і трохи менше «помічається».

Діаграма 2.3.1

Цього року, за даними державної статистики, в результаті реформи доходи місцевих бюджетів суттєво зросли. Чи бачите Ви якісь результати використання цих коштів у Вашому місті / селищі / селі, наприклад, збільшення кількості заходів з благоустрою (озеленення, освітлення, ремонт доріг тощо) або покращення їх якості у порівнянні з попередніми роками?

(% серед усіх респондентів)

- Так, є певні зміни на краще
- Змін немає, але чув (-ла), що вони заплановані
- Змін немає, і ніхто їх не планує
- Стало навіть гірше
- Важко сказати / Відмова

Найбільш помітним покращенням ситуації, яке відзначають **70%** тих, хто помітив або почув про певні позитивні зміни у своєму населеному пункті, лишається (як і раніше) **ремонт покриття вулиць, дворів** (Діаграма 2.3.2). Досить багато респондентів відзначили позитивні зміни з освітленням (40%), облаштування соціальної інфраструктури (37%), ремонт бюджетних приміщень (31%).

Діаграма 2.3.2

Які зміни на краще Ви побачили у Вашому місті/ селищі/селі або почули про них?

(% серед респондентів, які побачили або почули про певні зміни на краще, n=1259)

В Таблиці 2.3.1 дані наведені у розрізі окремих соціально-демографічних верств населення. Доцільно звернути увагу, що в середніх і великих містах значно більше людей помітили позитивні зміни (51-53%), ніж у селах і маленьких містечках (30-33%).

Таблиця 2.3.1

Цього року, за даними державної статистики, в результаті реформи доходи місцевих бюджетів суттєво зросли. Чи бачите Ви якісь результати використання цих коштів у Вашому місті / селищі / селі, наприклад, збільшення кількості заходів з благоустрою (озеленення, освітлення, ремонт доріг тощо) або покращення їх якості у порівнянні з попередніми роками?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Так, є певні зміни на краще	Змін немає, але чув, що вони заплановані	Змін немає, і ніхто їх не планує	Стало навіть гірше	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви* Y
Тип і розмір населеного пункту						
- село (n=690)	33.4	16.1	34.3	8.3	7.9	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	30.3	19.3	31.8	8.4	10.2	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	51.0	14.6	24.4	5.9	4.0	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	52.5	20.1	17.9	3.0	6.4	44.8
Гендерні верстви						
- чоловік (n=757)	41.6	18.6	28.2	5.6	5.9	45.2
- жінка (n=1283)	44.2	17.9	23.8	5.8	8.3	54.8
Вікові верстви						
- 18-29 років (n=270)	44.4	18.7	22.4	6.2	8.2	21.2
- 30-39 років (n=371)	44.3	20.4	26.9	3.3	5.2	18.5
- 40-49 років (n=336)	47.4	17.4	23.8	6.5	5.0	16.6
- 50-59 років (n=417)	41.7	16.7	28.0	6.1	7.6	17.7
- 60-69 років (n=383)	44.2	19.7	26.1	3.7	6.3	12.4
- 70+ років (n=263)	34.5	15.9	29.0	8.8	11.7	13.7
Освітні верстви						
- неповна середня і нижча (n=139)	33.7	15.6	33.1	5.7	11.8	7.3
- повна середня (n=699)	41.1	17.7	27.2	6.9	7.2	33.7
- середня спеціальна (n=632)	41.2	18.9	26.7	6.0	7.1	29.8
- вища (n=563)	49.7	18.7	21.5	4.1	6.0	29.0

100% у рядку	Так, є певні зміни на краще	Змін немає, але чув, що вони заплановані	Змін немає, і ніхто їх не планує	Стало навіть гірше	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви* Y
Основний рід занять						
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	38.2	18.1	30.1	6.7	6.9	19.0
- службовець (n=182)	61.2	10.6	18.0	2.2	7.9	9.2
- спеціаліст (n=235)	50.2	20.7	19.8	3.4	5.9	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	44.6	21.8	20.2	4.5	8.9	5.6
- домогосподарка (n=179)	42.8	19.3	23.3	5.6	8.9	9.0
- на пенсії (n=736)	38.6	17.5	28.6	6.2	9.1	30.1
- учень, студент (n=45)	45.5	24.4	26.5	2.0	1.7	3.7
- безробітний (n=159)	35.2	21.4	30.4	10.1	2.8	8.5
Рівень добробуту родини**						
- дуже низький (n=324)	44.7	16.5	23.0	8.8	7.0	14.9
- низький (n=1050)	38.4	20.1	27.7	6.2	7.6	49.8
- середній (n=584)	49.8	15.8	24.2	3.7	6.5	30.3
- високий (n=52)	57.9	16.3	19.6	4.6	1.6	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

2.4 Сприйняття можливих наслідків реформи місцевого самоврядування і децентралізації влади в Україні

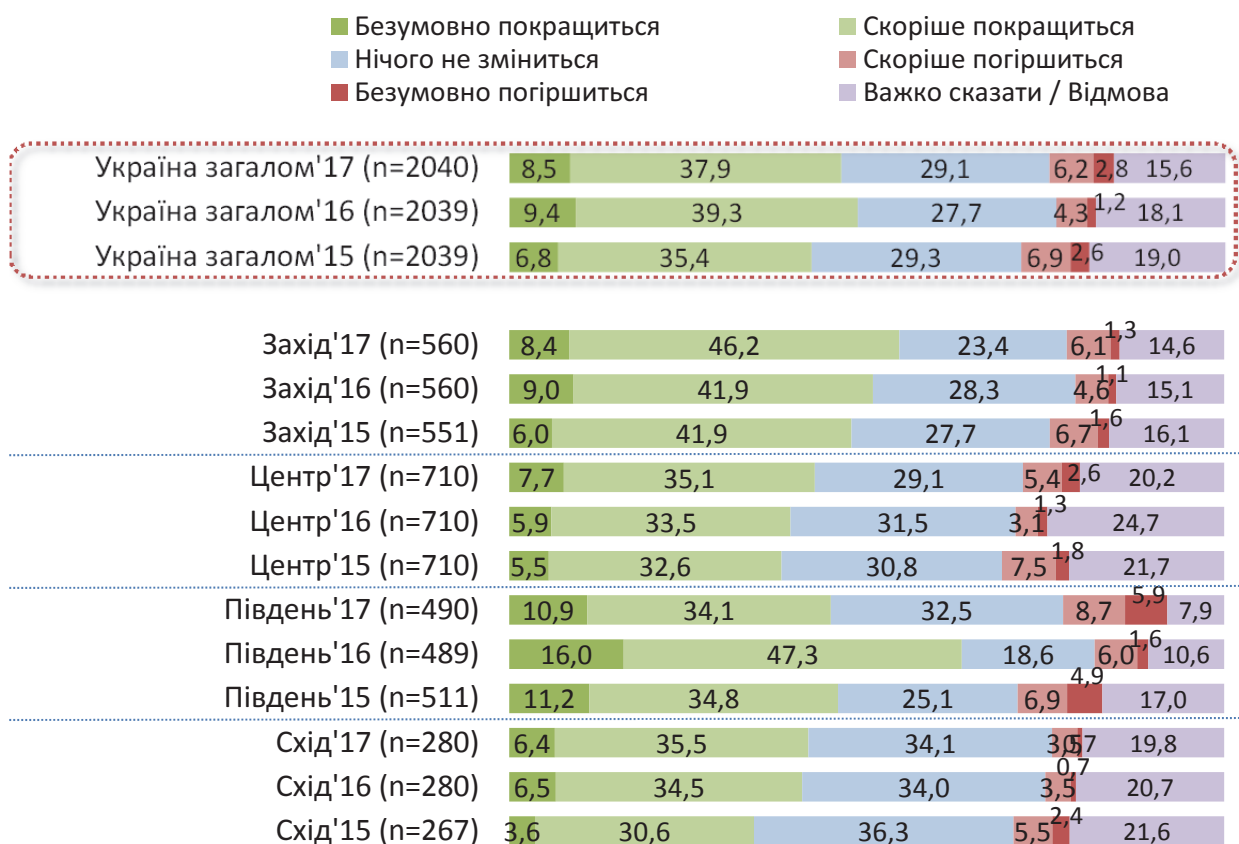
Загалом, **46% українців очікують, що децентралізація сприятиме покращенню ситуації в Україні в цілому** (Діаграма 2.4.1). Порівняно з 2016 роком оптимізм дещо знизився (минулого року він становив 49%), але при цьому все одно перевищує рівень 2015 року і лишається, враховуючи загальноукраїнський контекст, на досить високому рівні.

Також ще 29% вважають, що нічого не зміниться, і лише 9% вважають, що ситуація погіршиться. Тобто, **загалом, очікування населення України лишаються позитивно-нейтральними**.

Діаграма 2.4.1

Якщо в процесі децентралізації держава передасть частину своїх владних повноважень, ресурсів і зобов'язань органам місцевого самоврядування (радам), як, на Вашу думку, це може вплинути на ситуацію в Україні в цілому?

(% серед усіх респондентів)

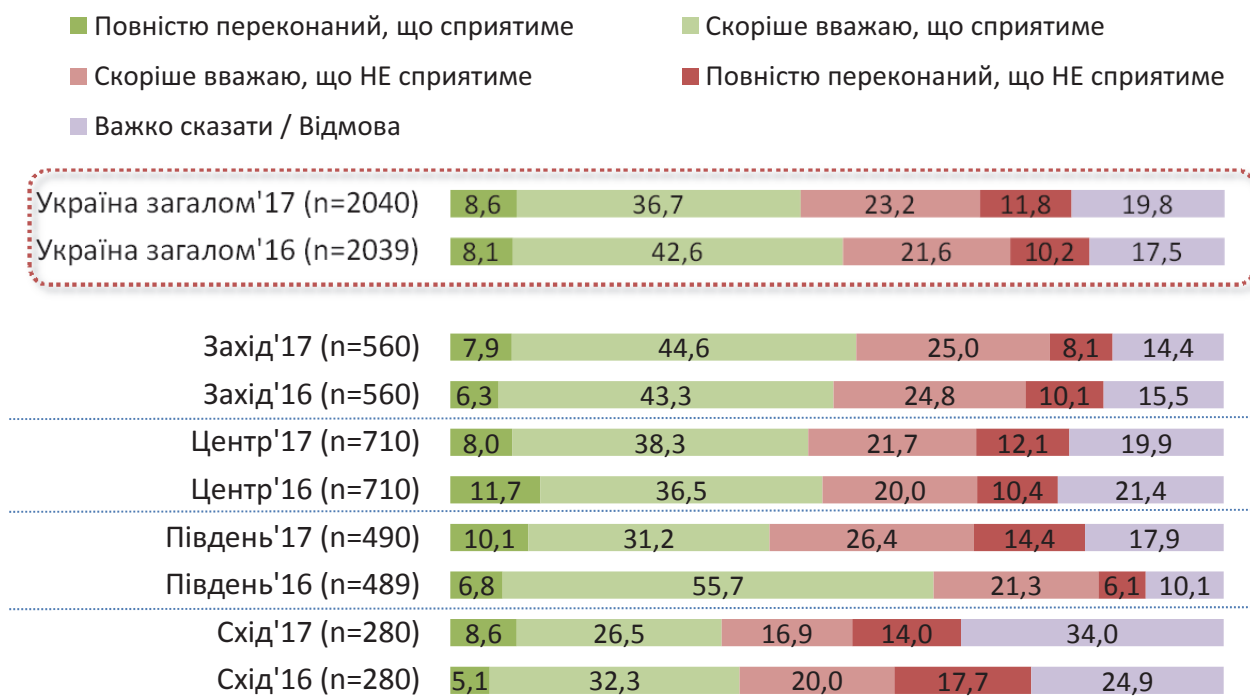
Разом з цим, **45% українців вірять, що нинішня реформа місцевого самоврядування і децентралізація сприятиме розвитку громад України**, хоча з них лише 9% повністю переконані в цьому (Діаграма 2.4.2). Не вірять у потенціал реформи – 35% населення. Загалом, у всіх регіонах простежується такий «обережний» оптимізм, крім Сходу, де приблизно однакова кількість населення вірять і не вірять у потенціал реформи.

Водночас, порівняно з 2016 року показник незначною мірою, але знизився (з 51% до 45%).

Діаграма 2.4.2

Ви вірите чи не вірите, що нинішня реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади сприятиме розвитку громад України?

(% серед усіх респондентів)

Зі зростанням обізнаності зростає оптимізм щодо результатів реформи з децентралізації. Якщо серед тих, хто нічого не знає про реформу, лише 27% очікують на покращення і 17% вірять у те, що це сприятиме розвитку громад (проти 37%, які не вірять), то у випадку тих, кому вже «дещо відомо» уже 48% очікують на покращення ситуації і 51% вважають, що це сприятиме розвитку громад (проти 34%) (Таблиця 2.4.1а-б). У випадку же тих, кому **добре відомо** про реформу, **62% очікують на покращення** ситуації в Україні в цілому і **58% вірять, що це сприятиме розвитку** громад (проти 38%).

Важливо звернути увагу, що у випадку запитання про вплив на ситуацію в Україні в цілому, не більше 11% очікують на погіршення ситуації. Тобто в найгіршому випадку значна частина населення не стільки «боїться» негативних наслідків реформи, скільки просто мало вірить у її ефективність.

Таблиця 2.4.1а-б

а. Якщо в процесі децентралізації держава передасть частину своїх владних повноважень, ресурсів і зобов'язань органам місцевого самоврядування (радам), як, на Вашу думку, це може вплинути на ситуацію в Україні в цілому? / б. Ви вірите чи не вірите, що нинішня реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади сприятиме розвитку громад України?

(% серед респондентів залежно від рівня *обізнаності* з кроками щодо реформування)

	100% у стовпчику	Добре відомо (n=404)	Дещо відомо (n=1228)	Зовсім не відомо (n=348)
а. Вплив на ситуацію				
☺	Покращиться	61.8	48.2	26.7
☹	Не зміниться	20.4	28.3	42.0
☹	Погіршиться	10.7	8.1	10.9
?	Важко сказати / відмова	7.1	15.3	20.4
б. Розвиток громад				
☺	Сприятиме розвитку	57.8	51.0	16.5
☹	Не сприятиме розвитку	37.8	33.6	37.2
?	Важко сказати / відмова	4.4	15.5	46.3

В Таблиці 2.4.2а-б дані наведені для окремих соціально-демографічних верств населення України.

Таблиця 2.4.2а-б

а. Якщо в процесі децентралізації держава передасть частину своїх владних повноважень, ресурсів і зобов'язань органам місцевого самоврядування (радам), як, на Вашу думку, це може вплинути на ситуацію в Україні в цілому? / б. Ви вірите чи не вірите, що нинішня реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади сприятиме розвитку громад України?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	а. Вплив на ситуацію				б. Розвиток громад			Потенціал верстви*
	Покращиться ☺	Не зміниться ☹	Погіршиться ☹	Важко сказати / Відмова ?	Сприятиме розвитку ☺	Не сприятиме розвитку ☹	Важко сказати / Відмова ?	
Тип і розмір населеного пункту								
- село (n=690)	42.7	28.9	11.4	17.1	41.8	43.7	14.5	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	47.3	30.8	6.4	15.5	46.7	32.7	20.6	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	42.9	32.2	11.7	13.2	39.5	39.6	20.9	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	49.5	28.1	7.4	14.9	48.5	28.2	23.3	44.8
Гендерні верстви								
- чоловік (n=757)	46.9	28.9	9.1	15.1	47.9	34.8	17.3	45.2
- жінка (n=1283)	45.9	29.2	8.9	15.9	43.1	35.1	21.8	54.8
Вікові верстви								
- 18-29 років (n=270)	47.8	27.9	9.2	15.1	44.4	37.1	18.6	21.2
- 30-39 років (n=371)	49.2	28.4	7.3	15.1	45.6	31.3	23.1	18.5
- 40-49 років (n=336)	47.4	29.1	8.6	14.9	46.5	37.5	16.0	16.6
- 50-59 років (n=417)	47.8	28.2	11.4	12.6	48.8	33.8	17.4	17.7
- 60-69 років (n=383)	44.5	29.4	9.6	16.5	46.6	34.1	19.3	12.4
- 70+ років (n=263)	38.9	32.5	7.8	20.8	38.8	36.1	25.1	13.7
Освітні верстви								
- неповна середня і нижча (n=139)	35.7	37.5	5.6	21.2	42.1	33.6	24.3	7.3
- повна середня (n=699)	44.7	30.8	8.5	16.0	41.5	37.7	20.8	33.7
- середня спеціальна (n=632)	44.8	28.2	10.1	17.0	45.2	34.8	20.1	29.8
- вища (n=563)	52.9	25.5	9.4	12.3	50.6	32.2	17.2	29.0

100% у рядку	а. Вплив на ситуацію				▶	б. Розвиток громад			Потенціал верстви* ↑
	Покращиться ☺	Не зміниться ☹	Погіршиться ☹	Важко сказати / Відмова ?		Сприятиме розвитку ☺	Не сприятиме розвитку ☹	Важко сказати / Відмова ?	
Основний рід занять									
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	43.5	30.9	10.0	15.6		41.5	36.1	22.4	19.0
- службовець (n=182)	47.8	28.0	6.9	17.3		43.6	31.8	24.6	9.2
- спеціаліст (n=235)	53.9	21.2	12.1	12.8		51.9	35.0	13.1	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	60.6	18.1	7.6	13.8		54.7	26.2	19.0	5.6
- домогосподарка (n=179)	48.4	28.9	7.8	15.0		45.2	32.8	22.0	9.0
- на пенсії (n=736)	42.9	30.7	8.5	17.9		43.1	35.9	21.0	30.1
- учень, студент (n=45)	52.1	35.7	6.0	6.2		55.2	30.6	14.1	3.7
- безробітний (n=159)	42.4	31.9	9.0	16.7		40.6	41.9	17.5	8.5
Рівень добробуту родини**									
- дуже низький (n=324)	39.6	34.0	9.2	17.2		36.1	39.5	24.4	14.9
- низький (n=1050)	45.8	29.3	8.5	16.4		44.8	35.9	19.3	49.8
- середній (n=584)	50.9	25.0	10.3	13.8		50.6	31.4	17.9	30.3
- високий (n=52)	50.8	32.4	4.0	12.8		51.9	24.1	24.0	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

2.5 Очікувані результати реформи місцевого самоврядування і децентралізації

Зараз найбільш очікуваним результатом від реформи є поліпшення якості і доступності послуг – 63% хотіли б відчутти такий наслідок, а 24% називають це «очікуваним наслідком №1» для них (Таблиця 2.5.1). Далі за рівнем очікувань ідуть зменшення корупції (відповідно, 52% і 29%) та покращення добробуту громад (51% і 18%).

Порівняно з минулим роком дещо змінилася структура очікувань. Помітно менш вираженими стали очікування щодо зменшення корупції (з 67% до 52% зменшилася частка тих, хто хотіли б відчутти такий наслідок). Якщо впродовж минулих двох років це очікування було найважливішим, то тепер на перше місце виходить більш прагматичне очікування кращої якості послуг.

Доцільно також звернути увагу на стабільне зростання з року в рік очікування щодо добробуту громад – з 40% у 2015 році до 46% у 2016 році і до 51% зараз. Водночас, стабільно знижується таке очікування, як «прискорення розв'язання конфлікту на сході України» – з 47% у 2015 році до 29% у 2016 році і до 25% зараз.

Таблиця 2.5.1

Які з перелічених на цій картці можливих результатів реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади Ви хотіли б відчутти в першу чергу?

(% серед усіх респондентів)

% у стовпчику	2017 (n=2040)		2016 (n=2039)		2015 (n=2039)	
	Топ-3	№1	Топ-3	№1	Топ-3	№1
Поліпшення якості та доступності послуг (освіта, медицина, культура, комунальне обслуговування, спрощення процедур отримання довідок, документів тощо)	63.4	24.0	61.8	19.8	49.2	15.5
Зменшення корупції та свавілля чиновників	51.8	29.1	66.7	41.0	60.0	32.5
Покращення добробуту громад міст, сіл та селищ	51.4	17.5	45.8	10.6	40.4	10.3
Збільшення можливостей для простих громадян впливати на рішення влади	39.6	7.8	38.9	7.9	29.5	6.5
Відродження та розвиток України в цілому	30.1	6.0	25.7	5.0	32.2	6.8
Прискорення розв'язання конфлікту на сході України	25.0	7.3	29.4	9.7	46.9	19.0
Підвищення професійності та ефективності влади	21.4	3.6	22.6	3.5	17.1	2.1

В Таблиці 2.5.2 і 2.5.3 дані наведені у розрізі окремих верств населення України. Як можна бачити, усі верстви населення очікують на в першу чергу боротьбу з корупцією.

Таблиця 2.5.2

Які з перелічених на цій картці можливих результатів реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади Ви хотіли б відчутти в першу чергу?

Один з топ-3 очікуваних результатів

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

% у рядку	Поліпшення якості та доступності послуг	Зменшення корупції	Покращення добробуту громад	Можливість громадян впливати на владу	Відродження України в цілому	Прискорення розв'язання конфлікту на Сході	Підвищення професійності та ефективності влади	Потенціал верстви*
Регіони України								
- Захід (n=560)	65.4	60.2	53.3	39.3	23.5	25.0	19.5	27.0
- Центр (n=710)	67.5	48.0	51.9	39.7	31.2	19.1	24.6	34.9
- Південь (n=490)	63.1	49.1	50.5	39.7	32.8	31.8	21.5	25.0
- Схід (n=280)	49.1	49.6	47.6	40.1	35.6	27.3	16.5	13.1
Тип і розмір населеного пункту								
- село (n=690)	62.5	43.6	63.4	44.2	25.7	20.0	18.8	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	58.4	50.1	54.2	35.6	35.3	26.4	17.4	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	72.0	52.5	51.6	45.4	33.2	15.9	15.8	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	64.0	58.4	41.5	36.3	31.3	30.0	25.6	44.8
Гендерні верстви								
- чоловік (n=757)	61.6	52.5	50.7	42.8	30.7	24.8	22.2	45.2
- жінка (n=1283)	64.9	51.2	51.9	37.0	29.6	25.1	20.7	54.8
Вікові верстви								
- 18-29 років (n=270)	64.1	53.6	42.2	40.0	31.4	28.0	23.1	21.2
- 30-39 років (n=371)	66.5	51.9	52.2	38.8	27.1	21.4	23.7	18.5
- 40-49 років (n=336)	62.6	53.1	51.6	44.6	28.2	25.0	18.6	16.6
- 50-59 років (n=417)	63.0	54.4	55.9	38.4	31.3	24.2	22.4	17.7
- 60-69 років (n=383)	62.1	50.2	53.3	39.2	34.9	22.7	21.2	12.4
- 70+ років (n=263)	61.0	45.3	56.5	36.1	28.5	28.1	17.7	13.7

% у рядку	Поліпшення якості та доступності послуг	Зменшення корупції	Покращення добробуту громад	Можливість громадян впливати на владу	Відродження України в цілому	Прискорення розв'язання конфлікту на Сході	Підвищення професійності та ефективності влади	Потенціал верстви*
Освітні верстви								
- неповна середня і нижча (n=139)	55.2	48.0	57.5	41.7	25.3	22.5	19.4	7.3
- повна середня (n=699)	62.8	52.7	52.8	38.3	30.0	26.1	19.3	33.7
- середня спеціальна (n=632)	61.6	51.0	51.2	42.1	30.4	21.8	25.3	29.8
- вища (n=563)	68.1	52.2	48.4	38.1	31.0	27.5	20.6	29.0
Основний рід занять								
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	62.1	50.6	51.8	40.5	29.4	27.5	21.6	19.0
- службовець (n=182)	68.8	56.0	47.3	44.0	31.2	18.4	25.9	9.2
- спеціаліст (n=235)	60.7	49.5	47.6	40.6	26.1	31.3	25.6	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	64.1	54.0	41.2	32.3	35.2	26.0	27.1	5.6
- домогосподарка (n=179)	71.2	55.5	47.4	38.0	30.6	22.4	17.8	9.0
- на пенсії (n=736)	62.4	47.3	55.4	38.7	31.5	26.1	19.9	30.1
- учень, студент (n=45)	63.2	61.0	37.4	36.3	25.3	25.2	28.3	3.7
- безробітний (n=159)	61.1	55.9	64.9	46.4	24.0	14.7	15.4	8.5
Рівень добробуту родини**								
- дуже низький (n=324)	60.9	48.6	53.3	34.3	29.3	34.9	19.0	14.9
- низький (n=1050)	64.7	52.6	53.5	39.4	31.9	23.1	19.9	49.8
- середній (n=584)	61.3	49.3	49.4	42.1	27.5	22.9	26.0	30.3
- високий (n=52)	68.9	70.1	39.0	34.3	31.5	30.9	17.0	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Таблиця 2.5.3

Які з перелічених на цій картці можливих результатів реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади Ви хотіли б відчувати в першу чергу?

Очікуваний результат №1

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Поліпшення якості та доступності послуг	Зменшення корупції	Покращення добробуту громад	Можливість громадян впливати на владу	Відродження України в цілому	Прискорення розв'язання конфлікту на Сході	Підвищення професійності та ефективності влади	Потенціал верстви*
Регіони України								
- Захід (n=560)	21.2	35.3	18.3	7.7	3.8	7.4	3.2	27.0
- Центр (n=710)	27.8	27.4	19.1	7.1	5.3	4.8	3.7	34.9
- Південь (n=490)	28.5	26.3	14.8	8.0	7.1	8.3	3.8	25.0
- Схід (n=280)	10.7	26.1	16.6	9.2	10.5	12.2	3.6	13.1
Тип і розмір населеного пункту								
- село (n=690)	20.4	25.0	28.0	8.4	4.0	4.7	3.5	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	26.0	27.6	15.7	7.9	7.8	6.4	2.1	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	26.3	34.1	12.8	5.0	8.3	7.7	1.6	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	25.6	31.7	11.0	7.8	6.6	9.5	4.4	44.8
Гендерні верстви								
- чоловік (n=757)	21.6	28.7	18.6	9.6	5.8	7.1	4.2	45.2
- жінка (n=1283)	25.9	29.4	16.6	6.3	6.2	7.6	3.0	54.8
Вікові верстви								
- 18-29 років (n=270)	23.7	27.8	12.7	11.3	6.4	8.1	5.7	21.2
- 30-39 років (n=371)	24.4	28.9	18.7	7.3	5.7	6.4	2.9	18.5
- 40-49 років (n=336)	22.4	30.1	17.3	8.1	5.9	7.5	3.8	16.6
- 50-59 років (n=417)	25.7	30.4	18.5	8.5	3.2	7.6	3.2	17.7
- 60-69 років (n=383)	25.2	29.1	18.7	6.0	7.0	8.1	2.4	12.4
- 70+ років (n=263)	22.1	28.5	21.2	3.1	8.8	6.2	2.4	13.7
Освітні верстви								
- неповна середня і нижча (n=139)	21.2	30.4	15.5	10.0	5.4	7.1	1.1	7.3
- повна середня (n=699)	22.5	28.8	20.6	7.8	6.3	6.9	2.2	33.7
- середня спеціальна (n=632)	20.7	28.7	18.6	8.1	6.2	7.7	5.2	29.8
- вища (n=563)	29.6	29.5	13.2	6.6	5.8	7.7	4.1	29.0

100% у рядку	Поліпшення якості та доступності послуг	Зменшення корупції	Покращення добробуту громад	Можливість громадян впливати на владу	Відродження України в цілому	Прискорення розв'язання конфлікту на Сході	Підвищення професійності та ефективності влади	Потенціал верстви*
Основний рід занять								
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	21.8	25.7	19.2	10.7	6.9	6.9	3.2	19.0
- службовець (n=182)	24.4	29.8	13.8	12.3	5.7	7.5	5.2	9.2
- спеціаліст (n=235)	28.0	27.4	12.6	8.0	3.6	9.5	5.2	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	23.4	36.6	13.6	0.0	8.5	8.4	4.0	5.6
- домогосподарка (n=179)	25.6	32.8	15.1	8.5	3.9	8.5	1.3	9.0
- на пенсії (n=736)	24.8	28.4	20.0	5.4	6.3	7.5	2.7	30.1
- учень, студент (n=45)	20.5	31.2	10.7	8.5	5.4	9.4	8.1	3.7
- безробітний (n=159)	20.0	28.6	23.5	9.6	6.2	2.7	4.4	8.5
Рівень добробуту родини**								
- дуже низький (n=324)	22.5	23.3	18.9	6.1	7.7	12.5	3.0	14.9
- низький (n=1050)	24.4	29.7	18.4	8.1	6.2	6.2	2.6	49.8
- середній (n=584)	22.9	28.4	17.1	7.9	5.4	7.0	5.8	30.3
- високий (n=52)	34.0	47.7	3.5	3.6	3.6	4.5	1.5	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Загалом, не більше 21% українців очікують на погіршення якості послуг в окремих сферах внаслідок реформи місцевого самоврядування і децентралізації (у 2016 році максимальний показник був 15%) (Діаграма 2.5.1). Тобто, як і до цього, українці в найгіршому випадку скоріше не вірять у зміни, а не «бояться» негативних наслідків.

Найбільш позитивні очікування знову стосуються ремонту і утримання доріг, тротуарів (50% вважають, що якість покращиться, 29% вважають, що нічого не зміниться) і благоустрою (46% і 33%). Але при цьому лише, відповідно, 8% і 11% вірять у значне покращення ситуації. Тобто в даному випадку коректніше говорити про «обережний» оптимізм (який зберігається з минулого року).

У випадку інших сфер від чверті до третини очікують на покращення якості, і від третини до половини вважають, що змін не буде, тобто настрої є скоріше лишаються нейтрально-позитивними.

Загалом, порівняно з 2016 року оптимізм став дещо нижчим, але зміни незначні за величиною.

Діаграма 2.5.1

На Вашу думку, як нинішня реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади вплине на якість надання послуг у таких сферах? Якість...

(% серед усіх респондентів)

Нижче в Таблиці 2.5.4 дані наведені у регіональному розрізі.

Таблиця 2.5.4

**На Вашу думку, як нинішня реформа місцевого самоврядування та
децентралізація влади вплине на якість надання послуг у таких сферах?
Якість...**

(% серед респондентів відповідного регіону)

100% у стовпчику	Захід		Центр		Південь		Схід		
	2016 (n=560)	2017 (n=560)	2016 (n=710)	2017 (n=710)	2016 (n=489)	2017 (n=490)	2016 (n=280)	2017 (n=280)	
Охорона здоров'я									
☺ Покращиться	26.3	28.7	30.9	23.3	39.0	23.1	26.9	24.3	
☹ Не зміниться	44.9	46.2	42.3	37.7	37.6	38.6	50.4	44.9	
⊗ Погіршиться	19.0	15.4	11.3	23.7	18.0	26.6	8.9	14.4	
? Важко сказати / Відмова	9.7	9.7	15.6	15.2	5.4	11.7	13.8	16.3	
Освіта									
☺ Покращиться	26.6	29.3	35.2	24.0	39.7	24.7	26.8	21.9	
☹ Не зміниться	50.7	47.3	37.7	40.7	37.8	40.7	51.4	48.9	
⊗ Погіршиться	11.7	11.2	10.9	18.1	15.7	23.7	5.9	11.5	
? Важко сказати / Відмова	11.0	12.1	16.3	17.3	6.8	10.8	15.9	17.7	
Ремонт і утримання доріг, тротуарів									
☺ Покращиться	51.9	54.7	48.7	47.7	59.8	50.0	46.0	48.7	
☹ Не зміниться	31.2	30.0	28.8	28.1	24.5	26.4	39.5	30.4	
⊗ Погіршиться	8.6	7.7	8.2	11.0	9.0	15.6	4.3	8.0	
? Важко сказати / Відмова	8.2	7.6	14.3	13.2	6.6	7.9	10.2	12.9	
Соціальний захист населення									
☺ Покращиться	29.6	29.1	34.2	25.5	37.7	27.9	29.2	26.5	
☹ Не зміниться	46.3	49.4	39.2	42.0	36.7	37.8	45.5	49.3	
⊗ Погіршиться	11.2	10.0	7.1	15.6	17.6	24.7	10.7	7.0	
? Важко сказати / Відмова	12.9	11.6	19.5	16.8	8.0	9.6	14.5	17.2	
Надання адміністративних послуг									
☺ Покращиться	39.6	41.9	36.8	31.1	39.0	30.4	31.8	35.4	
☹ Не зміниться	36.5	34.7	35.8	34.8	39.9	38.6	46.5	38.5	
⊗ Погіршиться	12.9	13.1	9.4	16.0	14.1	20.6	8.6	11.3	
? Важко сказати / Відмова	11.1	10.4	18.0	18.1	7.0	10.5	13.1	14.8	
Благоустрій									
☺ Покращиться	47.9	50.4	46.0	46.7	55.6	38.8	52.4	47.7	
☹ Не зміниться	32.9	35.5	31.6	28.9	26.4	35.1	36.5	31.8	
⊗ Погіршиться	10.1	6.0	8.1	11.2	12.0	16.5	3.7	7.1	
? Важко сказати / Відмова	9.2	8.1	14.3	13.2	6.0	9.6	7.4	13.5	

100% у стовпчику	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2016 (n=560)	2017 (n=560)	2016 (n=710)	2017 (n=710)	2016 (n=489)	2017 (n=490)	2016 (n=280)	2017 (n=280)
Охорона навколишнього середовища								
☺ Покращиться	27.5	28.6	31.4	23.7	36.4	20.4	25.0	18.7
☹ Не зміниться	43.0	51.5	42.4	43.9	43.8	45.1	53.2	52.1
☹ Погіршиться	14.8	8.7	6.8	12.9	9.7	21.3	3.8	7.5
? Важко сказати / Відмова	14.7	11.1	19.4	19.6	10.1	13.2	18.0	21.7
Охорона правопорядку								
☺ Покращиться	21.8	25.2	30.7	22.9	30.5	19.7	17.8	16.5
☹ Не зміниться	50.4	51.2	42.5	47.1	45.3	49.7	58.0	57.7
☹ Погіршиться	10.0	10.1	6.9	13.0	12.9	21.5	6.8	3.8
? Важко сказати / Відмова	17.8	13.5	19.9	17.1	11.4	9.1	17.5	22.0
Культура, спорт								
☺ Покращиться	29.5	31.9	34.4	27.0	44.8	22.8	34.9	27.1
☹ Не зміниться	47.2	49.0	39.2	40.7	36.8	49.7	44.5	45.9
☹ Погіршиться	9.2	6.4	6.4	10.9	8.3	14.1	3.6	3.6
? Важко сказати / Відмова	14.2	12.7	20.0	21.4	10.0	13.5	16.9	23.3

2.6 Готовність органів місцевого самоврядування до використання нових повноважень. Наслідки отримання додаткових повноважень

Близько половини населення (44%) вважають, що органи місцевого самоврядування загалом готові використати надані їм нові повноваження на благо громади, хоча з них лише 10% повністю переконані в цьому (у 2016 році 45% вважали готовими) (Діаграма 2.6.1а-б). При цьому кожен третій українець (38%, у 2016 році – 33%) дотримується протилежної думки. Подібні показники простежують і у випадку готовності своєї місцевої ради – 44% вважають, що «їхня» місцева рада готова до цього (минулого року – 47%), не вважають так – 36% (минулого року – 29%).

Діаграма 2.6.1а-б

а. Як Ви вважаєте, чи загалом готові органи місцевого самоврядування (місцеві ради) використати надані їм нові повноваження та ресурси у повній мірі на благо громади?

б. А чи готова Ваша сільська / селищна / міська рада використати надані їй нові повноваження та ресурси у повній мірі на благо Вашої громади?

(% серед усіх респондентів)

■ Готові повністю   ■ Скоріше, готові   ■ Готова повністю   ■ Скоріше, готова
■ Скоріше, не готові   ■ Не готові   ■ Скоріше, не готова   ■ Не готова
■ Важко сказати / Відмова   ■ Важко сказати / Відмова

Регіон / Рік	Готові повністю	Скоріше, готові	Скоріше, не готові	Не готові	Важко сказати / Відмова	Готова повністю	Скоріше, готова	Скоріше, не готова	Не готова	Важко сказати / Відмова
Україна '17 (n=2040)	9,5	34,4	25,4	12,5	18,1	11,2	33,2	22,5	13,2	19,8
Україна '16 (n=2039)	8,5	36,7	22,6	10,1	22,1	10,6	36,1	18,2	10,8	24,4
Захід'17 (n=560)	7,9	37,7	32,2	7,3	14,9	8,6	38,2	29,0	8,0	16,2
Захід'16 (n=560)	6,4	39,4	28,0	8,3	18,0	10,1	43,3	21,7	9,6	15,3
Центр'17 (n=710)	9,6	31,9	24,3	11,9	22,3	11,9	30,2	19,8	14,2	24,0
Центр'16 (n=710)	8,1	31,1	20,7	13,1	27,0	9,1	27,6	17,0	14,3	32,0
Південь'17 (n=490)	12,0	36,3	21,9	18,1	11,6	13,6	33,4	22,0	18,0	13,0
Південь'16 (n=489)	12,2	44,9	19,8	7,6	15,5	14,3	42,3	16,0	7,0	20,4
Схід'17 (n=280)	7,9	31,0	21,4	13,9	25,9	10,3	30,7	17,5	12,5	29,2
Схід'16 (n=280)	7,0	30,7	21,7	10,6	30,0	8,5	32,3	17,9	11,1	30,2

В Таблиці 2.6.1а-б дані наведені для окремих соціально-демографічних верств населення України.

Таблиця 2.6.2а-б

а. Як Ви вважаєте, чи загалом готові органи місцевого самоврядування (місцеві ради) використати надані їм нові повноваження та ресурси у повній мірі на благо громади? / б. А чи готова Ваша сільська / селищна / міська рада використати надані їй нові повноваження та ресурси у повній мірі на благо Вашої громади?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	а. Готовність місцевих рад у цілому			▶	б. Готовність своєї ради			Потенціал верстви* ↑
	Готова 😊	Не готова ☹️	Важко сказати / Відмова ? / ?		Готова 😊	Не готова ☹️	Важко сказати / Відмова ? / ?	
Тип і розмір населеного пункту								
- село (n=690)	43.6	40.5	16.0		44.3	38.2	17.5	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	48.8	34.0	17.2		48.7	33.8	17.5	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	38.3	47.8	13.9		38.0	43.6	18.4	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	43.9	35.4	20.7		44.5	33.0	22.5	44.8
Гендерні верстви								
- чоловік (n=757)	43.7	39.8	16.4		43.1	37.9	19.0	45.2
- жінка (n=1283)	44.2	36.4	19.5		45.5	34.0	20.5	54.8
Вікові верстви								
- 18-29 років (n=270)	48.8	35.9	15.3		48.6	31.8	19.6	21.2
- 30-39 років (n=371)	40.0	38.2	21.8		41.3	38.1	20.5	18.5
- 40-49 років (n=336)	47.0	37.4	15.6		48.9	34.9	16.2	16.6
- 50-59 років (n=417)	45.2	39.6	15.2		44.9	37.1	18.0	17.7
- 60-69 років (n=383)	41.7	38.5	19.8		42.5	34.8	22.7	12.4
- 70+ років (n=263)	38.7	38.8	22.5		38.0	38.6	23.4	13.7
Освітні верстви								
- неповна середня і нижча (n=139)	37.4	40.9	21.7		34.8	37.4	27.8	7.3
- повна середня (n=699)	42.6	37.0	20.4		45.5	34.1	20.4	33.7
- середня спеціальна (n=632)	46.5	36.4	17.1		43.4	36.2	20.4	29.8
- вища (n=563)	44.9	39.5	15.6		47.0	36.4	16.6	29.0

100% у рядку	а. Готовність місцевих рад у цілому			▶	б. Готовність своєї ради			Потенціал верстви* ↑
	Готова	Не готова	Важко сказати / Відмова		Готова	Не готова	Важко сказати / Відмова	
	☺	☹	?		☺	☹	?	
Основний рід занять								
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	44.0	37.5	18.5		42.6	37.0	20.4	19.0
- службовець (n=182)	42.1	39.5	18.4		42.0	31.7	26.3	9.2
- спеціаліст (n=235)	46.1	37.9	15.9		49.7	33.6	16.8	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	51.5	29.6	18.9		52.4	30.9	16.7	5.6
- домогосподарка (n=179)	48.0	33.0	19.1		47.4	35.0	17.7	9.0
- на пенсії (n=736)	38.5	40.1	21.3		38.4	38.9	22.7	30.1
- учень, студент (n=45)	64.4	23.4	12.3		64.6	21.0	14.4	3.7
- безробітний (n=159)	41.7	45.7	12.7		41.8	40.8	17.4	8.5
Рівень добробуту родини**								
- дуже низький (n=324)	43.5	37.3	19.2		46.3	33.5	20.3	14.9
- низький (n=1050)	42.0	39.3	18.6		41.0	38.6	20.5	49.8
- середній (n=584)	48.7	35.5	15.8		49.2	32.4	18.4	30.3
- високий (n=52)	37.1	30.2	32.7		48.6	24.1	27.3	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Населення України має суперечливі думки щодо можливих наслідків надання місцевим органам влади додаткових повноважень: 31% очікують прискорення розвитку, а 13% на зниження корупції (Діаграма 2.6.2). Водночас 24% вважають, що це може сприяти формуванню замкненої і фактично не підконтрольної місцевої влади, а 21% очікують на зростання корупції. **У цілому, один з позитивних наслідків очікують 38%, а один з негативних – 37% населення.**

Діаграма 2.6.2

На Вашу думку, до чого з переліченого в першу чергу приведе надання додаткових повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування громади?

(% серед усіх респондентів, n=2040)

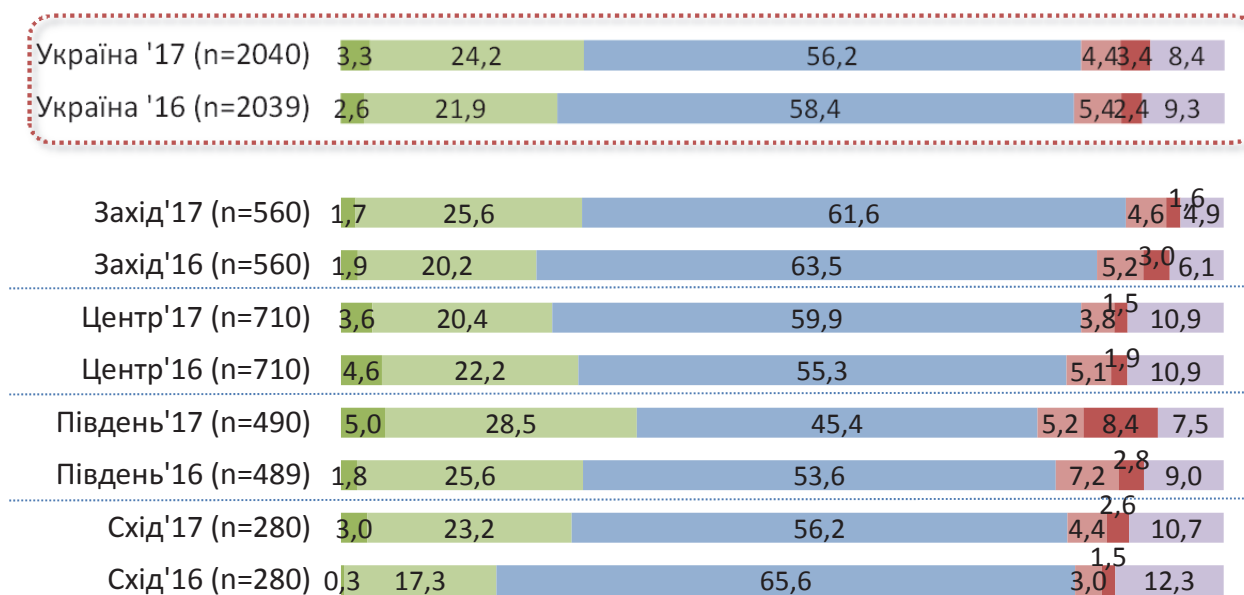
2.7 Динаміка якості послуг, які надаються у громаді

Більшість українців (56%) вважають, що за останній рік у їхній громаді якість послуг не змінилася (минулого року 58% дали аналогічну відповідь) (Діаграма 2.7.1). Разом з цим порівняно з минулим роком, хоч і незначно, але все-таки з **25% до 28% зросла частка тих, хто відзначає покращення надання якості послуг**. Утрічі менше респондентів (8%) говорять про погіршення якості.

Діаграма 2.7.1

Як за останній рік, у цілому, змінилася якість послуг, які надаються у Вашій громаді?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 2.7.1 дані наведені для окремих соціально-демографічних верств населення України.

Таблиця 2.7.1

Як за останній рік, у цілому, змінилася якість послуг, які надаються у Вашій громаді?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Покращилася	Не змінилися	Погіршилася	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
					
Тип і розмір населеного пункту					
- село (n=690)	25.8	61.7	8.8	3.6	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	20.8	61.6	10.5	7.2	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	20.3	64.0	6.4	9.3	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	32.1	49.1	6.6	12.2	44.8
Гендерні верстви					
- чоловік (n=757)	26.6	56.8	8.6	8.0	45.2
- жінка (n=1283)	28.3	55.7	7.2	8.7	54.8
Вікові верстви					
- 18-29 років (n=270)	30.3	52.1	6.8	10.7	21.2
- 30-39 років (n=371)	26.0	57.5	6.9	9.6	18.5
- 40-49 років (n=336)	33.9	48.7	9.6	7.8	16.6
- 50-59 років (n=417)	25.0	60.1	9.6	5.2	17.7
- 60-69 років (n=383)	25.3	58.4	7.0	9.3	12.4
- 70+ років (n=263)	22.8	63.2	7.0	7.1	13.7
Освітні верстви					
- неповна середня і нижча (n=139)	23.3	57.7	8.5	10.5	7.3
- повна середня (n=699)	25.4	57.8	9.0	7.9	33.7
- середня спеціальна (n=632)	25.4	59.4	7.6	7.6	29.8
- вища (n=563)	33.6	50.6	6.5	9.3	29.0
Основний рід занять					
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	22.9	58.4	11.0	7.6	19.0
- службовець (n=182)	30.6	55.8	3.6	10.1	9.2
- спеціаліст (n=235)	34.2	49.4	6.4	10.0	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	34.7	48.3	7.7	9.3	5.6
- домогосподарка (n=179)	27.3	55.6	6.4	10.7	9.0
- на пенсії (n=736)	23.3	62.4	6.8	7.5	30.1
- учень, студент (n=45)	48.4	45.4	0.0	6.2	3.7
- безробітний (n=159)	23.3	53.7	14.8	8.2	8.5

100% у рядку	Покращилася ☺	Не змінилися ☹	Погіршилася ☹	Важко сказати / Відмова ?	Потенціал верстви* Y
Рівень добробуту родини**					
- дуже низький (n=324)	24.2	56.5	9.9	9.4	14.9
- низький (n=1050)	24.1	59.8	8.4	7.7	49.8
- середній (n=584)	32.6	52.2	6.0	9.1	30.3
- високий (n=52)	48.2	36.4	3.3	12.1	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

2.8 Фактори, які мають враховуватися реформаторами

У цілому, як і раніше, на думку українців в першу чергу реформатори мають враховувати **думку експертів** (64% вважають, що їхню думку мають враховувати, а 16% вважають, що їхню думку найбільш важливою), **думку громадськості через лідерів громадських рухів** (відповідно, 60% і 23%) та **думку громадськості через депутатів місцевих рад** (58% і 32%) (Діаграма 2.8.1).

Порівняно з 2016 роком простежується зниження частки тих, хто говорить про депутатів і водночас збільшення частки тих, хто говорить про лідерів громадських рухів.

Таблиця 2.8.1

Як Ви вважаєте, що повинні враховувати реформатори в першу чергу для більш успішного проведення реформ?

(% серед усіх респондентів)

% у стовпчику	2017 (n=2040)		2016 (n=2039)		2015 (n=2039)	
	Топ-3	№1	Топ-3	№1	Топ-3	№1
Думка фахових експертів та вчених	64.4	15.9	64.6	21.3	64.5	22.9
Думка громадськості через лідерів громадянського руху, громадських організацій	60.3	22.9	54.5	15.9	52.8	19.0
Думка громадськості через депутатів місцевих рад та сільських, селищних і міських голів	57.5	32.1	64.0	36.5	45.5	24.3
Вітчизняний досвід та поради практиків	40.8	10.7	43.6	10.4	45.3	11.9
Іноземний досвід та рекомендації міжнародних організацій	40.0	9.8	42.7	8.8	45.8	10.2

В Таблиці 2.8.2 і 2.8.3 дані наведені серед окремих верств населення.

Таблиця 2.8.2

Як Ви вважаєте, що повинні враховувати реформатори в першу чергу для більш успішного проведення реформ?

Один з топ-3 факторів, які мають враховуватися

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

% у рядку	Думка фахових експертів та вчених	Думка громадськості через лідерів ГО	Думка громадськості через депутатів місцевих рад	Вітчизняний досвід та поради практиків	Іноземний досвід та рекомендації	Потенціал верстви*
Регіони України						
- Захід (n=560)	65.6	65.8	58.8	37.0	36.0	27.0
- Центр (n=710)	64.2	60.3	50.2	36.4	50.7	34.9
- Південь (n=490)	64.6	56.9	66.1	48.1	37.6	25.0
- Схід (n=280)	62.4	55.6	58.2	46.6	24.6	13.1
Тип і розмір населеного пункту						
- село (n=690)	61.2	58.1	59.3	43.2	35.0	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	63.7	51.5	61.7	44.1	35.0	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	69.7	65.1	55.9	33.9	50.0	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	66.2	63.7	55.3	39.3	43.5	44.8
Гендерні верстви						
- чоловік (n=757)	65.0	61.3	54.9	41.2	40.0	45.2
- жінка (n=1283)	64.0	59.6	59.7	40.4	40.0	54.8
Вікові верстви						
- 18-29 років (n=270)	64.4	59.4	57.3	39.8	38.4	21.2
- 30-39 років (n=371)	62.6	60.7	56.7	36.0	42.6	18.5
- 40-49 років (n=336)	65.2	63.2	54.0	44.1	39.9	16.6
- 50-59 років (n=417)	70.1	58.9	58.1	41.7	42.9	17.7
- 60-69 років (n=383)	63.8	60.8	61.5	44.2	35.0	12.4
- 70+ років (n=263)	59.2	59.1	59.1	40.5	39.9	13.7
Освітні верстви						
- неповна середня і нижча (n=139)	54.9	56.9	56.3	42.8	38.1	7.3
- повна середня (n=699)	64.2	58.7	59.5	40.9	36.7	33.7
- середня спеціальна (n=632)	65.1	61.0	55.3	42.8	41.1	29.8
- вища (n=563)	66.3	62.4	57.9	38.2	43.0	29.0

% у рядку	Думка фахових експертів та вчених	Думка громадськості через лідерів ГО	Думка громадськості через депутатів місцевих рад	Вітчизняний досвід та поради практиків	Іноземний досвід та рекомендації	Потенціал верстви*
Основний рід занять						
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	64.8	66.7	52.4	37.5	37.6	19.0
- службовець (n=182)	69.6	61.4	56.9	39.1	48.0	9.2
- спеціаліст (n=235)	68.3	58.8	60.4	38.4	41.3	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	60.1	58.6	55.8	44.4	47.9	5.6
- домогосподарка (n=179)	67.8	59.4	57.7	38.6	38.3	9.0
- на пенсії (n=736)	62.5	59.1	60.1	42.3	38.7	30.1
- учень, студент (n=45)	61.8	61.8	65.0	35.1	44.1	3.7
- безробітний (n=159)	59.4	55.1	57.9	48.0	34.1	8.5
Рівень добробуту родини**						
- дуже низький (n=324)	63.9	54.1	56.4	49.2	36.5	14.9
- низький (n=1050)	64.4	62.3	61.5	40.7	37.1	49.8
- середній (n=584)	64.2	61.7	53.2	36.4	46.3	30.3
- високий (n=52)	65.1	51.1	48.8	38.0	52.9	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Таблиця 2.8.3

Як Ви вважаєте, що повинні враховувати реформатори в першу чергу для більш успішного проведення реформ?

Фактор №1, який має враховуватися

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

% у рядку	Думка фахових експертів та вчених	Думка громадськості через лідерів ГО	Думка громадськості через депутатів місцевих рад	Вітчизняний досвід та поради практиків	Іноземний досвід та рекомендації	Потенціал верстви*
Регіони України						
- Захід (n=560)	12.8	27.0	34.9	9.2	8.4	27.0
- Центр (n=710)	16.7	24.1	29.6	7.2	12.7	34.9
- Південь (n=489)	18.6	18.0	33.5	13.8	10.4	25.0
- Схід (n=280)	15.1	20.4	30.2	17.0	4.0	13.1
Тип і розмір населеного пункту						
- село (n=690)	14.1	21.2	35.2	10.8	7.6	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	15.9	17.5	37.2	10.4	8.5	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	14.2	31.0	30.6	8.8	8.9	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	17.6	24.2	28.5	10.9	12.0	44.8
Гендерні верстви						
- чоловік (n=757)	16.4	24.2	31.1	10.6	9.4	45.2
- жінка (n=1283)	15.6	21.8	32.9	10.7	10.2	54.8
Вікові верстви						
- 18-29 років (n=270)	17.1	18.7	34.0	11.0	9.1	21.2
- 30-39 років (n=371)	12.9	27.7	32.0	8.2	9.5	18.5
- 40-49 років (n=336)	15.3	24.5	26.2	12.9	12.7	16.6
- 50-59 років (n=417)	17.8	23.5	31.6	10.7	10.8	17.7
- 60-69 років (n=383)	16.7	21.6	35.4	10.5	8.8	12.4
- 70+ років (n=263)	16.0	21.1	34.1	10.7	7.6	13.7
Освітні верстви						
- неповна середня і нижча (n=139)	15.0	18.3	31.1	11.3	11.2	7.3
- повна середня (n=699)	15.5	19.2	35.2	11.7	9.4	33.7
- середня спеціальна (n=632)	14.9	25.4	29.7	11.9	9.7	29.8
- вища (n=563)	17.7	25.8	31.0	8.1	10.2	29.0

% у рядку	Думка фахових експертів та вчених	Думка громадськості через лідерів ГО	Думка громадськості через депутатів місцевих рад	Вітчизняний досвід та поради практиків	Іноземний досвід та рекомендації	Потенціал верстви*
Основний рід занять						
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	14.6	24.6	28.0	10.4	11.2	19.0
- службовець (n=182)	19.2	21.8	28.2	10.7	14.4	9.2
- спеціаліст (n=235)	16.1	26.8	33.5	7.7	8.0	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	11.0	22.5	32.2	17.6	11.6	5.6
- домогосподарка (n=179)	15.1	21.0	33.6	11.4	8.8	9.0
- на пенсії (n=736)	16.6	22.3	33.9	10.6	8.1	30.1
- учень, студент (n=45)	21.3	22.8	41.2	4.1	7.0	3.7
- безробітний (n=159)	12.5	19.2	34.2	12.9	9.9	8.5
Рівень добробуту родини**						
- дуже низький (n=324)	15.5	22.7	29.0	15.2	8.3	14.9
- низький (n=1050)	16.1	21.3	35.2	10.2	9.4	49.8
- середній (n=584)	16.5	25.4	28.1	9.6	11.0	30.3
- високий (n=52)	15.3	23.3	31.5	7.6	17.6	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

2.9 Провідники і опоненти реформи місцевого самоврядування і децентралізації

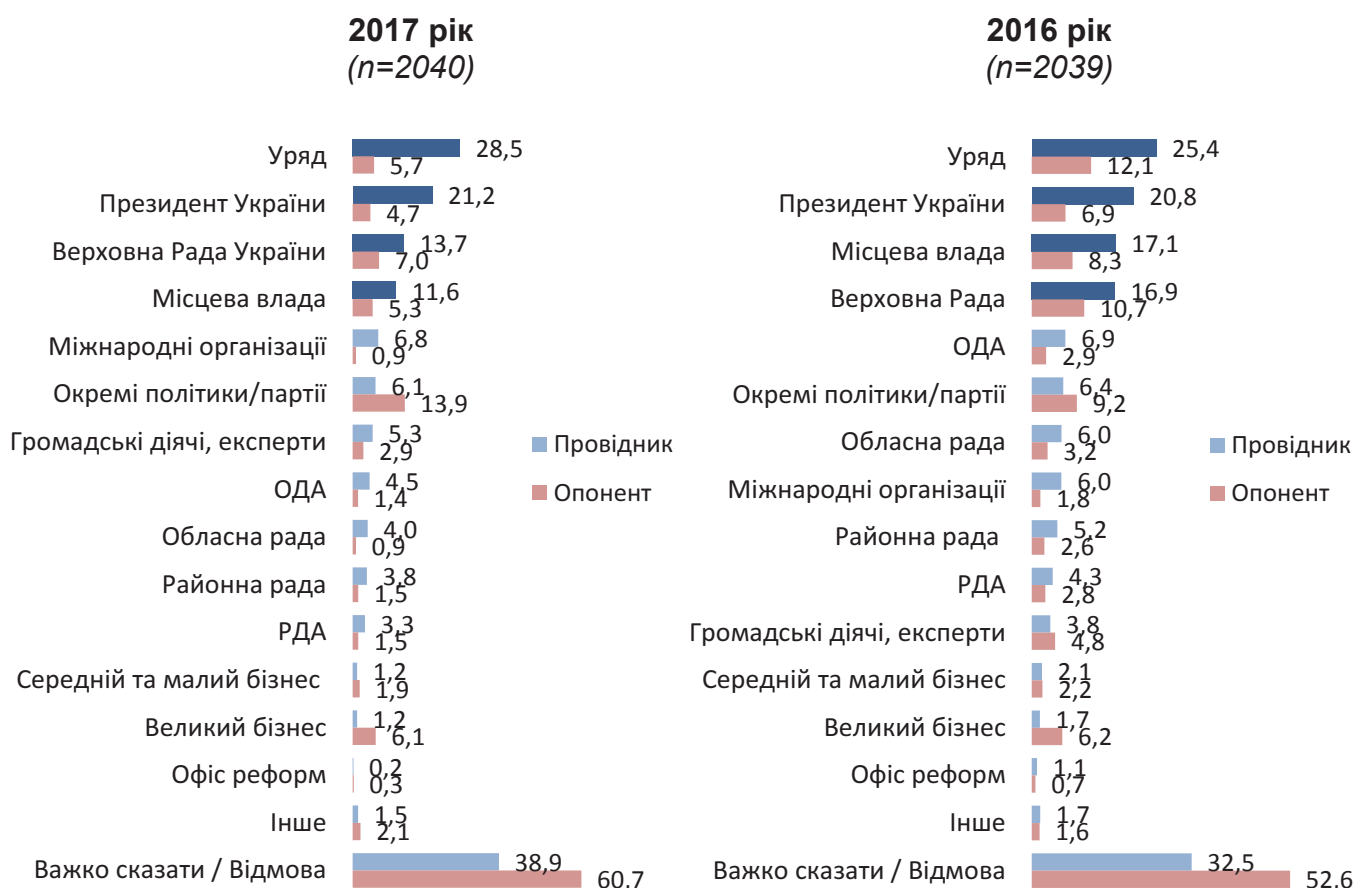
Як і минулого року, **найчастіше серед найбільших провідників реформи місцевого самоврядування і децентралізації влади респондентами називався Уряд (29% респондентів обрали цей варіант)** (Діаграма 2.9.1а-б). **При цьому Президента України дещо менше людей (21%) вважають одним з головних провідників реформи.** Ще по 14% говорили Верховну Раду і 12% – про місцеву владу. Третина респондентів не змогли відповісти на це запитання.

У випадку ж опонентів реформи 61% респондентів не змогли відповісти на запитання. Відносно ж найчастіше називалися окремі політики/партії (14%).

Діаграма 2.9.1

Хто, на Вашу думку, є найбільшими провідниками / опонентами реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 2.9.1 дані наведені у регіональному розрізі.

Таблиця 2.9.1

Хто, на Вашу думку, є найбільшими провідниками / опонентами реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади?

(% серед респондентів відповідного регіону)

% у стовпчику	Захід (n=560)		Центр (n=710)		Південь (n=490)		Схід (n=280)	
	Провідники	Опоненти	Провідники	Опоненти	Провідники	Опоненти	Провідники	Опоненти
								
Провідники / опоненти реформи								
Уряд	28.2	6.0	28.4	3.5	37.3	9.4	12.5	3.9
Президент України	19.6	3.7	20.9	2.6	27.2	7.6	13.4	6.8
Верховна Рада України	19.7	7.8	9.9	3.9	13.8	12.0	11.4	4.3
Місцева влада (сільська, селищна, міська рада) (вашої громади)	14.1	7.3	5.6	4.9	17.3	2.8	11.2	7.0
Міжнародні організації/проекти/програми	9.3	0.3	2.2	1.3	12.5	1.5	3.2	0.0
Окремі політичні лідери чи партії	11.6	21.9	3.7	11.4	6.5	14.2	0.4	3.2
Громадські діячі, експерти	10.5	3.1	3.0	2.2	5.5	5.1	0.5	0.0
Обласна державна адміністрація (вашої області)	4.9	1.0	1.5	1.1	7.7	1.2	5.8	3.8
Обласна рада (вашої області)	5.2	0.8	1.4	0.6	5.9	1.5	4.6	0.6
Районна рада (вашого району)	4.0	1.6	3.3	0.9	4.3	2.5	3.7	1.0
Районна державна адміністрація (вашого району)	3.9	1.9	2.6	1.2	3.8	1.5	2.9	1.5
Середній та малий бізнес	3.4	0.9	0.5	0.6	0.3	4.7	0.2	2.0
Великий бізнес	1.0	6.3	0.8	5.5	2.1	9.5	1.0	0.8
Офіс реформ у Вашій області	0.3	0.2	0.0	0.3	0.5	0.5	0.0	0.0
Інше	2.8	3.7	1.1	2.1	1.0	1.3	0.7	0.2
Важко сказати / Відмова	29.6	54.2	49.4	71.0	27.3	48.4	51.9	70.2

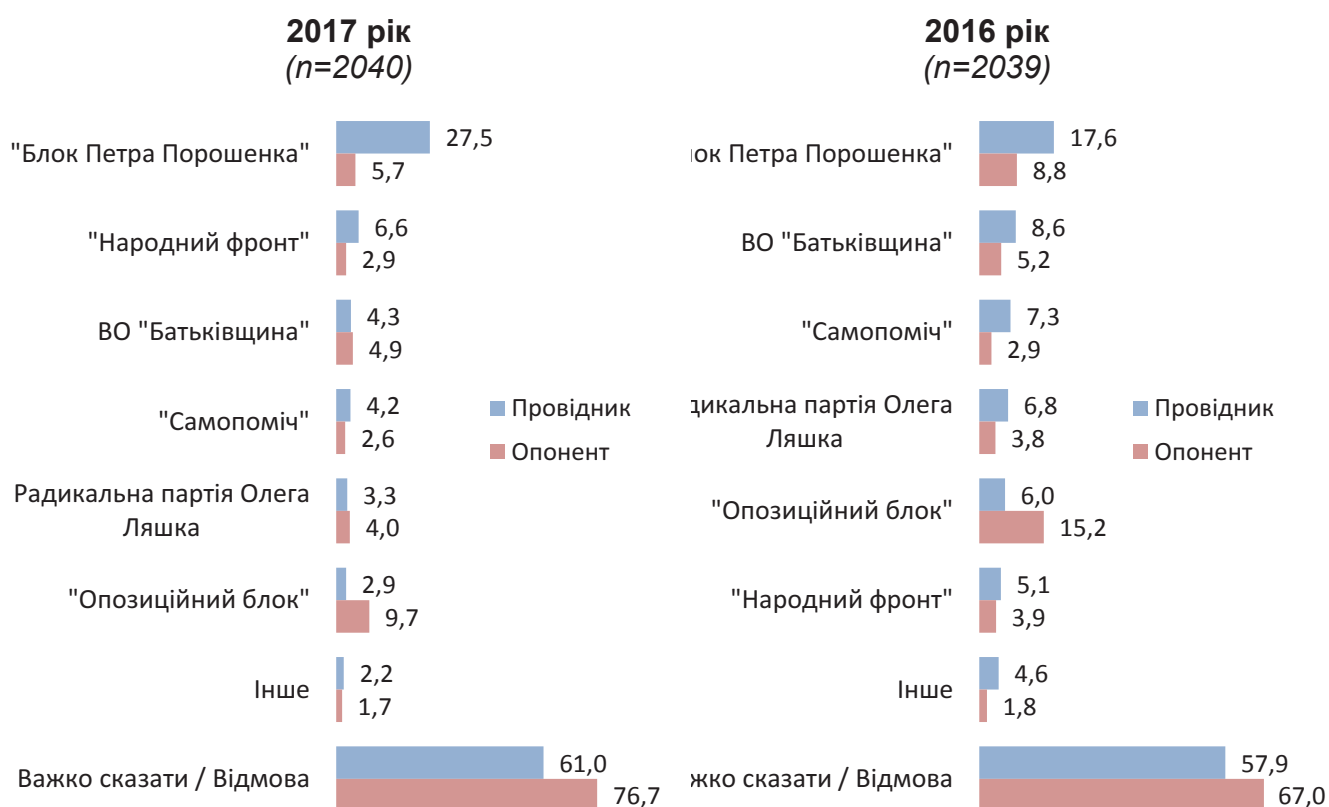
Більшість українців не можуть сказати, які партіє є провідниками / опонентами реформи місцевого самоврядування (61% завагалися з відповіддю у випадку провідників, 77% – у випадку опонентів) (Діаграма 2.9.2).

Водночас, у випадку провідників відносно найчастіше називався «Блок П. Порошенка» (28% вважають його провідником, причому у 2016 році таких було 18%), інші партії називали не більше 7%. Водночас у випадку опонентів відносно найчастіше називався «Опозиційний блок» (10% українців вважають цю партію опонентом), інші партії обирали не більше 6% респондентів.

Діаграма 2.9.2

Вкажіть, які політичні партії (або їх представники) є найбільшими провідниками / опонентами реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 2.9.2 дані наведені у регіональному розрізі.

Таблиця 2.9.3

Вкажіть, які політичні партії (або їх представники) є найбільшими провідниками / опонентами реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади?

(% серед респондентів відповідного регіону)

% у стовпчику	Захід (n=560)		Центр (n=710)		Південь (n=490)		Схід (n=280)	
	Провідники	Опоненти	Провідники	Опоненти	Провідники	Опоненти	Провідники	Опоненти
								
Провідники / опоненти реформи								
«Блок Петра Порошенка»	29.7	7.0	24.6	2.4	33.1	8.5	20.1	6.3
«Народний фронт»	8.0	4.3	7.0	1.6	6.1	3.6	3.3	2.1
ВО «Батьківщина»	6.1	4.7	3.6	6.2	4.1	4.9	3.0	1.9
«Самопоміч»	8.8	2.4	1.6	2.4	4.7	4.3	0.8	0.5
Радикальна партія Олега Ляшка	5.0	4.3	1.8	4.5	4.1	4.4	1.8	1.2
«Опозиційний блок»	1.1	12.7	0.5	7.1	7.0	12.4	5.1	5.8
Інше	4.4	1.5	0.7	1.2	2.9	3.2	0.6	0.8
Важко сказати / Відмова	54.1	75.2	68.0	82.3	52.1	66.9	73.4	83.9

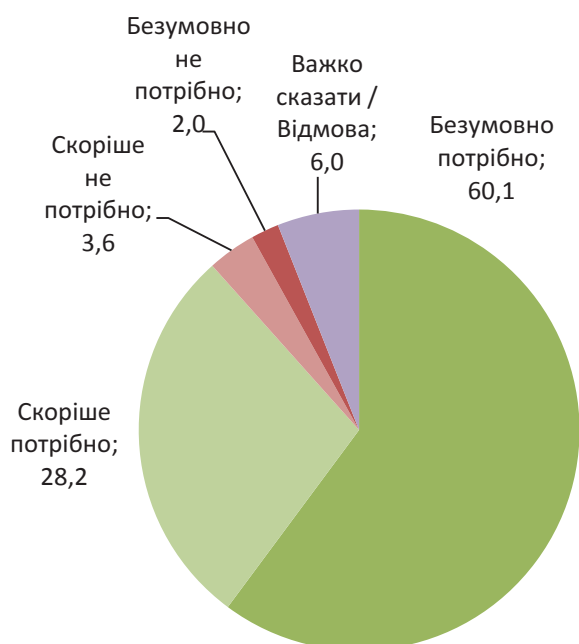
2.10 Встановлення нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування

Абсолютна більшість населення (88%) вважають, що **необхідно встановити державний нагляд** над законністю рішень органів місцевого самоврядування (Діаграма 2.10.1). Але при цьому думки щодо того, хто має здійснювати нагляд, розділилися: по 32% говорять про прокуратуру і спеціально створений орган виконавчої влади, а 20% вважають, що це має здійснювати місцева державна адміністрація (до внесення змін до Конституції) чи префект (після внесення змін до Конституції).

Діаграма 2.10.1

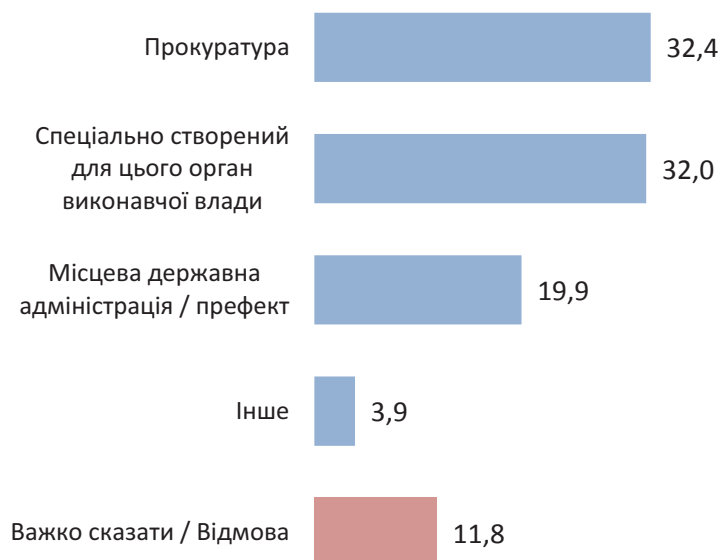
а. Як Ви вважаєте, потрібно чи не потрібно встановити державний нагляд над законністю рішень органів місцевого самоврядування?

(% серед усіх респондентів)

б. А який орган має здійснювати державний нагляд?

(% серед респондентів, які вважають нагляд скоріше або безумовно потрібним або скоріше не потрібним)

В Таблиці 2.10.1 дані наведені серед окремих верств населення.

Таблиця 2.10.1

а. Як Ви вважаєте, потрібно чи не потрібно встановити державний нагляд над законністю рішень органів місцевого самоврядування? / б. А який орган має здійснювати державний нагляд?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Потреба у встановленні нагляду			▶	Хто має контролювати					Потенціал верстви*
	Потрібно	Не потрібно	Важко сказати / Відмова		Прокуратура	Спеціальний орган	Місцева адміністрація / префект	Інше	Важко сказати / Відмова	
Регіони України										
- Захід (n=560)	88.0	6.7	5.3		31.7	32.2	21.0	4.0	11.1	27.0
- Центр (n=710)	87.9	5.5	6.6		34.7	29.1	16.8	5.2	14.3	34.9
- Південь (n=490)	89.4	4.7	5.9		32.9	38.8	18.0	0.9	9.4	25.0
- Схід (n=280)	88.4	5.3	6.3		26.5	26.0	30.0	6.2	11.3	13.1
Тип і розмір населеного пункту										
- село (n=690)	88.4	4.7	6.9		36.2	27.9	19.7	2.9	13.3	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	90.1	6.8	3.1		38.9	26.9	18.4	6.6	9.2	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	87.8	3.5	8.7		33.3	23.3	27.3	7.9	8.2	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	87.9	6.3	5.8		26.5	39.0	19.2	3.2	12.1	44.8
Гендерні верстви										
- чоловік (n=757)	89.5	5.8	4.7		31.4	34.9	20.4	4.7	8.6	45.2
- жінка (n=1283)	87.4	5.4	7.2		32.4	30.3	19.6	3.3	14.5	54.8
Вікові верстви										
- 18-29 років (n=270)	89.4	2.9	7.6		34.9	32.0	20.2	2.3	10.6	21.2
- 30-39 років (n=371)	87.5	6.4	6.0		29.8	36.5	18.4	3.7	11.7	18.5
- 40-49 років (n=336)	90.5	5.5	3.9		33.4	32.7	20.3	4.6	9.1	16.6
- 50-59 років (n=417)	87.6	8.0	4.4		31.3	32.2	20.7	6.1	9.7	17.7
- 60-69 років (n=383)	89.2	4.9	5.9		33.2	31.8	18.7	4.0	12.2	12.4
- 70+ років (n=263)	85.5	6.2	8.3		28.1	27.7	21.3	3.1	19.9	13.7
Освітні верстви										
- неповна середня і нижча (n=139)	83.9	4.6	11.4		29.7	33.0	21.4	5.3	10.5	7.3

100% у рядку	Потреба у встановленні нагляду			Хто має контролювати						Потенціал верстви*
	Потрібно	Не потрібно	Важко сказати / Відмова	Прокуратура	Спеціальний орган	Місцева адміністрація / префект	Інше	Важко сказати / Відмова		
- повна середня (n=699)	90.5	5.3	4.2	33.7	29.3	19.0	3.8	14.2	33.7	
- середня спеціальна (n=632)	87.6	5.2	7.2	29.3	35.7	20.7	3.4	10.9	29.8	
- вища (n=563)	87.7	6.6	5.7	33.2	32.0	20.1	4.4	10.2	29.0	
Основний рід занять										
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	86.0	7.5	6.6	29.2	36.0	20.0	2.8	12.0	19.0	
- службовець (n=182)	90.6	4.9	4.5	29.6	34.0	24.2	2.6	9.7	9.2	
- спеціаліст (n=235)	88.4	7.2	4.5	29.2	33.4	22.4	3.7	11.3	12.1	
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	85.9	4.5	9.6	33.8	36.4	20.2	2.8	6.7	5.6	
- домогосподарка (n=179)	89.4	5.4	5.2	39.1	32.4	10.7	3.2	14.6	9.0	
- на пенсії (n=736)	87.8	5.5	6.7	31.0	28.6	20.6	4.9	15.0	30.1	
- учень, студент (n=45)	91.8	0.0	8.2	38.1	32.4	23.7	0.0	5.8	3.7	
- безробітний (n=159)	91.1	4.2	4.6	33.3	29.9	21.2	7.2	8.4	8.5	
Рівень добробуту родини**										
- дуже низький (n=324)	87.1	5.9	7.0	31.4	27.4	24.4	6.1	10.7	14.9	
- низький (n=1050)	88.8	5.8	5.4	35.0	31.2	18.1	3.4	12.3	49.8	
- середній (n=584)	87.4	5.8	6.8	27.9	34.0	21.9	3.4	12.7	30.3	
- високий (n=52)	91.6	3.1	5.3	23.1	46.1	16.4	8.0	6.5	3.3	

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Також **91%** респондентів дотримуються думки, що потрібно встановити відповідальність органів місцевого самоврядування за бездіяльність, що призвела до негативних наслідків, у вигляді дострокового припинення повноважень (Діаграма 2.10.2а-б). Щодо того, який орган має ухвалювати рішення щодо дострокового припинення повноважень, то думки також розділилися: 39% вважають, що має бути проведений референдум, по 19% покладаються відповідальність на сам суд і місцеву державну адміністрацію / префекта. Меншість називали органи центральної влади: 6% назвали Верховну Раду і лише 3% – Президента.

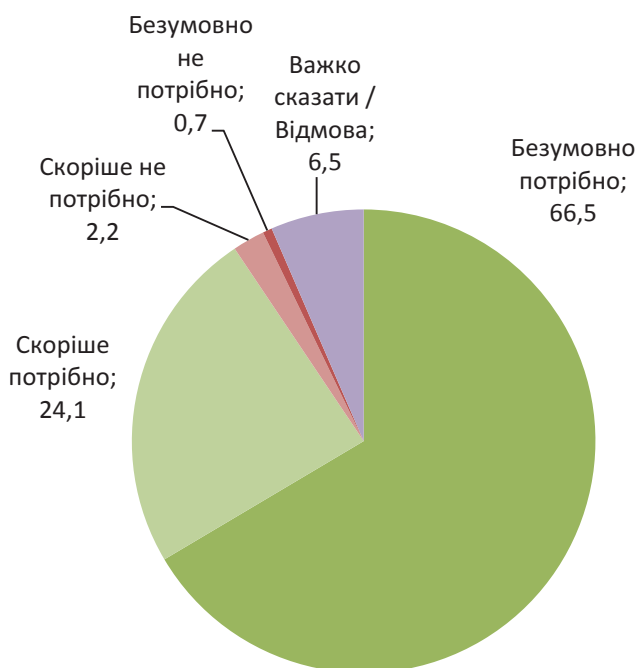
Діаграма 2.10.2а-б

а. На Вашу думку, потрібно чи не потрібно встановити відповідальність органів місцевого самоврядування за бездіяльність, що призвела до негативних наслідків, у вигляді дострокового припинення повноважень місцевої ради та сільського, селищного, міського голови?

(% серед усіх респондентів)

б. Який орган, на Вашу думку, повинен приймати рішення щодо дострокового припинення повноважень місцевої ради, сільського, селищного, міського голови, на підставі рішення суду?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 2.10.2 дані наведені серед окремих верств населення.

Таблиця 2.10.2а-б

а. На Вашу думку, потрібно чи не потрібно встановити відповідальність органів місцевого самоврядування за бездіяльність, що призвела до негативних наслідків, у вигляді дострокового припинення повноважень місцевої ради та сільського, селищного, міського голови? / б. Який орган, на Вашу думку, повинен приймати рішення щодо дострокового припинення повноважень місцевої ради, сільського, селищного, міського голови, на підставі рішення суду?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Потреба у встановленні відповідальності			Хто має ухвалювати рішення						Потенціал верстви*	
	Потрібно	Не потрібно	Важко сказати / Відмова	Референдум	Суд	Місцева адміністрація / префект	ВРУ	Президент	Важко сказати / Відмова		
Регіони України											
- Захід (n=560)	88.8	1.8	9.4	44.7	15.2	19.5	4.1	3.1	12.6	27.0	
- Центр (n=710)	93.1	2.5	4.4	38.1	17.8	16.0	6.4	1.2	18.4	34.9	
- Південь (n=490)	89.7	5.4	4.9	34.6	23.0	17.2	10.3	5.0	9.2	25.0	
- Схід (n=280)	89.3	1.5	9.2	35.7	21.5	25.7	2.8	0.7	13.5	13.1	
Тип і розмір населеного пункту											
- село (n=690)	90.9	1.5	7.6	46.0	13.7	20.0	2.5	1.1	15.2	33.8	
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	93.0	2.2	4.7	45.2	21.4	14.7	6.6	1.4	10.1	13.2	
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	88.1	4.8	7.1	42.0	9.2	21.6	8.3	0.7	14.9	8.3	
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	90.1	3.8	6.1	30.7	23.8	17.9	8.6	4.4	13.8	44.8	
Гендерні верстви											
- чоловік (n=757)	92.3	2.7	4.9	39.6	19.3	18.3	7.0	3.5	11.4	45.2	
- жінка (n=1283)	89.2	3.0	7.8	38.0	18.6	18.7	5.6	1.8	15.9	54.8	
Вікові верстви											
- 18-29 років (n=270)	90.7	2.2	7.1	32.0	22.7	23.9	6.4	4.0	10.3	21.2	
- 30-39 років (n=371)	89.6	3.9	6.5	36.9	22.2	15.6	4.8	3.5	15.9	18.5	
- 40-49 років (n=336)	91.5	2.2	6.3	43.1	13.8	18.8	7.6	2.4	13.1	16.6	
- 50-59 років (n=417)	89.4	3.7	6.9	44.6	17.2	17.3	4.3	1.2	14.0	17.7	

100% у рядку	Потреба у встановленні відповідальності			Хто має ухвалювати рішення							Потенціал верстви*
	Потрібно	Не потрібно	Важко сказати / Відмова	Референдум	Суд	Місцева адміністрація / префект	ВРУ	Президент	Важко сказати / Відмова		
- 60-69 років (n=383)	91.0	3.0	5.9	37.8	17.3	18.9	8.6	1.9	13.9	12.4	
- 70+ років (n=263)	91.9	2.4	5.7	39.4	18.3	14.9	6.9	1.8	17.5	13.7	
Освітні верстви											
- неповна середня і нижча (n=139)	87.1	4.1	8.8	30.8	18.6	21.3	7.8	2.0	19.1	7.3	
- повна середня (n=699)	91.8	2.2	6.0	41.0	18.5	16.0	6.4	3.2	13.6	33.7	
- середня спеціальна (n=632)	89.2	2.8	8.0	39.0	18.6	19.4	5.4	1.4	15.2	29.8	
- вища (n=563)	91.4	3.6	5.0	37.7	19.6	20.0	6.6	3.2	11.5	29.0	
Основний рід занять											
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	88.1	3.1	8.8	41.1	19.0	17.9	3.8	2.1	15.7	19.0	
- службовець (n=182)	90.4	3.9	5.7	33.9	17.9	24.1	8.0	1.6	14.4	9.2	
- спеціаліст (n=235)	92.1	3.1	4.8	27.2	25.2	19.6	7.1	4.1	14.1	12.1	
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	84.0	7.9	8.1	36.6	17.3	24.3	8.5	2.1	8.1	5.6	
- домогосподарка (n=179)	89.3	2.9	7.8	40.5	23.1	13.4	5.2	2.8	14.1	9.0	
- на пенсії (n=736)	91.6	2.3	6.2	41.9	17.2	15.7	6.2	1.6	15.9	30.1	
- учень, студент (n=45)	92.9	1.6	5.5	27.8	12.3	30.8	12.2	7.6	9.3	3.7	
- безробітний (n=159)	94.9	1.7	3.5	45.1	19.3	19.7	4.8	2.3	7.7	8.5	
Рівень добробуту родини**											
- дуже низький (n=324)	90.3	4.4	5.2	40.2	15.1	17.0	9.4	3.0	12.9	14.9	
- низький (n=1050)	91.7	2.2	6.1	41.6	17.7	18.2	5.0	2.7	13.9	49.8	
- середній (n=584)	88.8	3.1	8.1	33.9	21.1	20.0	7.0	2.3	15.0	30.3	
- високий (n=52)	86.7	5.9	7.5	34.9	26.7	14.4	6.5	2.3	12.5	3.3	

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

2.11 Оцінка діяльності органів місцевого самоврядування

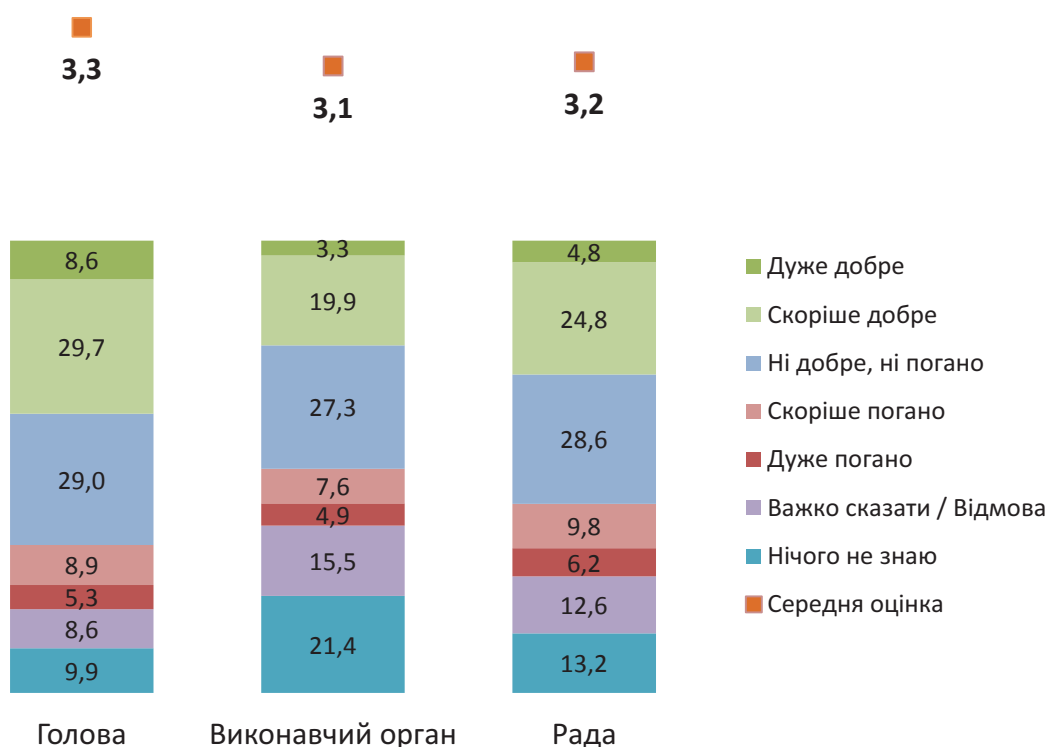
У середньому, за 5-бальною шкалою (де 1 означає «дуже погано», а 5 – «дуже добре») респонденти оцінюють свої органи влади **на 3.1-3.3 бали** (Діаграма 2.1.11).

Загалом, 38% позитивно оцінюють роботу голови (негативно – 14%), 23% – виконавчого органу (негативно – 13%), 30% – ради (негативно – 16%). Ще 27-29% вважають роботу «ні доброю, ні поганою». Тобто, оцінки є скоріше **позитивно-нейтральними**.

Діаграма 2.11.1

Оцініть, будь ласка, у цілому роботу органів місцевого самоврядування у Вашому населеному пункті за 5-бальною шкалою, де 5 – «дуже добре», 1 – «дуже погано».

(% / середнє значення серед усіх респондентів)

Нижче в Таблиці 2.11.1а-в оцінка наведена серед окремих верств населення.

Таблиця 2.11.1а

Оцініть, будь ласка, у цілому роботу органів місцевого самоврядування у Вашому населеному пункті за 5-бальною шкалою, де 5 – «дуже добре», 1 – «дуже погано».

Голова

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Погано 	Ні добре, ні погано 	Добре 	Важко сказати / Відмова 	Нічого не знаю 	Потенціал верстви*
Регіони України						
- Захід (n=560)	13.3	34.2	38.7	7.0	6.7	27.0
- Центр (n=710)	12.0	29.4	39.3	9.3	10.1	34.9
- Південь (n=490)	19.0	23.9	33.9	11.6	11.5	25.0
- Схід (n=280)	12.6	27.3	42.9	4.5	12.8	13.1
Тип і розмір населеного пункту						
- село (n=690)	14.6	29.3	41.1	7.6	7.4	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	12.7	30.7	37.0	7.1	12.4	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	22.9	28.7	35.9	5.2	7.3	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	12.7	28.5	37.0	10.5	11.4	44.8
Гендерні верстви						
- чоловік (n=757)	15.9	27.7	36.8	9.4	10.1	45.2
- жінка (n=1283)	12.8	30.1	39.5	8.0	9.7	54.8
Вікові верстви						
- 18-29 років (n=270)	13.6	23.9	40.0	10.6	12.0	21.2
- 30-39 років (n=371)	16.6	28.5	36.4	9.1	9.5	18.5
- 40-49 років (n=336)	12.2	29.0	44.4	6.6	7.7	16.6
- 50-59 років (n=417)	14.8	32.1	36.2	6.3	10.6	17.7
- 60-69 років (n=383)	13.4	34.6	35.7	7.2	9.1	12.4
- 70+ років (n=263)	14.2	28.8	35.8	11.7	9.5	13.7
Освітні верстви						
- неповна середня і нижча (n=139)	18.7	27.7	27.5	12.3	13.8	7.3
- повна середня (n=699)	14.5	28.1	38.8	8.1	10.5	33.7
- середня спеціальна (n=632)	12.8	29.8	37.9	9.1	10.4	29.8
- вища (n=563)	13.8	29.6	41.2	7.7	7.7	29.0

100% у рядку	Погано 	Ні добре, ні погано 	Добре 	Важко сказати / Відмова ?	Нічого не знаю X	Потенціал верстви*
Основний рід занятя						
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	15.6	30.0	34.4	7.1	12.9	19.0
- службовець (n=182)	14.3	25.4	37.3	8.8	14.2	9.2
- спеціаліст (n=235)	10.5	29.3	42.8	9.3	8.1	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	11.5	18.2	45.3	16.0	8.9	5.6
- домогосподарка (n=179)	12.1	33.6	41.5	7.0	5.8	9.0
- на пенсії (n=736)	15.9	32.2	35.2	8.6	8.1	30.1
- учень, студент (n=45)	8.8	17.2	58.2	6.8	9.0	3.7
- безробітний (n=159)	15.9	29.6	34.5	7.2	12.8	8.5
Рівень добробуту родини**						
- дуже низький (n=324)	16.9	31.8	33.3	7.4	10.6	14.9
- низький (n=1050)	14.7	31.2	35.5	7.6	11.1	49.8
- середній (n=584)	11.9	25.7	45.0	9.8	7.6	30.3
- високий (n=52)	6.2	21.6	53.5	6.8	11.9	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Оцініть, будь ласка, у цілому роботу органів місцевого самоврядування у Вашому населеному пункті за 5-бальною шкалою, де 5 – «дуже добре», 1 – «дуже погано».

Виконавчий орган

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Погано 	Ні добре, ні погано 	Добре 	Важко сказати / Відмова 	Нічого не знаю 	Потенціал верстви*
Регіони України						
- Захід (n=560)	10.0	33.0	28.3	12.7	16.0	27.0
- Центр (n=710)	11.0	26.9	20.9	16.1	25.0	34.9
- Південь (n=490)	18.5	23.1	20.3	19.6	18.5	25.0
- Схід (n=280)	10.5	24.9	24.0	12.0	28.7	13.1
Тип і розмір населеного пункту						
- село (n=690)	10.9	26.4	29.4	12.4	20.8	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	13.1	30.6	26.8	10.4	19.0	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	19.9	27.6	22.5	15.1	14.9	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	12.3	27.0	17.5	19.5	23.8	44.8
Гендерні верстви						
- чоловік (n=757)	13.3	26.4	21.7	15.6	23.0	45.2
- жінка (n=1283)	11.9	28.1	24.4	15.5	20.1	54.8
Вікові верстви						
- 18-29 років (n=270)	10.2	24.4	22.9	16.9	25.5	21.2
- 30-39 років (n=371)	15.7	24.4	21.2	15.7	23.1	18.5
- 40-49 років (n=336)	9.9	29.8	28.6	12.7	19.0	16.6
- 50-59 років (n=417)	13.3	28.6	22.0	14.6	21.5	17.7
- 60-69 років (n=383)	13.7	30.4	21.6	16.6	17.7	12.4
- 70+ років (n=263)	13.2	28.2	22.4	16.8	19.4	13.7
Освітні верстви						
- неповна середня і нижча (n=139)	18.5	26.0	17.7	16.2	21.6	7.3
- повна середня (n=699)	12.5	26.7	21.9	14.6	24.3	33.7
- середня спеціальна (n=632)	12.2	27.9	23.3	16.4	20.2	29.8
- вища (n=563)	11.3	27.8	26.0	15.4	19.6	29.0
Основний рід занять						
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	12.8	29.6	19.4	12.8	25.4	19.0
- службовець (n=182)	12.6	22.0	26.6	13.5	25.4	9.2
- спеціаліст (n=235)	8.4	29.4	25.9	18.0	18.1	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, (n=106)	9.6	17.5	28.0	27.2	17.7	5.6

100% у рядку	Погано 	Ні добре, ні погано 	Добре 	Важко сказати / Відмова ?	Нічого не знаю X	Потенціал верстви*
фермер (n=101)						
- домогосподарка (n=179)	12.4	27.4	26.9	14.8	18.4	9.0
- на пенсії (n=736)	14.3	30.2	21.0	16.1	18.5	30.1
- учень, студент (n=45)	12.0	20.8	32.0	8.4	26.7	3.7
- безробітний (n=159)	13.6	25.2	20.4	15.2	25.6	8.5
Рівень добробуту родини**						
- дуже низький (n=324)	15.6	29.0	19.2	17.0	19.2	14.9
- низький (n=1050)	12.3	30.5	21.6	13.8	21.8	49.8
- середній (n=584)	10.9	22.9	27.5	16.6	22.1	30.3
- високий (n=52)	6.4	20.4	27.9	16.8	28.5	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Таблиця 2.11.1в

Оцініть, будь ласка, у цілому роботу органів місцевого самоврядування у Вашому населеному пункті за 5-бальною шкалою, де 5 – «дуже добре», 1 – «дуже погано».

Рада

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Погано ☹	Ні добре, ні погано ☺	Добре ☺	Важко сказати / Відмова ?	Нічого не знаю X	Потенціал верстви*
Регіони України						
- Захід (n=560)	14.4	35.0	32.0	9.5	9.1	27.0
- Центр (n=710)	14.7	29.6	28.9	13.6	13.2	34.9
- Південь (n=490)	21.6	21.9	26.7	15.9	13.9	25.0
- Схід (n=280)	12.4	25.6	32.0	10.2	19.8	13.1
Тип і розмір населеного пункту						
- село (n=690)	14.7	29.8	38.2	8.7	8.6	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	13.1	29.1	33.7	8.6	15.5	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	21.5	28.2	30.4	8.0	11.9	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	16.9	27.7	21.7	17.5	16.1	44.8
Гендерні верстви						
- чоловік (n=757)	17.2	29.9	26.5	13.3	13.1	45.2
- жінка (n=1283)	15.1	27.5	32.1	12.0	13.2	54.8
Вікові верстви						
- 18-29 років (n=270)	16.1	23.7	26.7	16.1	17.4	21.2
- 30-39 років (n=371)	18.4	27.5	29.3	13.8	11.0	18.5
- 40-49 років (n=336)	12.9	28.8	37.0	9.3	11.9	16.6
- 50-59 років (n=417)	15.0	32.6	28.7	9.9	13.8	17.7
- 60-69 років (n=383)	17.3	31.8	27.0	13.3	10.5	12.4
- 70+ років (n=263)	16.7	29.5	28.9	12.3	12.6	13.7
Освітні верстви						
- неповна середня і нижча (n=139)	21.4	26.0	18.9	14.6	19.0	7.3
- повна середня (n=699)	15.6	28.6	29.4	11.5	14.9	33.7
- середня спеціальна (n=632)	15.9	29.4	29.7	12.6	12.4	29.8
- вища (n=563)	15.1	28.4	32.6	13.3	10.6	29.0
Основний рід занять						
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	16.8	31.4	23.7	11.6	16.4	19.0
- службовець (n=182)	14.6	25.9	30.6	11.7	17.2	9.2
- спеціаліст (n=235)	11.9	29.6	32.0	15.9	10.6	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець,	8.5	24.8	34.4	22.3	10.0	5.6

100% у рядку	Погано 	Ні добре, ні погано 	Добре 	Важко сказати / Відмова ?	Нічого не знаю X	Потенціал верстви*
фермер (n=101)						
- домогосподарка (n=179)	14.1	27.6	36.2	11.9	10.3	9.0
- на пенсії (n=736)	18.5	31.9	27.1	11.8	10.7	30.1
- учень, студент (n=45)	21.0	13.4	39.7	10.1	15.7	3.7
- безробітний (n=159)	17.7	25.2	32.6	9.2	15.3	8.5
Рівень добробуту родини**						
- дуже низький (n=324)	18.5	29.5	25.5	12.7	13.9	14.9
- низький (n=1050)	16.1	31.7	27.7	10.6	13.9	49.8
- середній (n=584)	14.7	24.7	34.6	14.4	11.5	30.3
- високий (n=52)	5.9	21.4	36.4	15.9	20.4	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

РОЗДІЛ III. КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА

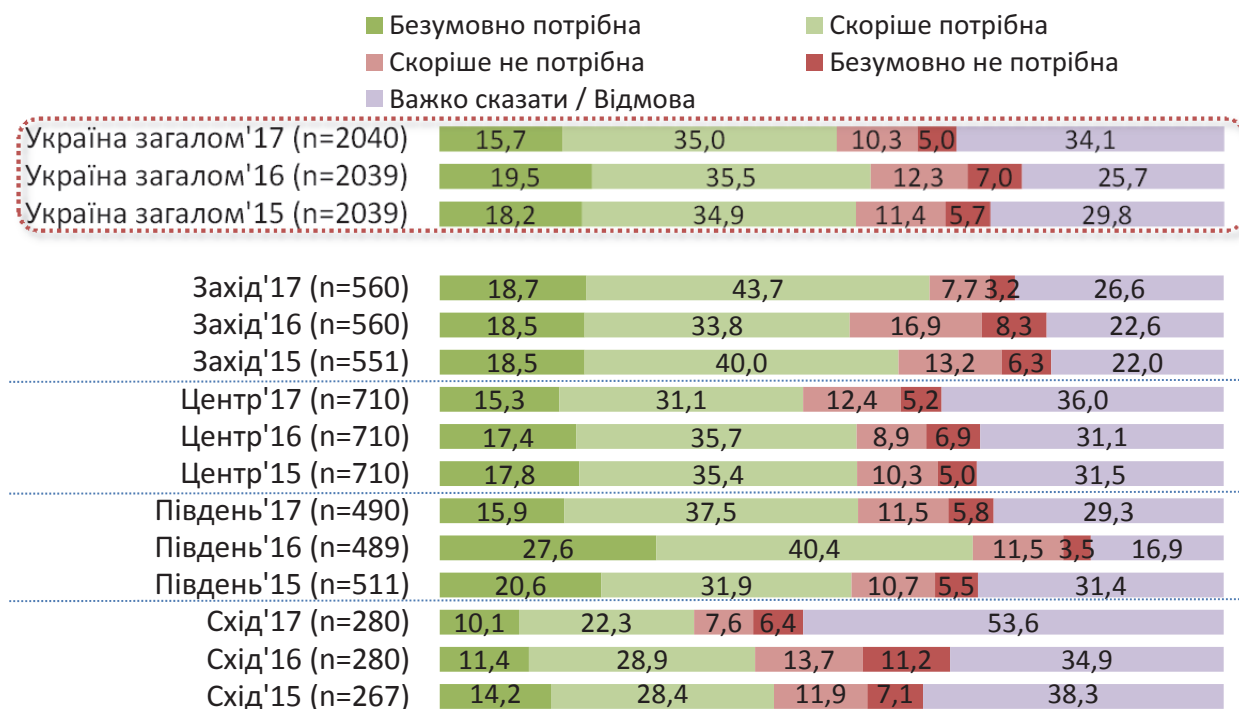
3.1 Актуальність внесення змін до Конституції і можливість реформи місцевого самоврядування і децентралізації без внесення змін

Половина населення (51%) вважає, що вносити зміни до Конституції потрібно (хоча з них лише 16% цілком упевнені в цьому), виступають проти – 15% (Діаграма 3.1.1). Порівняно з 2016 роком трохи зменшилася частка тих, хто вбачає потребу у внесенні змін до Конституції (з 55% до 51%).

Діаграма 3.1.1

Як Ви вважаєте, потрібно чи не потрібно вносити зміни до Конституції України?

(% серед усіх респондентів)

При цьому думки населення щодо можливості реформи місцевого самоврядування і децентралізації без внесення змін до Конституції розділилися: **26% вважають, що реформа можлива без конституційних змін**, 36% не вважають так. Ще 38% не змогли відповісти на це запитання (Діаграма 3.1.2).

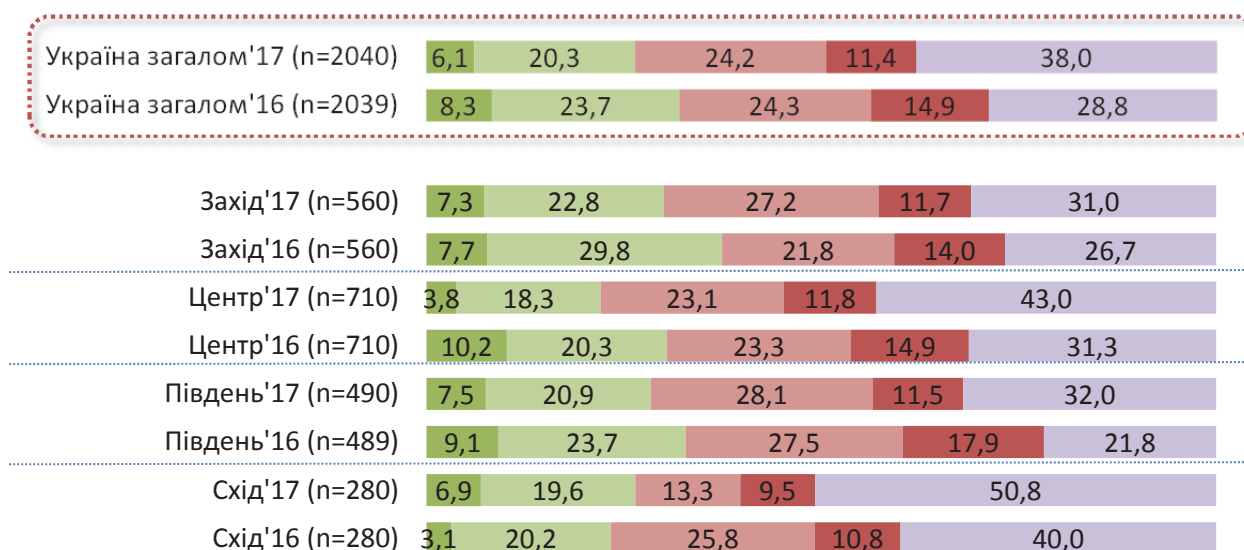
При цьому, за останній рік з 29% до 38% зросла частка тих, хто не зміг відповісти на це запитання. Як наслідок, знизилася як частка тих, хто погодився (з 32% до 26%), так і частка тих, хто не погодився (з 39% до 35%).

Діаграма 3.1.2

Як Ви вважаєте, чи можна здійснити реформу місцевого самоврядування та децентралізацію влади без внесення змін до Конституції?

(% серед усіх респондентів)

■ Так, безумовно ■ Скоріше, так ■ Скоріше, ні ■ Ні ■ Важко сказати / Відмова

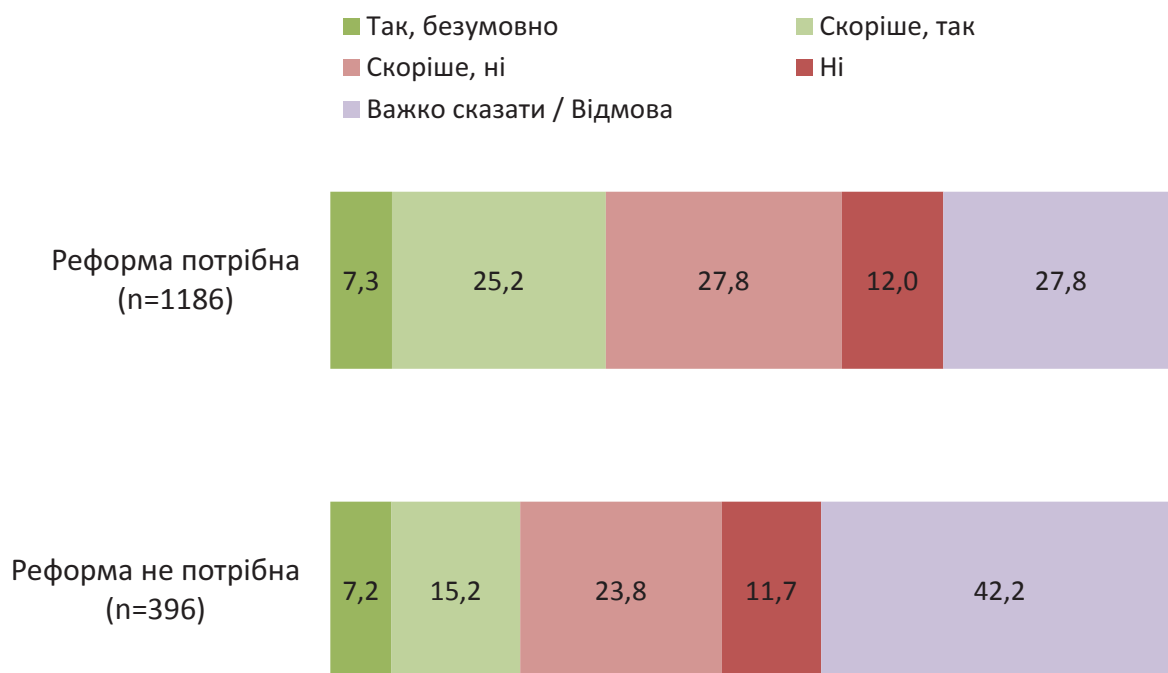

Серед тих, хто вважає потрібною реформу місцевого самоврядування, 33% вважають за неможливе здійснення реформи без змін в Основному Законі, хоча при цьому 40% дотримується протилежної думки (Діаграма 3.1.3).

Діаграма 3.1.3

Як Ви вважаєте, чи можна здійснити реформу місцевого самоврядування та децентралізацію влади без внесення змін до Конституції?

(% серед респондентів, які вважають потрібною і не потрібною реформу місцевого самоврядування)

Нижче в Таблиці 3.1.1а-б ставлення до внесення зміни до Конституції і можливість реформи без внесення таких змін наводиться серед окремих соціально-демографічних верств населення.

Таблиця 3.1.1

Розподіл населення України за наявністю думки щодо внесення змін до Конституції і за думкою щодо необхідності такої реформи

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	а. Потреба змін до Конституції			б. Можливість реформи			Потенціал верстви*
	Потрібно 👍	Не потрібно 👎	Важко сказати / Відмова ?	Так 👍	Ні 👎	Важко сказати / Відмова ?	
Тип і розмір населеного пункту							
- село (n=690)	51.2	12.9	35.9	21.8	36.9	41.3	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	46.7	14.4	38.9	32.0	26.5	41.5	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	49.2	21.5	29.4	27.9	38.1	33.9	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	51.6	16.1	32.3	28.0	36.7	35.3	44.8
Гендерні верстви							
- чоловік (n=757)	52.5	16.5	31.0	26.7	34.4	38.9	45.2
- жінка (n=1283)	49.1	14.2	36.7	26.1	36.6	37.3	54.8
Вікові верстви							
- 18-29 років (n=270)	54.4	15.0	30.6	27.2	36.3	36.5	21.2
- 30-39 років (n=371)	48.3	15.1	36.6	24.1	38.9	37.0	18.5
- 40-49 років (n=336)	53.1	14.7	32.2	28.1	34.7	37.2	16.6
- 50-59 років (n=417)	55.4	14.8	29.7	25.4	39.9	34.8	17.7
- 60-69 років (n=383)	48.5	15.1	36.4	28.3	32.4	39.3	12.4
- 70+ років (n=263)	40.8	17.2	42.0	25.8	28.3	45.9	13.7
Освітні верстви							
- неповна середня і нижча (n=139)	46.0	13.4	40.6	31.6	26.5	41.9	7.3
- повна середня (n=699)	46.1	14.5	39.4	23.6	30.7	45.7	33.7
- середня спеціальна (n=632)	53.0	13.9	33.2	26.3	37.3	36.4	29.8
- вища (n=563)	54.9	17.6	27.5	28.1	41.9	30.0	29.0
Основний рід занять							
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	48.9	14.7	36.4	26.8	28.0	45.2	19.0
- службовець (n=182)	46.6	14.2	39.1	23.2	35.6	41.2	9.2
- спеціаліст (n=235)	55.1	22.8	22.1	32.4	47.7	19.8	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець,	60.5	12.7	26.8	28.0	31.9	40.2	5.6

100% у рядку	а. Потреба змін до Конституції				б. Можливість реформи			Потенціал верстви*
	Потрібно 👍	Не потрібно 👎	Важко сказати / Відмова ?		Так 👍	Ні 👎	Важко сказати / Відмова ?	
фермер (n=101)								
- домогосподарка (n=179)	55.0	14.2	30.8		28.9	40.8	30.4	9.0
- на пенсії (n=736)	45.8	14.5	39.7		25.0	32.6	42.4	30.1
- учень, студент (n=45)	56.4	13.0	30.7		18.5	39.9	41.6	3.7
- безробітний (n=159)	56.3	12.3	31.4		22.1	40.0	37.9	8.5
Рівень добробуту родини**								
- дуже низький (n=324)	44.8	19.9	35.3		28.5	32.9	38.6	14.9
- низький (n=1050)	50.4	12.3	37.3		25.2	34.2	40.6	49.8
- середній (n=584)	53.3	18.0	28.7		27.5	38.6	33.9	30.3
- високий (n=52)	60.4	11.3	28.3		23.0	44.0	33.0	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

3.2 Обізнаність з внесенням змін до Конституції України щодо децентралізації

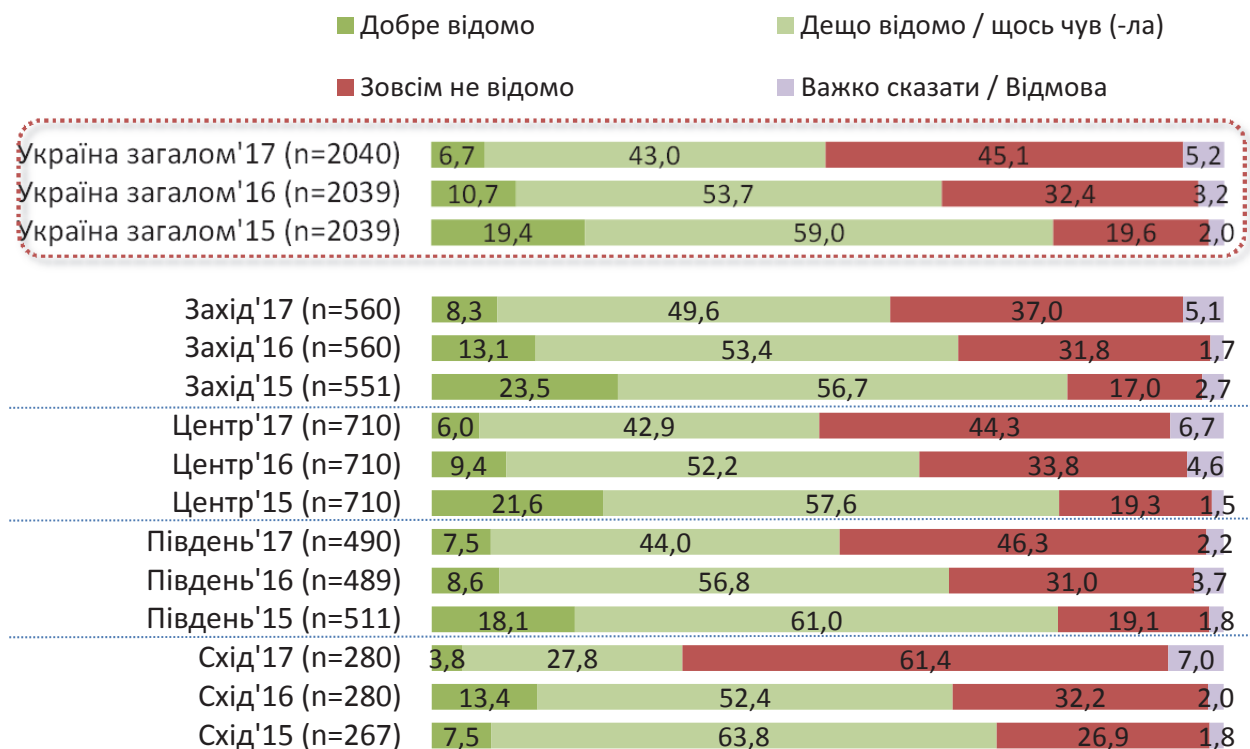
Якщо у 2015 році 78% українців **знали** принаймні що-небудь про внесення змін до Конституції, то в 2016 році – уже 64%, а зараз – **50%** (в т.ч. лише 7% добре обізнані з ними) (Діаграма 3.2.1).

Можливо, оскільки зараз у публічному просторі (доступному до пересічних українців через ЗМІ) основні обговорення ведуться з інших тем, відповідно обізнаність населення до цих питань понизилася.

Діаграма 3.2.1

Чи відомо Вам, що в Україні планується внесення змін до Конституції з метою децентралізації влади?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 3.2.1 дані наведені серед окремих верств населення.

Таблиця 3.2.1

Чи відомо Вам, що в Україні планується внесення змін до Конституції з метою децентралізації влади?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Добре відомо	Деяко відомо	Зовсім невідомо	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
Тип і розмір населеного пункту					
- село (n=690)	8.0	44.8	41.6	5.6	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	4.4	35.1	54.8	5.8	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	5.8	45.2	46.1	2.8	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	6.5	43.7	44.6	5.2	44.8
Гендерні верстви					
- чоловік (n=757)	6.8	44.8	43.9	4.5	45.2
- жінка (n=1283)	6.6	41.6	46.0	5.8	54.8
Вікові верстви					
- 18-29 років (n=270)	8.7	38.8	49.0	3.5	21.2
- 30-39 років (n=371)	6.0	39.2	50.3	4.5	18.5
- 40-49 років (n=336)	6.5	47.8	42.4	3.3	16.6
- 50-59 років (n=417)	7.1	45.8	39.2	7.9	17.7
- 60-69 років (n=383)	7.3	45.2	42.2	5.3	12.4
- 70+ років (n=263)	3.6	43.5	45.4	7.6	13.7
Освітні верстви					
- неповна середня і нижча (n=139)	2.7	32.2	59.5	5.6	7.3
- повна середня (n=699)	5.3	36.7	52.8	5.3	33.7
- середня спеціальна (n=632)	6.8	45.5	41.3	6.4	29.8
- вища (n=563)	9.3	50.5	36.3	3.8	29.0
Основний рід занять					
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	4.7	35.8	51.2	8.3	19.0
- службовець (n=182)	6.8	43.8	48.0	1.4	9.2
- спеціаліст (n=235)	11.8	51.9	33.1	3.2	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	6.9	49.6	39.8	3.8	5.6
- домогосподарка (n=179)	7.4	42.4	46.9	3.4	9.0
- на пенсії (n=736)	5.2	43.7	44.9	6.3	30.1
- учень, студент (n=45)	8.3	36.2	52.7	2.8	3.7
- безробітний (n=159)	7.4	45.0	41.5	6.1	8.5

100% у рядку	Добре відомо	Дещо відомо	Зовсім невідомо	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
Рівень добробуту родини**					
- дуже низький (n=324)	3.4	40.2	47.7	8.7	14.9
- низький (n=1050)	6.3	42.8	45.5	5.5	49.8
- середній (n=584)	8.4	45.0	42.8	3.8	30.3
- високий (n=52)	11.8	43.3	44.8	0.0	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

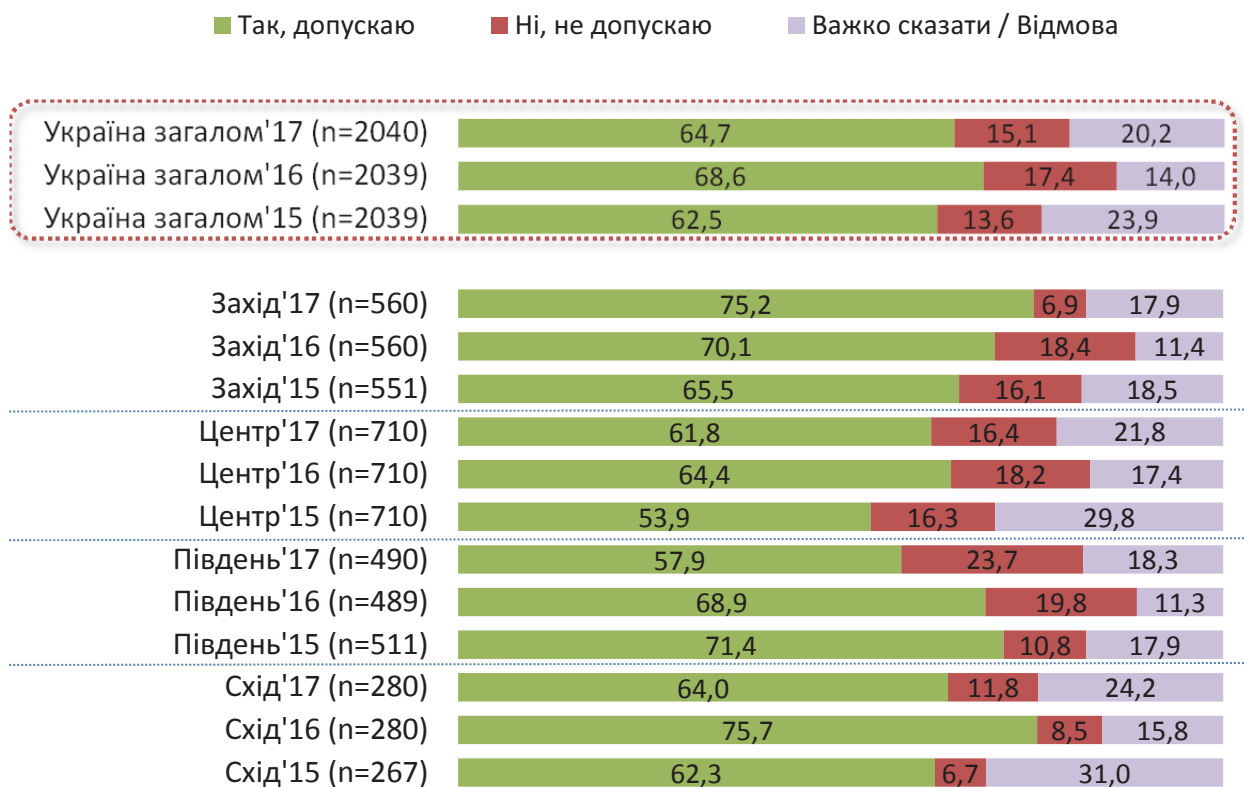
3.3 Можливість зміни думки щодо реформи самоврядування, децентралізації, змін до Конституції у разі отримання додаткових роз'яснень

Більшість українців (65%) допускає, що за умови надання додаткових роз'яснень вони можуть змінити свою думку щодо ставлення до планованих реформ (Діаграма 3.3.1). Лише 15% відкидають такий варіант. Порівняно з попередніми роками істотних змін не відбулося.

Діаграма 3.3.1

Чи допускаєте Ви зміну Вашої думки щодо підтримки або не підтримки запланованих у країні реформ у разі отримання додаткових ґрунтовних роз'яснень?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 3.3.1 розподіли відповідей наведені у розрізі окремих соціально-демографічних верств населення.

Таблиця 3.3.1

Чи допускаєте Ви зміну Вашої думки щодо підтримки або не підтримки запланованих у країні реформ у разі отримання додаткових ґрунтовних роз'яснень?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Так, допускаю	Ні, не допускаю	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви* Y
Тип і розмір населеного пункту				
- село (n=690)	60.4	16.3	23.3	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	62.6	11.7	25.7	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	74.3	7.6	18.2	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	66.9	16.5	16.6	44.8
Гендерні верстви				
- чоловік (n=757)	65.2	17.1	17.7	45.2
- жінка (n=1283)	64.4	13.4	22.2	54.8
Вікові верстви				
- 18-29 років (n=270)	65.2	15.0	19.9	21.2
- 30-39 років (n=371)	62.9	16.6	20.5	18.5
- 40-49 років (n=336)	65.4	15.1	19.5	16.6
- 50-59 років (n=417)	64.2	15.9	19.9	17.7
- 60-69 років (n=383)	66.4	13.9	19.6	12.4
- 70+ років (n=263)	64.9	13.2	21.9	13.7
Освітні верстви				
- неповна середня і нижча (n=139)	56.4	19.1	24.5	7.3
- повна середня (n=699)	62.4	15.6	22.0	33.7
- середня спеціальна (n=632)	66.9	12.2	21.0	29.8
- вища (n=563)	67.5	16.3	16.2	29.0
Основний рід занять				
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	61.9	18.0	20.1	19.0
- службовець (n=182)	70.1	14.1	15.7	9.2
- спеціаліст (n=235)	63.5	16.3	20.2	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	71.4	12.0	16.6	5.6
- домогосподарка (n=179)	60.8	15.0	24.2	9.0
- на пенсії (n=736)	66.1	12.9	21.0	30.1
- учень, студент (n=45)	71.1	17.0	11.9	3.7
- безробітний (n=159)	62.7	15.8	21.5	8.5

100% у рядку	Так, допускаю	Ні, не допускаю	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
Рівень добробуту родини**				
- дуже низький (n=324)	60.3	19.4	20.4	14.9
- низький (n=1050)	67.6	13.4	19.1	49.8
- середній (n=584)	62.4	16.4	21.2	30.3
- високий (n=52)	71.1	12.0	16.9	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

РОЗДІЛ IV. ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

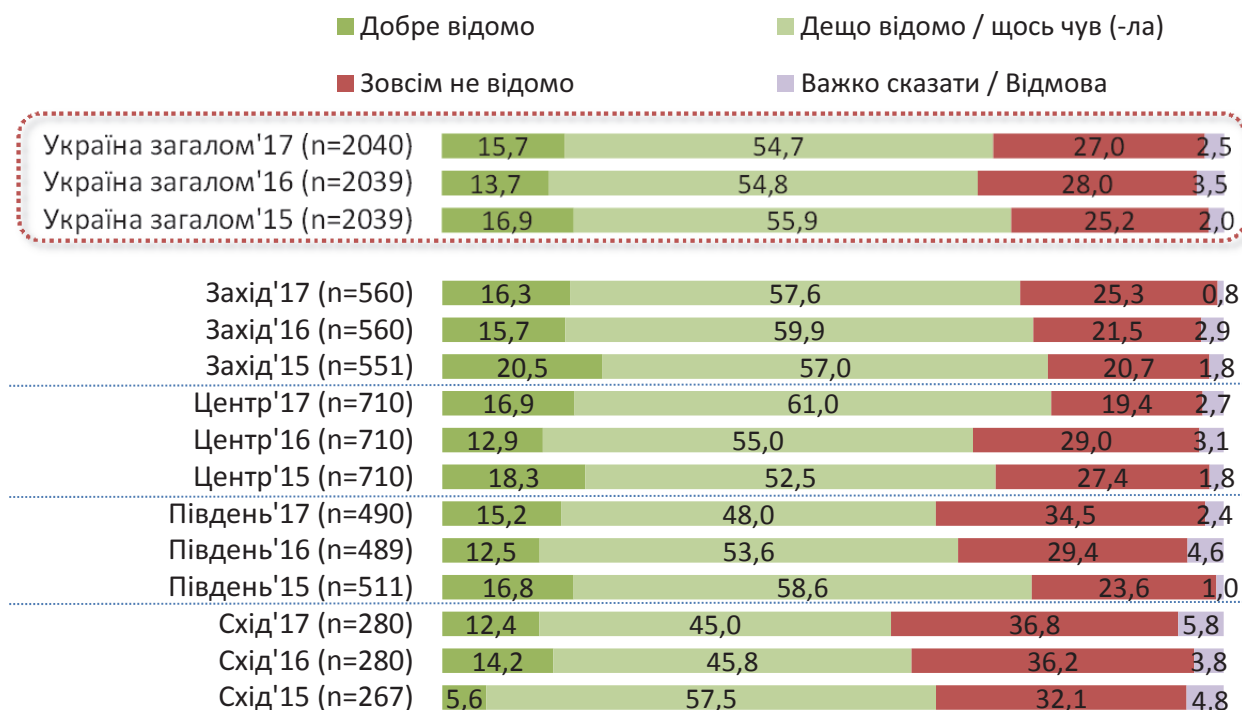
4.1 Обізнаність щодо об'єднання територіальних громад. Обізнаність з заходами, пов'язаними з об'єднанням територіальних громад

Більшість українців (71%) знає про об'єднання територіальних громад, але з них лише 16% дуже добре обізнані з цим, решта ж лише «дещо чули» (Діаграма 4.1.1). Впродовж останніх двох років частка тих, хто обізнаний, коливається в межах 69-72%.

Діаграма 4.1.1

Чи відомо Вам про плани або хід об'єднання територіальних громад в Україні?

(% серед усіх респондентів)

В Таблиці 4.1.1 рівень обізнаності наводиться серед окремих верств населення України.

Таблиця 4.1.1

Чи відомо Вам про плани або хід об'єднання територіальних громад в Україні?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Добре відомо	Дещо відомо	Зовсім невідомо	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
Тип і розмір населеного пункту					
- село (n=690)	25.6	52.0	20.3	2.1	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	15.5	53.6	30.9	0.0	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	4.0	61.8	33.0	1.2	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	10.6	55.8	29.8	3.8	44.8
Гендерні верстви					
- чоловік (n=757)	15.7	54.7	28.0	1.6	45.2
- жінка (n=1283)	15.8	54.8	26.2	3.3	54.8
Вікові верстви					
- 18-29 років (n=270)	14.8	48.1	33.9	3.2	21.2
- 30-39 років (n=371)	14.8	57.1	25.3	2.8	18.5
- 40-49 років (n=336)	18.3	54.4	26.6	0.7	16.6
- 50-59 років (n=417)	16.2	60.8	21.7	1.3	17.7
- 60-69 років (n=383)	14.7	57.7	25.9	1.6	12.4
- 70+ років (n=263)	15.6	51.7	27.0	5.7	13.7
Освітні верстви					
- неповна середня і нижча (n=139)	9.1	51.3	36.8	2.8	7.3
- повна середня (n=699)	16.2	49.4	31.0	3.5	33.7
- середня спеціальна (n=632)	14.6	56.0	27.7	1.7	29.8
- вища (n=563)	18.0	60.5	19.3	2.2	29.0
Основний рід занять					
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	14.1	48.3	35.6	1.9	19.0
- службовець (n=182)	17.4	56.2	23.0	3.4	9.2
- спеціаліст (n=235)	19.4	63.6	14.8	2.2	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	20.2	59.4	17.6	2.8	5.6
- домогосподарка (n=179)	14.6	54.5	28.2	2.7	9.0
- на пенсії (n=736)	14.6	56.8	25.7	2.9	30.1
- учень, студент (n=45)	12.6	45.8	41.6	0.0	3.7
- безробітний (n=159)	18.3	48.3	31.3	2.2	8.5

100% у рядку	Добре відомо	Дещо відомо	Зовсім невідомо	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
Рівень добробуту родини**					
- дуже низький (n=324)	7.8	52.3	37.1	2.7	14.9
- низький (n=1050)	17.0	53.3	26.5	3.1	49.8
- середній (n=584)	17.4	57.9	23.3	1.4	30.3
- високий (n=52)	19.5	55.0	21.8	3.7	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

Якщо між 2015 і 2016 роками з 24% до 36% зросла частка тих, хто обізнаний про певні заходи у своєму населеному пункті, пов'язані з реформою, то зараз їхня частка знизилася до 29% (Діаграма 4.1.2). Найчастіше респонденти пригадують заходи, організовані місцевою владою.

Діаграма 4.1.2

Про які заходи, пов'язані з реформою місцевого самоврядування, об'єднанням територіальних громад або децентралізацією, що відбувалися у Вашому місті / селищі / селі, Вам відомо?

(% серед усіх респондентів, n=2040)

В Таблиці 4.1.2 дані наведені серед окремих верств населення.

Таблиця 4.1.2

Про які заходи, пов'язані з реформою місцевого самоврядування, об'єднанням територіальних громад або децентралізацією, що відбувалися у Вашому місті / селищі / селі, Вам відомо?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Заходи, організовані центральною владою	Заходи, організовані місцевою владою	Заходи, організовані партіями	Заходи, організовані громадськими активістами	Стихійні зібрання, мітинги	Інше	Не відомо про жодні заходи	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви* ↑
Регіони України									
- Захід (n=560)	7.2	13.0	6.2	10.2	5.1	0.5	60.7	5.8	27.0
- Центр (n=710)	4.7	9.0	2.9	5.0	3.6	0.9	67.9	9.7	34.9
- Південь (n=490)	2.7	26.2	6.9	2.6	3.8	0.0	59.6	2.7	25.0
- Схід (n=280)	2.7	14.5	0.2	2.3	1.8	1.4	73.2	4.1	13.1
Тип і розмір населеного пункту									
- село (n=690)	3.4	20.4	1.0	6.2	4.5	0.8	61.2	6.6	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	1.4	22.4	2.7	3.3	2.0	0.0	67.4	3.3	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	1.0	7.5	2.9	2.5	2.6	1.9	74.3	10.1	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	7.2	10.4	7.8	6.1	4.1	0.5	64.5	6.0	44.8
Гендерні верстви									
- чоловік (n=757)	4.7	15.7	5.7	6.3	3.7	0.5	64.2	4.8	45.2
- жінка (n=1283)	4.5	14.6	3.4	4.8	3.9	0.7	64.9	7.3	54.8
Вікові верстви									
- 18-29 років (n=270)	3.1	15.0	3.9	8.8	4.4	0.7	65.5	6.3	21.2
- 30-39 років (n=371)	6.4	11.6	7.3	5.0	4.0	1.1	64.5	6.3	18.5
- 40-49 років (n=336)	3.6	21.3	3.5	5.2	4.1	0.0	59.7	5.6	16.6
- 50-59 років (n=417)	5.4	15.0	3.7	5.1	3.7	0.9	62.6	7.1	17.7
- 60-69 років (n=383)	2.9	12.4	4.0	3.3	2.5	0.8	71.3	4.8	12.4
- 70+ років (n=263)	6.2	15.0	4.0	3.6	3.7	0.3	65.8	6.6	13.7
Освітні верстви									
- неповна середня і нижча (n=139)	2.5	12.4	5.3	6.5	3.4	1.2	68.2	5.0	7.3
- повна середня (n=699)	5.0	15.1	4.2	4.1	3.8	0.3	65.3	5.6	33.7
- середня спеціальна	4.5	15.0	3.5	5.3	4.7	0.6	65.8	5.9	29.8

100% у рядку	Заходи, організовані центральною владою	Заходи, організовані місцевою владою	Заходи, організовані партіями	Заходи, організовані громадськими активістами	Стихійні зібрання, мітинги	Інше	Не відомо про жодні заходи	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
(n=632)									
- вища (n=563)	4.8	15.9	5.4	7.0	3.1	0.8	61.4	7.5	29.0
Основний рід занять									
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	2.7	13.7	3.9	7.7	5.0	0.7	66.8	5.2	19.0
- службовець (n=182)	8.5	16.5	3.7	4.0	2.8	0.4	60.5	7.0	9.2
- спеціаліст (n=235)	5.5	17.1	8.6	8.3	3.2	0.9	55.3	6.5	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	6.9	20.6	8.7	7.2	5.0	1.2	59.3	5.2	5.6
- домогосподарка (n=179)	4.2	14.7	3.4	2.9	6.4	0.0	68.0	5.3	9.0
- на пенсії (n=736)	4.5	12.6	2.9	3.8	3.0	0.7	69.5	6.3	30.1
- учень, студент (n=45)	3.9	23.0	6.6	5.1	3.1	0.0	52.6	12.3	3.7
- безробітний (n=159)	2.7	15.6	1.7	6.0	3.5	0.9	62.6	7.0	8.5
Рівень добробуту родини**									
- дуже низький (n=324)	2.7	18.9	3.8	3.0	3.4	0.9	62.4	7.4	14.9
- низький (n=1050)	4.6	13.8	3.3	5.3	2.9	0.6	67.4	5.8	49.8
- середній (n=584)	5.4	15.3	5.5	7.2	6.0	0.7	60.6	6.4	30.3
- високий (n=52)	7.2	15.2	10.0	5.0	0.8	0.0	67.1	5.6	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

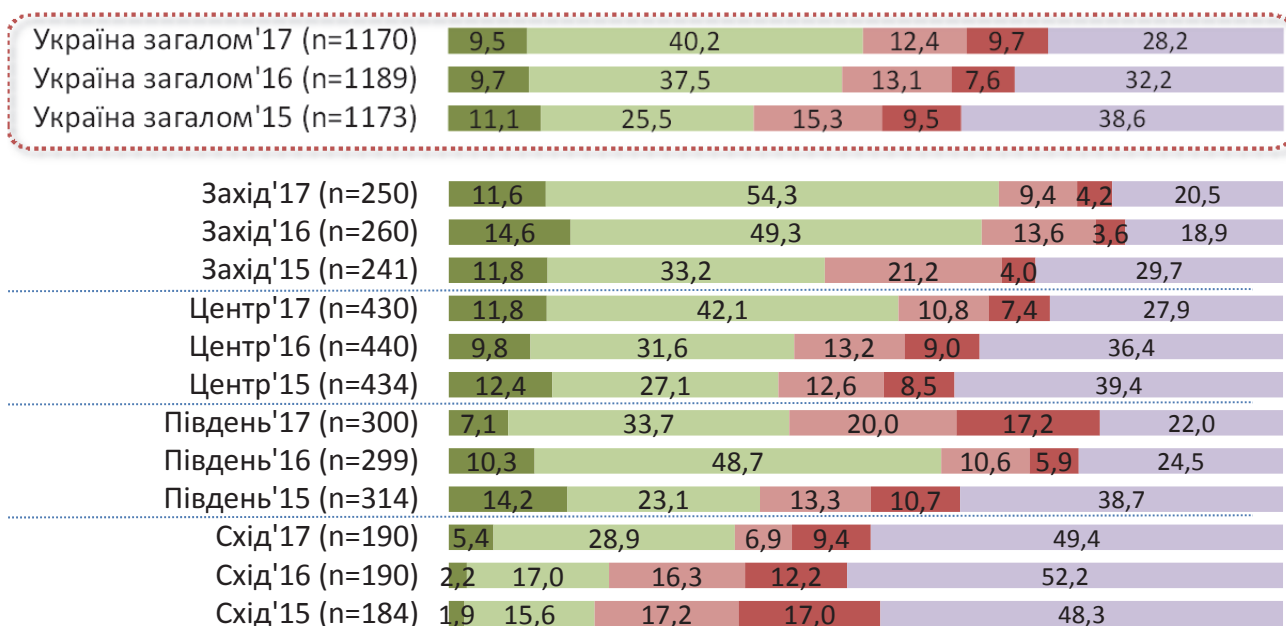
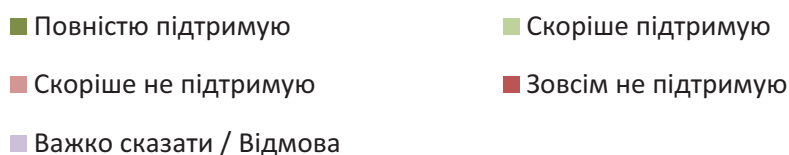
4.2 Підтримка об'єднання територіальних громад серед жителів міст

Серед жителів міст продовжує зростати підтримка процесу об'єднання громад – якщо у 2015 році 37% скоріше або повністю підтримували цей процес, то у 2016 році – уже 47%, а у 2017 році рівень підтримки сягнув 50% (Діаграма 4.2.1). Кількість противників цього процесу серед міського населення складає 22%. Решта жителів міст не мають визначеної думки.

Діаграма 4.2.1

Чи підтримуєте Ви об'єднання територіальних громад?

(% серед жителів міст, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

В Таблиці 4.2.1 дані наведені серед окремих верств міського населення.

Таблиця 4.2.1

Чи підтримуєте Ви об'єднання територіальних громад?

(% серед жителів міст, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ і які належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Підтримую	Не підтримую	Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
				
Тип і розмір населеного пункту				
- Маленьке місто (до 20 тис.) (n=90)	40.1	39.6	20.2	7.5
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	37.5	35.6	26.9	14.4
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	52.8	18.0	29.2	78.1
Гендерні верстви				
- чоловік (n=407)	51.6	21.5	26.9	44.6
- жінка (n=763)	48.1	22.7	29.2	55.4
Вікові верстви				
- 18-29 років (n=168)	44.7	21.8	33.5	21.1
- 30-39 років (n=227)	54.4	17.4	28.1	20.6
- 40-49 років (n=193)	55.2	23.7	21.1	16.5
- 50-59 років (n=211)	51.2	20.5	28.4	17.4
- 60-69 років (n=218)	44.6	25.8	29.6	12.5
- 70+ років (n=153)	45.6	27.3	27.1	11.9
Освітні верстви				
- неповна середня і нижча (n=68)	38.1	21.1	40.8	5.7
- повна середня (n=329)	45.8	23.4	30.8	28.0
- середня спеціальна (n=366)	51.0	22.2	26.8	30.2
- вища (n=403)	53.4	21.3	25.3	35.9
Основний рід занять				
- робітник (промисловість, с/г) (n=183)	48.9	19.8	31.2	18.2
- службовець (n=133)	49.4	19.3	31.3	11.8
- спеціаліст (n=168)	54.5	23.0	22.5	15.4
- індивідуальна діяльність, підприємець, фермер (n=64)	51.2	23.9	24.9	6.3
- домогосподарка (n=88)	49.1	26.0	24.8	7.4
- на пенсії (n=401)	44.8	25.8	29.4	27.4
- учень, студент (n=37)	51.2	15.0	33.8	4.7
- безробітний (n=54)	48.2	15.7	36.1	5.0

100% у рядку	Підтримую 	Не підтримую 	Важко сказати / Відмова ?	Потенціал верстви*
Рівень добробуту родини**				
- дуже низький (n=195)	31.7	33.2	35.0	15.3
- низький (n=550)	52.5	20.9	26.6	45.6
- середній (n=369)	52.1	19.0	28.9	33.2
- високий (n=44)	59.6	21.5	19.0	4.8

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

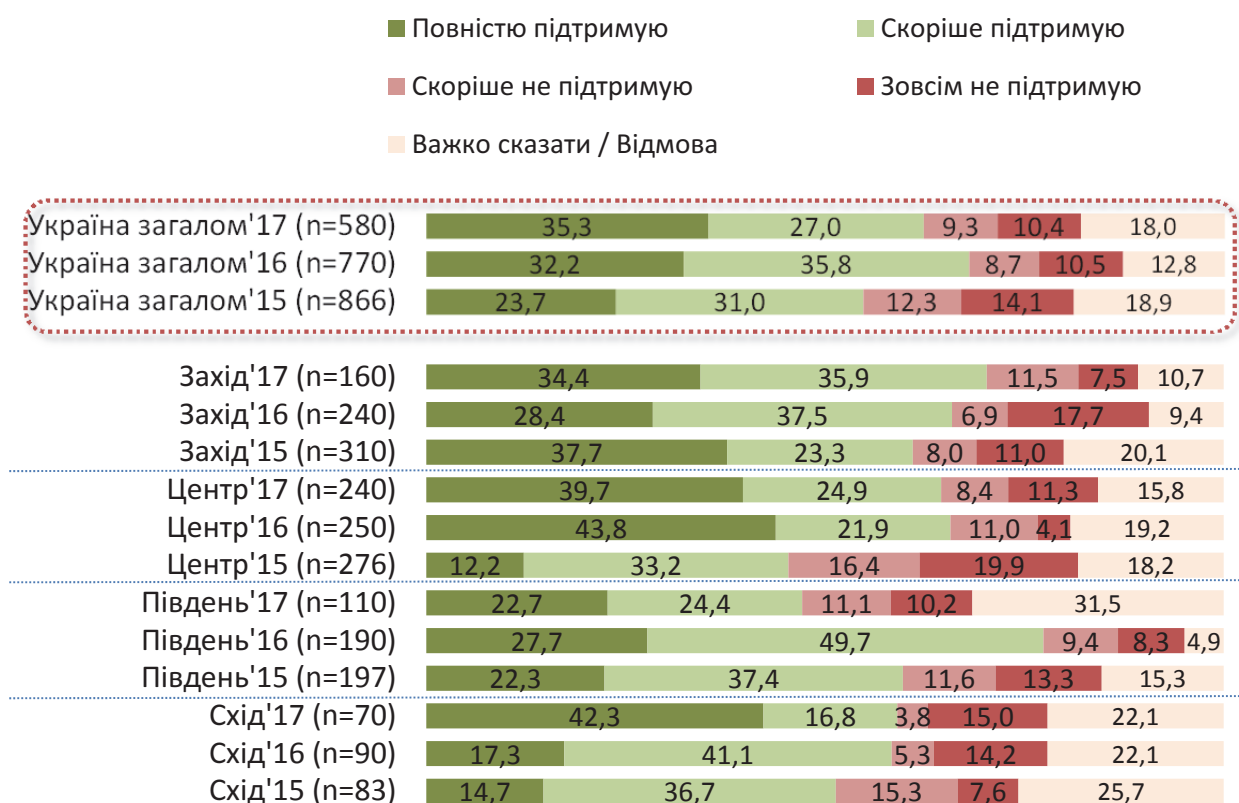
4.3 Ставлення до об'єднання територіальних громад серед жителів сіл і селищ міського типу

Серед жителів сіл і СМТ, які не проходили процес об'єднання, **62% підтримають об'єднання в тому випадку, якщо їхнє село / селище стане центром нової громади**, виступають проти – 20% (Діаграма 4.3.1). Хоча порівняно з 2016 року простежується легке зниження ентузіазму (тоді показник підтримки склав 68%), але при цьому нинішній рівень підтримки вищий за 2015 рік.

Діаграма 4.3.1

Чи підтримаєте Ви об'єднання територіальних громад, якщо Ваша громада стане центром нової об'єднаної громади?

(% серед респондентів, які проживають у селах або селищах міського типу, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ*)

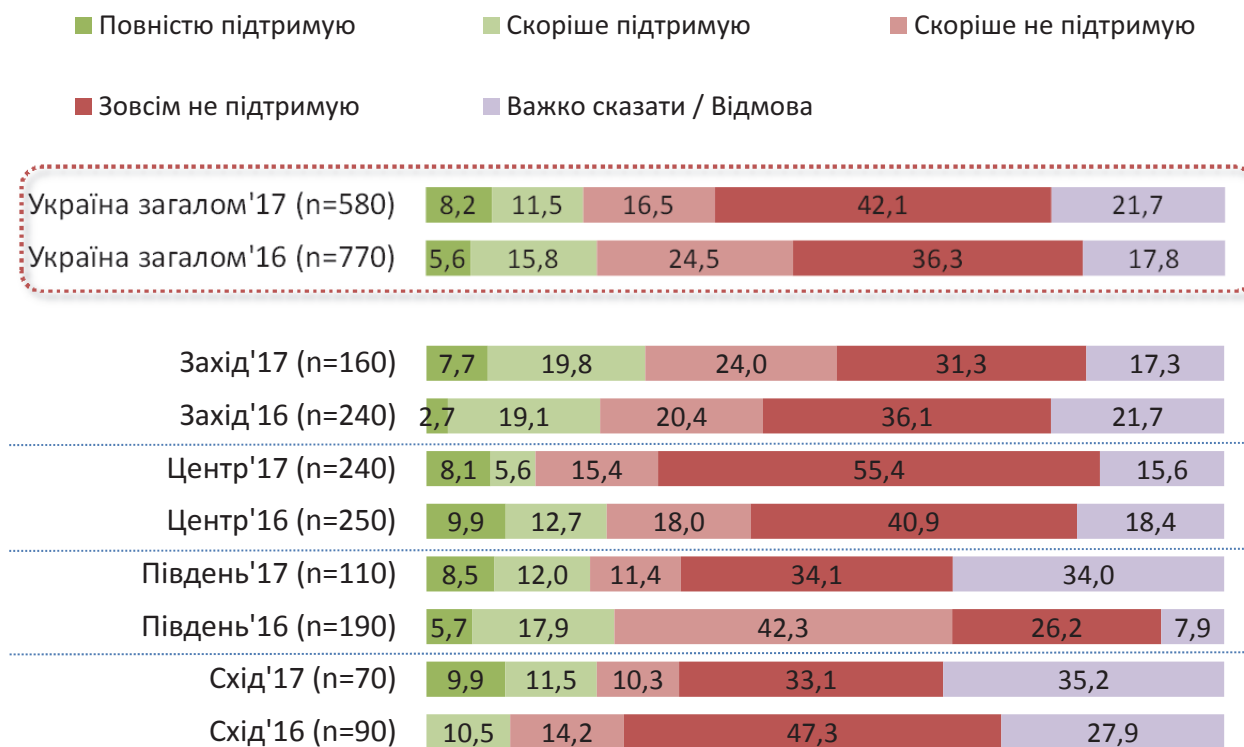
* Для 2015 року дані розраховувалися для респондентів з усіх сільських населених пунктів і СМТ. Для 2016 і 2017 років для відповідних обчислень бралися лише населені пункти, які не об'єднувалися з іншими населеними пунктами в одну ОТГ.

Ситуація стає дзеркально протилежною, якщо село / селище не стає центром громад: **59% не підтримають** таке об'єднання, підтримають – лише 20% (Діаграма 4.3.2). Якщо ж додати уточнення, що внаслідок такого об'єднання **якість послуг навіть підвищиться**, то все одно **підтримують об'єднання 25%**, не підтримають – 57% (при цьому, у 2016 році така опція викликала більше оптимізму – тоді 33% схвалили б об'єднання на таких умовах) (Діаграма 4.3.3).

Діаграма 4.3.2

Чи підтримаєте Ви об'єднання територіальних громад, якщо Ваш населений пункт не стане центром нової об'єднаної громади?

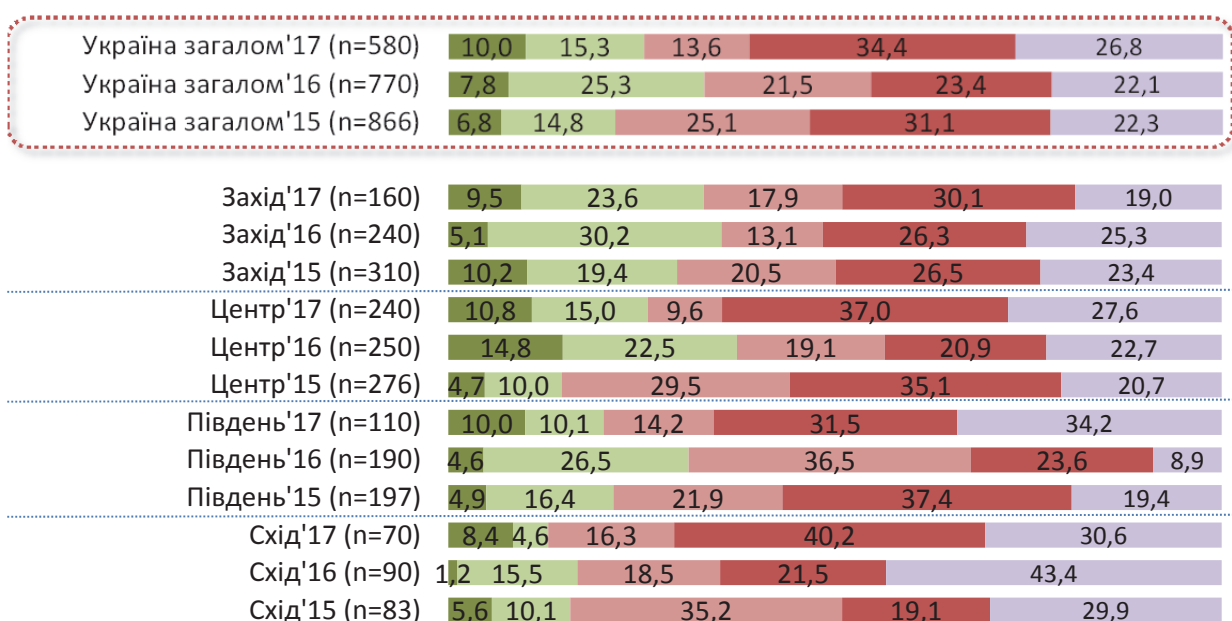
(% серед респондентів, які проживають у селах або селищах міського типу, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

Чи підтримаєте Ви об'єднання територіальних громад, якщо Ваш населений пункт не стане центром нової об'єднаної громади, Ваша сільська / селищна рада буде ліквідована, а Ваше село / селище разом з декількома іншими увійде до складу нової об'єднаної громади, проте якість послуг, які Ви отримуєте від місцевої влади, значно поліпшиться?

(% серед респондентів, які проживають у селах або селищах міського типу, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

- Повністю підтримую
- Скоріше підтримую
- Скоріше не підтримую
- Зовсім не підтримую
- Важко сказати / Відмова

В Таблиці 4.3.1 дані наведені серед окремих верств населення сіл та СМТ.

Таблиця 4.3.1

Чи підтримаєте Ви об'єднання територіальних громад, якщо Ваша громада стане центром нової об'єднаної громади? / Чи підтримаєте Ви об'єднання територіальних громад, якщо Ваш населений пункт не стане центром нової об'єднаної громади, Ваша сільська / селищна рада буде ліквідована, а Ваше село / селище разом з декількома іншими увійде до складу нової об'єднаної громади, проте якість послуг, які Ви отримуєте від місцевої влади, значно поліпшиться?

(% серед респондентів, які проживають у *селах* або *селищах міського типу*, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ і які належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Громада стане центром			Громада не стане центром			Громада не стане центром, але якість послуг покращиться			Потенціал верстви*
	Підтримують	Не підтримують	Важко сказати / Відмова	Підтримують	Не підтримують	Важко сказати / Відмова	Підтримують	Не підтримують	Важко сказати / Відмова	
Тип і розмір населеного пункту										
- село (n=440)	61.9	20.9	17.2	20.2	59.0	20.8	28.8	42.3	28.9	75.5
- СМТ (n=140)	63.5	16.1	20.4	18.1	57.2	24.7	14.5	65.3	20.2	24.5
Гендерні верстви										
- чоловік (n=234)	63.5	19.8	16.7	23.6	55.4	21.0	28.7	44.9	26.3	46.0
- жінка (n=346)	61.3	19.6	19.1	16.4	61.2	22.4	22.4	50.5	27.1	54.0
Вікові верстви										
- 18-29 років (n=59)	59.5	23.2	17.3	20.1	48.8	31.0	22.8	46.1	31.2	18.5
- 30-39 років (n=85)	59.4	13.8	26.8	25.2	47.5	27.4	35.0	29.1	35.9	14.7
- 40-49 років (n=103)	64.2	23.7	12.1	11.6	72.0	16.4	19.4	58.0	22.6	18.2
- 50-59 років (n=150)	65.4	17.6	17.0	24.0	59.5	16.6	27.3	51.7	20.9	19.9
- 60-69 років (n=111)	63.2	19.2	17.6	19.4	65.5	15.1	20.0	57.7	22.3	12.8
- 70+ років (n=72)	61.4	19.5	19.2	18.2	58.1	23.7	27.8	43.4	28.8	15.9
Освітні верстви										
- неповна середня і нижча (n=39)	41.6	19.9	38.6	5.1	52.4	42.5	17.9	39.4	42.7	7.4
- повна середня (n=247)	63.0	20.3	16.7	22.6	56.3	21.1	28.1	45.7	26.2	42.4
- середня спеціальна (n=191)	66.3	15.8	18.0	18.7	60.8	20.5	23.6	49.2	27.2	31.3
- вища (n=100)	61.5	25.0	13.5	21.1	61.3	17.6	25.4	54.9	19.7	18.4

100% у рядку	Громада стане центром			Громада не стане центром			Громада не стане центром, але якість послуг покращиться			Потенціал верстви* ↑
	Підтримують	Не підтримують	Важко сказати / Відмова	Підтримують	Не підтримують	Важко сказати / Відмова	Підтримують	Не підтримують	Важко сказати / Відмова	
Основний рід занятя										
- робітник (промисловість, с/г) (n=109)	65.6	19.5	14.9	19.5	60.2	20.4	28.3	45.6	26.0	19.9
- службовець (n=34)	56.9	23.0	20.1	12.1	64.9	23.0	19.4	60.3	20.3	6.1
- спеціаліст (n=44)	57.6	20.7	21.7	16.0	59.9	24.1	21.8	59.6	18.6	7.7
- домогосподарка (n=60)	65.5	20.7	13.9	27.3	46.6	26.2	36.1	37.4	26.5	11.6
- на пенсії (n=232)	64.7	16.3	19.0	18.6	59.2	22.2	23.5	47.5	29.1	35.5
- безробітний (n=73)	55.1	21.8	23.1	20.5	57.2	22.3	27.7	38.3	34.0	13.7
Рівень добробуту родини**										
- дуже низький (n=98)	61.9	16.8	21.3	18.8	60.6	20.6	17.3	52.4	30.3	16.7
- низький (n=322)	61.7	19.6	18.7	19.7	56.2	24.1	27.4	45.2	27.4	53.6
- середній (n=137)	67.9	21.5	10.6	23.2	60.4	16.4	28.2	52.0	19.7	24.9

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

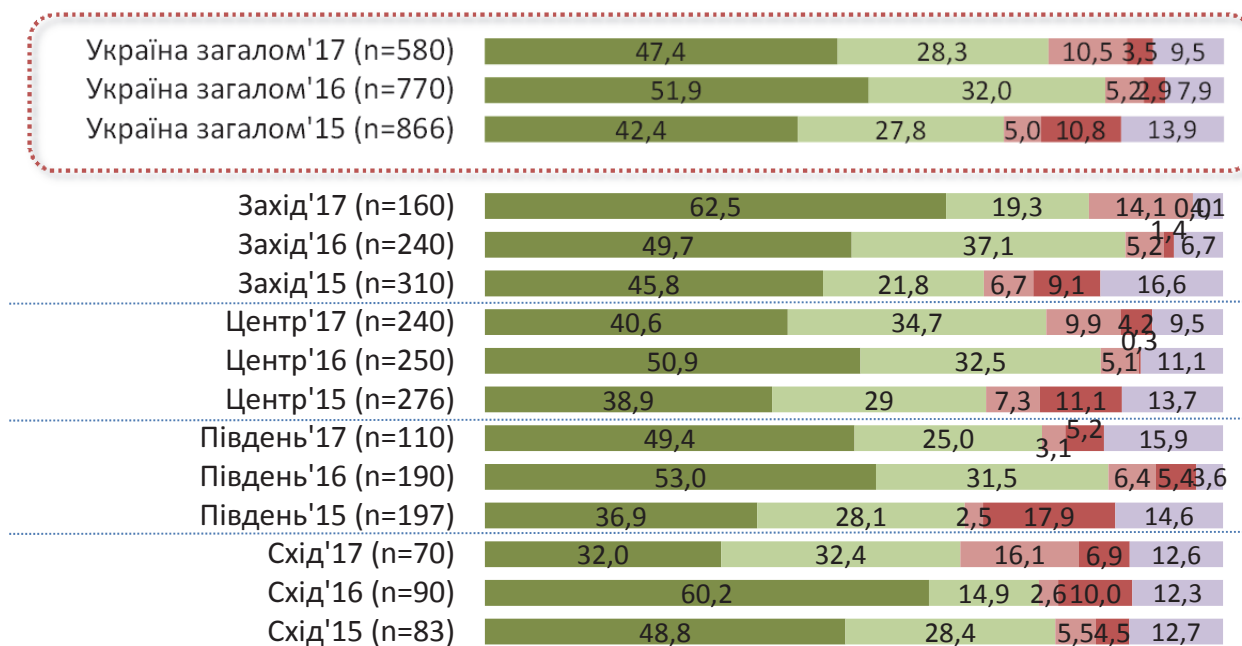
Як і раніше, абсолютна більшість респондентів (76%) вважають, що староста має обиратися жителями села (хоча у 2016 році таких було 83%) (Діаграма 4.3.3). Найбільше респондентів (47%) підтримують варіант обрання на загальних зборах.

Діаграма 4.3.3

Після об'єднання у селах та селищах, які не стануть центрами нових об'єднаних громад, замість сільрад, буде працювати староста, який буде представляти інтереси жителів села / селища, сприяти у видачі необхідних документів, довідок тощо. Яким чином, на Вашу думку, повинен обиратися чи призначатися цей староста?

(% серед респондентів, які проживають у селах або селищах міського типу, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

- Обиратися жителями села на загальних зборах
- Обиратися шляхом загального таємного голосування
- Обиратися або призначатися радою об'єднаної громади
- Староста не потрібен
- Важко сказати / Відмова

В Таблиці 4.3.2 дані наведені для окремих соціально-демографічних верств населення сіл і СМТ України.

Таблиця 4.3.2

Після об'єднання у селах та селищах, які не стануть центрами нових об'єднаних громад, замість сільрад, буде працювати староста, який буде представляти інтереси жителів села / селища, сприяти у видачі необхідних документів, довідок тощо. Яким чином, на Вашу думку, повинен обиратися чи призначатися цей староста?

(% серед респондентів, які проживають у селах або селищах міського типу, які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ і які належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Обрання старости					Потенціал верстви*
	Загальні збори	Таємне голосування	Призначення	Старости непотрібні	Важко сказати / Відмова	
Тип і розмір населеного пункту						
- село (n=440)	46.8	27.2	12.9	3.0	9.7	75.5
- СМТ (n=140)	49.3	31.6	3.3	5.1	8.9	24.5
Гендерні верстви						
- чоловік (n=234)	47.6	29.2	9.5	3.5	10.4	46.0
- жінка (n=346)	47.3	27.6	11.4	3.6	8.8	54.0
Вікові верстви						
- 18-29 років (n=59)	43.0	30.6	7.6	4.2	14.5	18.5
- 30-39 років (n=85)	48.8	30.3	8.1	3.7	7.8	14.7
- 40-49 років (n=103)	49.9	26.2	12.7	3.6	7.5	18.2
- 50-59 років (n=150)	51.7	29.3	9.1	1.7	5.4	19.9
- 60-69 років (n=111)	46.9	28.5	11.4	2.4	10.7	12.8
- 70+ років (n=72)	43.4	24.7	14.7	5.5	11.7	15.9
Освітні верстви						
- неповна середня і нижча (n=39)	41.8	26.7	8.8	0.0	22.7	7.4
- повна середня (n=247)	51.7	23.4	11.6	4.5	8.6	42.4
- середня спеціальна (n=191)	46.9	27.4	11.4	2.7	10.6	31.3
- вища (n=100)	39.1	42.6	7.7	4.3	5.0	18.4
Основний рід занять						
- робітник (промисловість, с/г) (n=109)	54.5	23.1	6.8	3.1	10.8	19.9
- службовець (n=34)	33.3	60.6	3.8	2.3	0.0	6.1
- спеціаліст (n=44)	19.7	55.0	13.9	5.1	6.2	7.7
- домогосподарка (n=60)	64.1	11.2	13.3	0.9	10.5	11.6

100% у рядку	Обрання старости					Потенціал верстви*
	Загальні збори	Таємне голосування	Призначення	Старости непотрібні	Важко сказати / Відмова	
- на пенсії (n=232)	46.6	26.5	13.0	3.2	10.8	35.5
- безробітний (n=73)	47.0	24.0	11.0	5.0	11.7	13.7
Рівень добробуту родини**						
- дуже низький (n=98)	41.5	24.1	15.3	6.4	12.8	16.7
- низький (n=322)	48.5	28.3	8.2	3.1	10.7	53.6
- середній (n=137)	47.6	30.9	13.3	2.4	5.8	24.9

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

4.4 Метод об'єднання територіальних громад

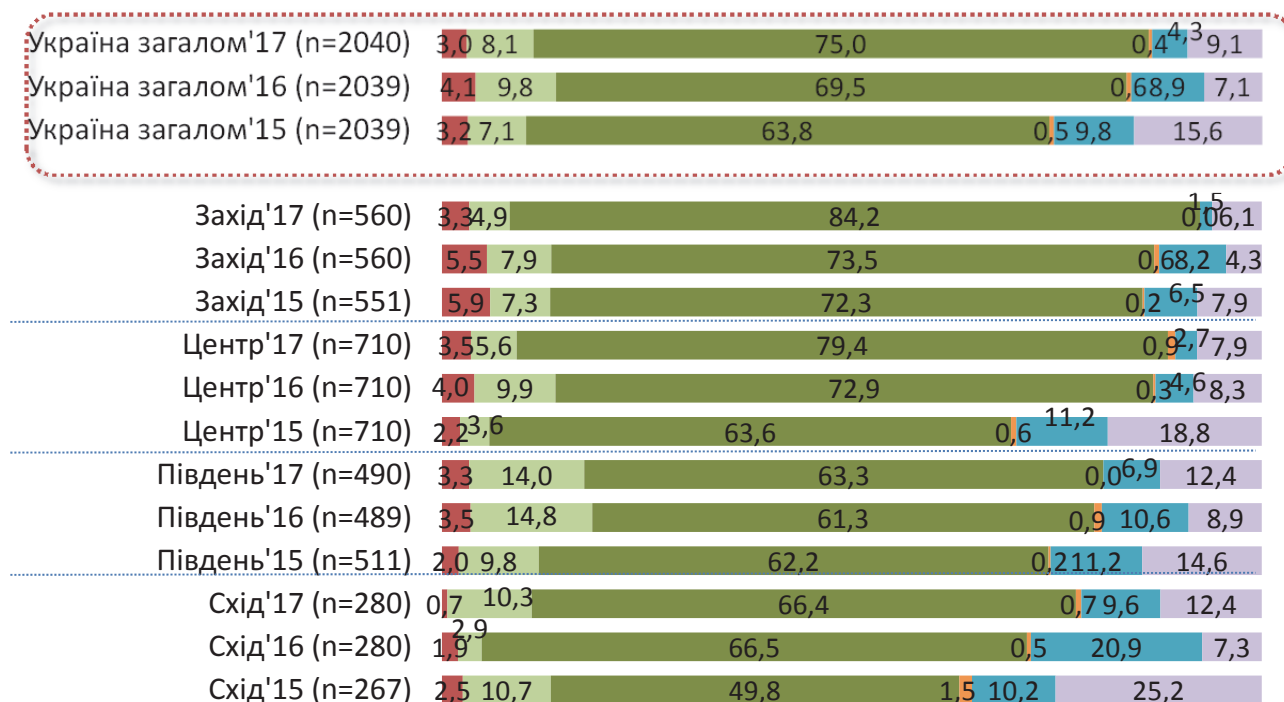
За останні два роки з 71% до 83% зросла частка українців, які вважають, що об'єднання громад має відбуватися на добровільних засадах (Діаграма 4.4.1). Як і раніше, серед таких людей безумовно домінує думка (75%), що вирішувати це питання має населення громад.

Діаграма 4.4.1

Як, на Вашу думку, має відбуватись об'єднання територіальних громад?

(% серед усіх респондентів)

- Примусово за рішенням держави, якщо це визнано раціональним
- Добровільно за рішенням депутатів місцевих рад
- Добровільно за рішенням населення громад, що планують об'єднатися
- В інший спосіб
- Не потрібне об'єднання за жодних умов
- Важко сказати / Відмова

В Таблиці 4.4.1 дані наведені для окремих верств населення.

Таблиця 4.4.1

Як, на Вашу думку, має відбуватись об'єднання територіальних громад?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення)

100% у рядку	Об'єднання громад						Потенціал верстви*
	Примусове	Добровільне - депутати	Добровільне - населення	Інше	Не треба об'єднуватись	Важко сказати / Відмова	
Тип і розмір населеного пункту							
- село (n=690)	3.0	2.5	84.3	0.2	3.9	6.0	33.8
- СМТ / маленьке місто (до 20 тис.) (n=270)	4.6	8.7	72.8	0.0	7.2	6.8	13.2
- середнє місто (20-99 тис.) (n=170)	4.8	11.6	64.4	0.0	6.0	13.3	8.3
- велике місто (100 тис. і більше) (n=910)	2.3	11.6	70.6	0.7	3.5	11.3	44.8
Гендерні верстви							
- чоловік (n=757)	3.1	9.1	74.4	0.2	4.6	8.5	45.2
- жінка (n=1283)	3.0	7.4	75.5	0.6	4.1	9.6	54.8
Вікові верстви							
- 18-29 років (n=270)	4.3	6.0	79.1	0.2	3.1	7.3	21.2
- 30-39 років (n=371)	3.7	7.6	71.7	0.6	4.6	11.8	18.5
- 40-49 років (n=336)	2.1	10.8	72.7	0.6	6.1	7.7	16.6
- 50-59 років (n=417)	2.2	9.0	76.9	0.4	4.0	7.4	17.7
- 60-69 років (n=383)	3.1	11.2	72.6	0.2	3.6	9.3	12.4
- 70+ років (n=263)	2.4	5.0	75.5	0.3	4.7	12.0	13.7
Освітні верстви							
- неповна середня і нижча (n=139)	1.7	7.8	71.9	0.0	6.9	11.7	7.3
- повна середня (n=699)	2.4	8.4	73.3	0.1	5.8	10.0	33.7
- середня спеціальна (n=632)	3.7	8.5	75.8	0.5	2.5	8.9	29.8
- вища (n=563)	3.3	7.6	76.8	0.7	3.9	7.7	29.0
Основний рід занять							
- робітник (промисловість, с/г) (n=347)	2.6	10.2	72.3	0.5	6.1	8.3	19.0
- службовець (n=182)	3.5	11.4	71.4	0.0	3.4	10.4	9.2
- спеціаліст (n=235)	4.5	10.5	69.5	0.0	6.6	8.9	12.1
- індивідуальна зайнятість, підприємець, фермер (n=101)	2.8	7.3	77.9	0.7	2.8	8.6	5.6
- домогосподарка (n=179)	2.5	5.8	80.7	0.6	3.8	6.6	9.0

100% у рядку	Об'єднання громад						Потенціал верстви*
	Примусове	Добровільне - депутати	Добровільне - населення	Інше	Не треба об'єднуватися	Важко сказати / Відмова	
- на пенсії (n=736)	2.5	6.9	76.6	0.6	3.4	10.1	30.1
- учень, студент (n=45)	7.0	8.1	73.4	0.0	3.2	8.2	3.7
- безробітний (n=159)	2.3	4.6	79.6	0.4	3.2	9.9	8.5
Рівень добробуту родини**							
- дуже низький (n=324)	1.5	7.6	69.6	0.0	6.5	14.8	14.9
- низький (n=1050)	3.2	8.7	76.6	0.6	4.1	6.8	49.8
- середній (n=584)	3.9	8.1	74.4	0.2	3.8	9.6	30.3
- високий (n=52)	0.0	6.8	77.3	1.6	4.5	9.9	3.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

4.5 Ставлення місцевих органів влади (місцевих рад, районних державних адміністрацій) до об'єднання територіальних громад

Близько половини жителів сіл, СМТ та міст, які не мають статус обласного значення, не мають думки, як їхня місцева рада та як їхня місцева районна державна адміністрація ставиться до об'єднання територіальних громад (Діаграма 4.5.1а-б). Водночас, близько третини населення (36% у випадку «свої» місцевої ради і 41% у випадку місцевої РДА) вважають, що місцеві органи влади підтримують цей процес. Значно менше людей дотримуються думки, що місцеві органи влади, навпаки, не підтримують процес об'єднання.

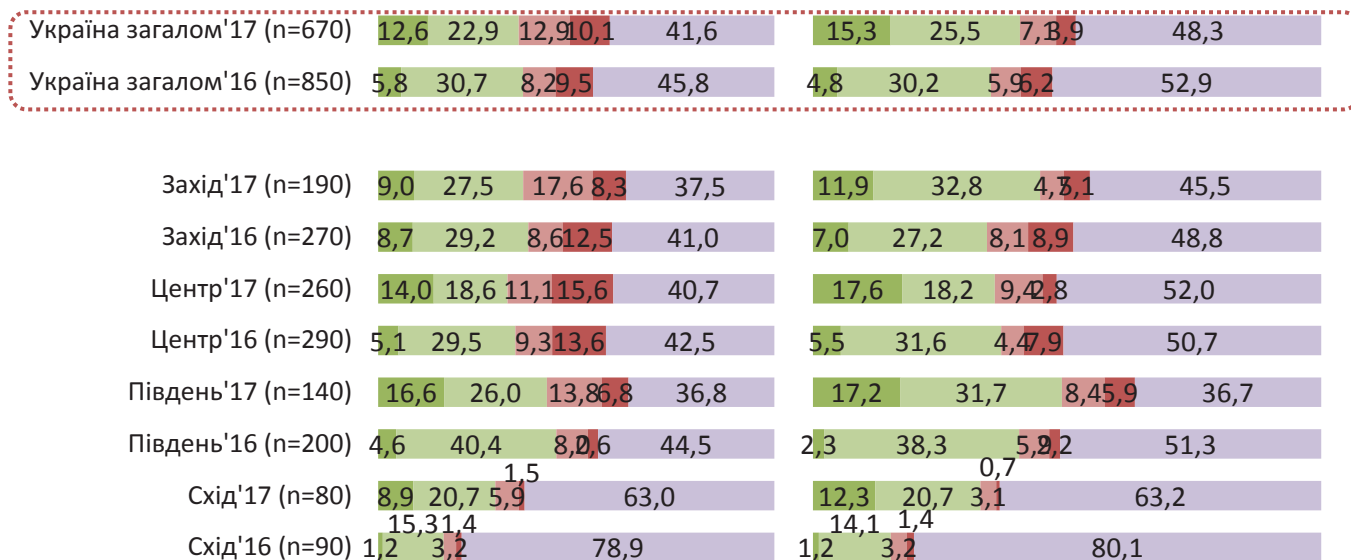
Діаграма 4.5.1а-б

а. Як, на Вашу думку, ставиться Ваша сільська, селищна, міська рада до об'єднання територіальних громад?

б. Як, на Вашу думку, ставиться Ваша місцева державна адміністрація до об'єднання територіальних громад?

(% серед жителів сіл / СМТ / міст, які не мають статус обласного значення і які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

■ Повністю підтримує   ■ Скоріше, підтримує   ■ Повністю підтримує   ■ Скоріше, підтримує
■ Скоріше, не підтримує   ■ Зовсім не підтримує   ■ Скоріше, не підтримує   ■ Зовсім не підтримує
■ Важко сказати / Відмова   ■ Важко сказати / Відмова

В Таблиці 4.5.1а-б дані наведені для окремих соціально-демографічних верств населення сіл, СМТ і міст не обласного значення України, які не пройшли процес об'єднання.

Таблиця 4.5.1а-б

а. Як, на Вашу думку, ставиться Ваша сільська, селищна, міська рада до об'єднання територіальних громад?

б. Як, на Вашу думку, ставиться Ваша місцева державна адміністрація до об'єднання територіальних громад?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення і які проживають у селах / СМТ / містах, які не мають статус обласного значення і які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

100% у рядку	а. Ставлення місцевої ради			б. Ставлення місцевої РДА			Потенціал верстви*
	Підтримують 👍	Не підтримують 👎	Важко сказати / Відмова ?	Підтримують 👍	Не підтримують 👎	Важко сказати / Відмова ?	
Тип і розмір населеного пункту							
- село (n=440)	32.0	29.2	38.7	39.1	12.6	48.3	65.1
- СМТ (n=220)	41.7	11.4	46.9	43.9	7.9	48.2	33.2
Гендерні верстви							
- чоловік (n=271)	41.9	18.1	40.0	45.6	9.2	45.2	46.8
- жінка (n=399)	29.9	27.2	42.9	36.4	12.6	51.0	53.2
Вікові верстви							
- 18-29 років (n=69)	36.7	17.7	45.6	43.3	4.7	52.0	18.5
- 30-39 років (n=98)	26.0	23.9	50.1	26.5	13.2	60.3	14.7
- 40-49 років (n=120)	39.3	29.1	31.6	46.9	14.5	38.6	18.4
- 50-59 років (n=165)	39.6	25.1	35.3	45.5	12.7	41.8	19.2
- 60-69 років (n=132)	30.0	20.8	49.2	35.2	11.7	53.1	13.4
- 70+ років (n=86)	38.0	20.4	41.6	42.7	9.5	47.8	15.8
Освітні верстви							
- неповна середня і нижча (n=46)	29.7	23.2	47.0	37.4	9.4	53.2	7.4
- повна середня (n=276)	33.2	20.8	46.0	39.3	8.5	52.2	40.9
- середня спеціальна (n=224)	40.1	22.2	37.7	44.4	11.2	44.4	32.4
- вища (n=121)	34.1	28.9	37.0	37.7	17.0	45.3	18.8
Основний рід занять							
- робітник (промисловість, с/г) (n=119)	39.4	22.2	38.4	46.7	10.6	42.7	19.3

100% у рядку	а. Ставлення місцевої ради			б. Ставлення місцевої РДА			Потенціал верстви*
	Підтримують 	Не підтримують 	Важко сказати / Відмова 	Підтримують 	Не підтримують 	Важко сказати / Відмова 	
- службовець (n=38)	24.2	37.4	38.4	29.4	21.2	49.5	5.8
- спеціаліст (n=53)	35.3	34.2	30.5	39.4	12.7	48.0	8.0
- домогосподарка (n=66)	30.5	16.6	52.9	32.9	6.1	61.0	11.0
- на пенсії (n=270)	35.6	19.6	44.8	39.9	10.8	49.3	35.7
- безробітний (n=80)	32.5	25.4	42.1	35.3	11.0	53.7	12.8
Рівень добробуту родини**							
- дуже низький (n=119)	28.6	18.3	53.1	41.4	6.0	52.5	17.6
- низький (n=371)	36.0	21.7	42.4	39.5	11.7	48.8	53.7
- середній (n=156)	38.5	30.1	31.5	42.6	12.5	44.9	24.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

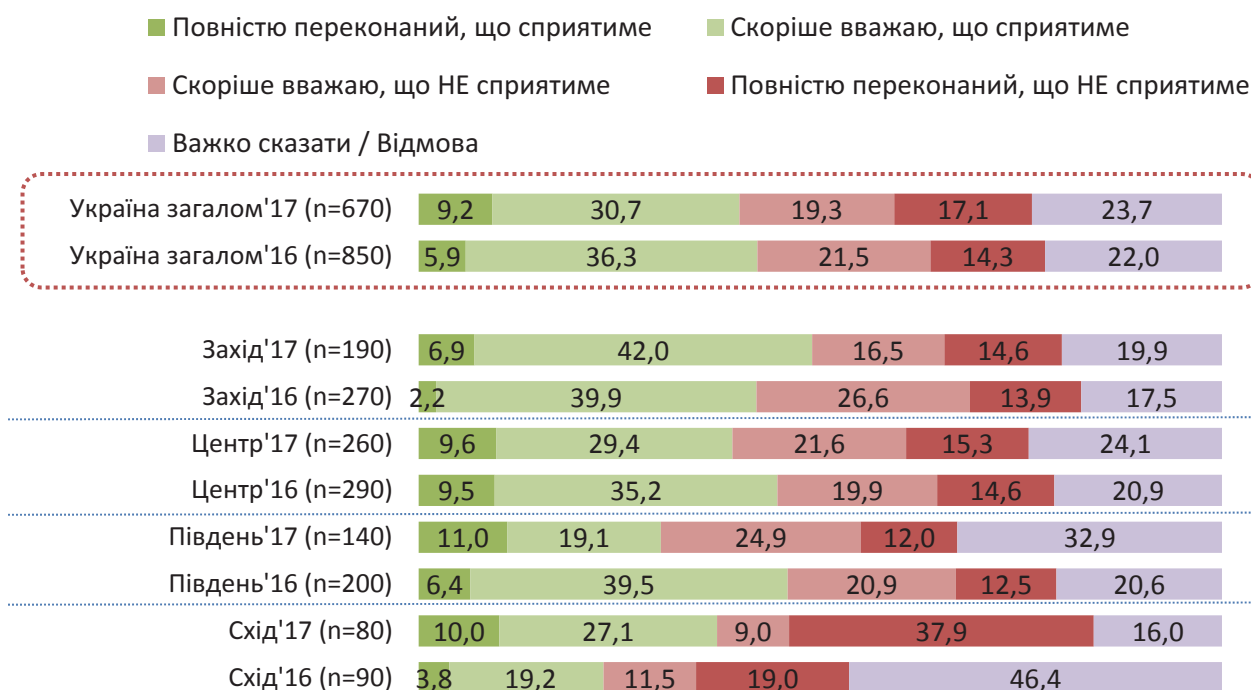
4.6 Сприйняття можливості процесу об'єднання сприяти розвитку громади

Серед жителів сіл, СМТ та міст не обласного значення (які не проходили процес об'єднання) **40% вірять, що об'єднання їхнього населеного пункту з іншими в одну громаду сприятиме розвитку їхнього населеного пункту** (Діаграма 4.6.1). Утім, лише трохи менше (36%) *не* вірять у це. Порівняно з 2016 роком ситуація практично не змінилася.

Діаграма 4.6.1

Ви вірите чи не вірите, що у разі об'єднання Вашого села / селища / міста з іншими сусідніми населеними пунктами в одну об'єднану територіальну громаду це сприятиме розвитку Вашого села / селища / міста?

(% серед жителів сіл / СМТ / міст, які *не* мають статус обласного значення і які *не* проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

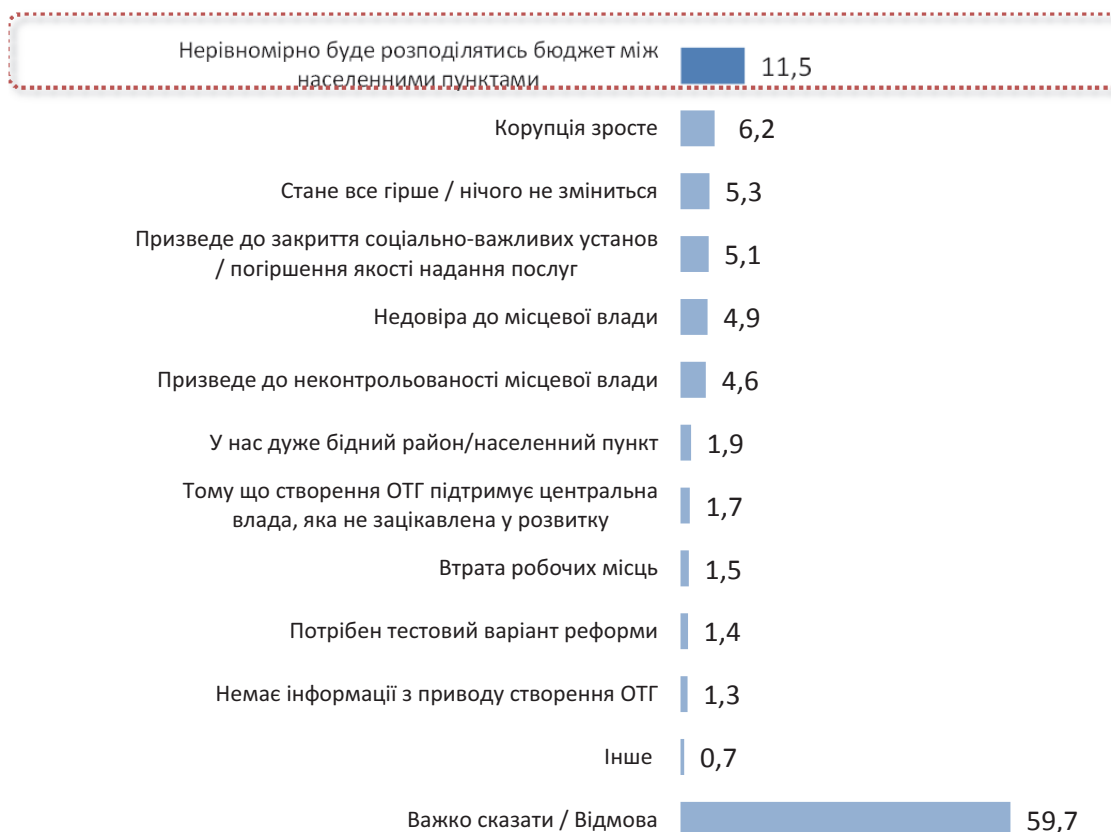

Серед тих жителів не обласних центрів, СМТ, сіл, які скептично оцінюють наслідки об'єднання «свого» населеного пункту, найчастіше це пояснюється нерівномірним розподілом бюджетів між населеними пунктами і зростанням корупції (Діаграма 4.6.2).

Діаграма 4.6.2

Чому саме Ви вважаєте, що створення об'єднаної територіальної громади не сприятиме розвитку Вашого села / селища / міста?

(% серед респондентів, які не вважають, що реформа сприятиме розвитку громад України)

В Таблиці 4.6.1 дані наведені для окремих соціально-демографічних верств населення сіл, СМТ і міст не обласного значення України, які не пройшли процес об'єднання.

Таблиця 4.6.1

Ви вірите чи не вірите, що у разі об'єднання Вашого села / селища / міста з іншими сусідніми населеними пунктами в одну об'єднану територіальну громаду це сприятиме розвитку Вашого села / селища / міста?

(% серед респондентів, що належать до відповідної верстви населення і які проживають у селах / СМТ / містах, які не мають статус обласного значення і які не проходили процес об'єднання з іншими населеними пунктами в одну ОТГ)

100% у рядку	Сприятиме розвитку		Важко сказати / Відмова	Потенціал верстви*
	😊	☹️		
Тип і розмір населеного пункту				
- село (n=440)	38.7	39.1	22.2	65.1
- СМТ (n=220)	41.9	30.6	27.6	33.2
Гендерні верстви				
- чоловік (n=271)	45.4	33.1	21.5	46.8
- жінка (n=399)	35.1	39.3	25.6	53.2
Вікові верстви				
- 18-29 років (n=69)	49.7	33.3	17.0	18.5
- 30-39 років (n=98)	38.2	33.8	28.0	14.7
- 40-49 років (n=120)	35.0	41.1	24.0	18.4
- 50-59 років (n=165)	43.1	34.2	22.7	19.2
- 60-69 років (n=132)	32.0	43.3	24.7	13.4
- 70+ років (n=86)	38.6	34.2	27.2	15.8
Освітні верстви				
- неповна середня і нижча (n=46)	43.4	30.2	26.4	7.4
- повна середня (n=276)	39.0	41.0	20.1	40.9
- середня спеціальна (n=224)	42.6	30.7	26.7	32.4
- вища (n=121)	37.0	37.7	25.2	18.8
Основний рід занять				
- робітник (промисловість, с/г) (n=119)	41.4	36.7	21.9	19.3
- службовець (n=38)	28.9	41.8	29.3	5.8
- спеціаліст (n=53)	39.9	36.2	24.0	8.0
- домогосподарка (n=66)	46.7	31.7	21.6	11.0
- на пенсії (n=270)	38.8	36.2	25.0	35.7
- безробітний (n=80)	35.8	41.4	22.8	12.8

100% у рядку	Сприятиме розвитку 	Не сприятиме розвитку 	Важко сказати / Відмова ?	Потенціал верстви*
Рівень добробуту родини**				
- дуже низький (n=119)	42.6	34.7	22.6	17.6
- низький (n=371)	40.4	33.4	26.1	53.7
- середній (n=156)	40.6	37.7	21.7	24.3

* Під потенціалом верстви розуміється частка жителів, яка до неї належить.

** «Дуже низький» – домогосподарства, яким не вистачає коштів навіть на їжу, «низький» – ті, яким вистачає коштів на харчові продукти, але на одяг уже не вистачає, «середній» – ті, яким вистачає коштів і на їжу, і на одяг, але яким не вистачає на придбання деяких дорогих речей (телевізор тощо), «високий» – ті, які можуть купувати деякі дорогі речі або можуть взагалі дозволити собі все.

ДІЗНАТИСЬ БІЛЬШЕ про Раду Європи та діяльність Програми
«Децентралізація і територіальна консолідація в Україні»
можна тут: www.slg-coe.org.ua, www.facebook.com/slgcoe/